

40550

MCMXVII

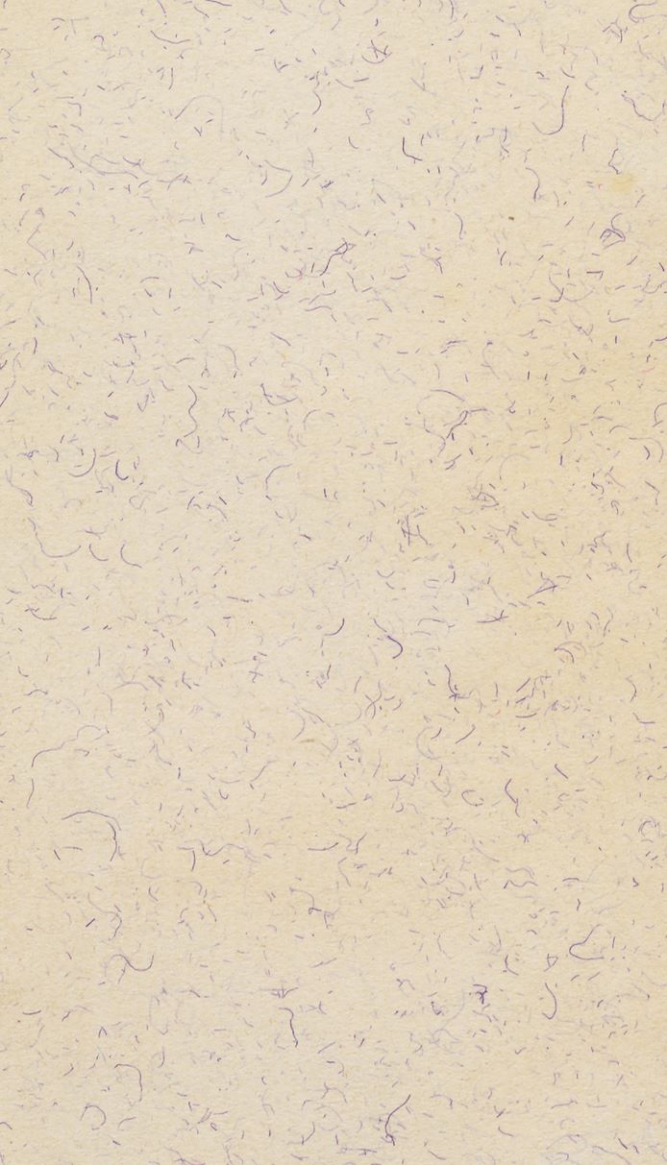

40,550. M. L.

CHESTERTON: ČETRTEK.

030005611

G. K. C H E S T E R T O N
Č E T R T E K

POSLOVENIL
OTON ŽUPANČIČ

IZDALA IN ZALOŽILA „OMLADINA“
1917

PRVO POGlavJE.

Poeta v Saffron-Parku.

Predmestje Saffron-Park je ležalo na zahodni strani Londona, rdeče in raztrgano kakor oblak v večerni zarji. Vse hiše so bile zidane iz svetle opeke in so se fantastično očrtavale na nebu; celo tla so bila divje razdrapana. Bilo je delo drzne fantazije podjetnega stavbarja z zmedenimi pojmi o umetnosti, ki je nazival svojo arhitekturo včasih „slog Elizabetin“, včasih „slog kraljice Ane“, po vsej priliki prepričan, da sta bili obe vladarici ena in ista oseba. To predmestje je veljalo z večjo ali manjšo pravico za umetniško naselbino, čeprav ni gojilo nikoli izrazito kake umetnosti. A najsi se je zahteva po časti intelektualnega središča kolikor-toliko majala, je bilo vendar nesporno, da je bil Saffron-Park kaj prijeten kraj. Tujec, ki se je ozrl prvič na te čudne rdeče hiše, si je moral pač misliti, kakšne posebne vrste ljudje bi utegnili v njih prebivati. In če je srečaval ljudi, je videl, da se v svojih domnevah ni varal. Kraj ni bil samo prijazen, nego popoln, če si ga gledal ne kot prevaro, nego kot sèn. Če že niso bili prebivalci umetniki, je bil vsemu skupaj vendarle udarjen pečat umetnosti. Ta mladi mož postavim z dolgimi kostanjevimi lasmi in nesramnim obrazom — ta mladi mož res da ni pesnik; pač pa je pesem. Ta stari gospod z divjo belo brado in z divjim belim klobukom — ta častitljivi lisjak res da ni filozof; a vsaj v drugih vzbuja filozofične misli. Ta učeno gledajoči gospod s plešasto, jajčasto lobanjo in z golim

ptičjim vratom nima pravice do učenjaške vnanjosti, katero si je nadel; ni odkril ničesar novega v biologiji; a kakšen redkejši stvor bi bil mogel odkriti biologom, nego samega sebe? S tega, in edino s tega stališča treba motriti ves ta kraj; ne smatraj ga za umetniško delavnico, nego za drobno a dovršeno umetnino. Kdor je stopil v njega socialno ozračje, je imel občutek, kakor da je zašel v pisano komedijo.

Ta privlačna neresničnost se je razlivala čezenj zlasti pod mrak, kadar so štrleče strehe temnéle na zadnji bleščavi neba, in se je zdelo vse to blazno mesto kakor odločeno od drugega sveta liki plavajoč oblak. Ta očarljivost je bila še večja v nočeh lokalnih svečanosti, ko so bili mali vrtiči često razsvetljeni in so žarele velike kitajske svetilnice na pritlikavem drevju kakor divji, neznanski sadovi. Največja pa je bila nekega posebnega večera, ki je ostal okolici še do danes, dasi nejasno, v spominu, in katerega junak je bil poet s kostanjevimi lasmi. Sicer pa ni bil junak samo tega večera. Marsikatero noč so tisti, ki jih je nanesla pot mimo vrtička za njegovo hišo, lahko slišali njegov pridigarski glas, ki je določal zakone človeštvu sploh in še posebe ženskam. Stališče žensk ob takih prilikah je bilo res eden parodoksov tega kraja. Bile so po večini neke vrste emancipiranke, ki so se izjavljale proti moški nadvladi. In vendar so te novotarke moškemu vedno priznavale čast, ki mu je ne prizna nobena navadna ženska: poslušale so ga, kadar je govoril. In gospod Lucijan Gregory, rusolasi poet, je bil v nekem zmislu gotovo mož, ki ga je bilo vredno poslušati, čeprav si se nazadnje njegovim besedam samo zasmel. Razkladal je staro bajko o protizakoničnosti umetnosti in o umetnosti protizakoničnosti z nekako brezstidno svežostjo, ki je človeka vsaj za hip zadovoljila. Pri tem ga je dokaj podpirala nje-

gova presenetljiva zunanost, ki jo je izrabljajal povsod, kjer se je izplačalo. Njegovi zamolklordeči, po sredi razčesani lasje so bili prav kakor ženski in so valovali v lahnih zavojih, kot jih imajo device na preraphaelitskih podobah. Iz tega skoroda svetniškega okvira pa je silil širok in brutalen obraz: brada je molela naprej s prezirnim izrazom omehkuženega človeka. Spoj teh nasprotij na enem obličju je živce nevrasteničnih poslušalcev hkrati mikal in strahoval. Bil je kakor živo bogokletstvo, mešanica angelja in opice.

Tega posebnega večera se bo spominjala okolica, če po ničemer drugem ne, po njega nenavadnem solnčnem zahodu. Kakor konec sveta. Ves nebes je bil zastrt kakor z živim, trepetajočim perjem; nebo polno perja, perja, ki se ti je skoraj narahlo dotikalo obraza. V sredini nebeškega oboka je bilo to perje sivo, in se je čudovito prelivalo v vijolično, sinjkasto, neverjetno rožno in blede zelenkasto; a nepopisni so prosojni in jarki toni na zahodni strani; zadnja razbeljeno-rdeča peresa na tej strani so zakrivala solnce kakor nekaj, kar je prelepo, da bi smele gledati človeške oči. In vse je bilo tako nizko nad zemljo, kakor da hoče razodeti silno tájno. Vse obnebeje kakor da je skrivnost: izraz za tisto bleščečo omejenost, ki je duša lokalnega patrijotizma. Še nebo se je zdelo ozko.

Nekateri torej se bodo spominjali tega večera po tem težkem nebu; drugi, ker se je takrat pojavil v Saffron-Parku drugi poet. Dolgo je kraljeval rusi revolucionar brez tekmece; pod noč po tem znamenitem solnčnem zahodu je bilo te samovlade nenadoma konec. Novi poet, ki se je uvedel z imenom Gabrijel Syme, je bil človek milega obličja s svetlo špičasto brado in bledorumenimi lasmi. Vendar ti je vstala kmalu slutnja, da ni tako miren, kakor kaže na prvi pogled. Njegov

prihod je stal v znamenju nasprotja s poetom staroselcem, Gregoryjem, o vsem bistvu poezije. Syme je izjavil o sebi, da je on poet zakona, poet redú; celo to je rekel, da je pesnik spodobnosti. Vsi Saffronci so ga pogledali, kakor da je pravkar padel med nje iz tega nemogočega neba.

Gospod Lucijan Gregory, poet-anarhist, je oba dogodka res spravil v zvezo.

„Že mogoče“ je rekel sunkovito, po svojem liričnem načinu, „že mogoče da je bilo treba take noči z oblaki in krutimi barvami, da je rodila tako znamenje, kot je spodoben poet. Pravite, da ste poet zakonitosti; jaz vam pravim, da ste nasprotje v izrazih. Čudim se samo, da se niso pojavile repatice in potresi ob vašem prihodu na ta vrt.“

Mož z milimi modrimi očmi in blede špičasto brado je prenašal to grmenje z nekako udano vzvišenostjo. Tretja oseba v družbi, Gregoryjeva sestra Rozamonda, ki je imela rdeče lase kakor njen brat, a pod njimi prijaznejše lice, se je zasmejala, in v nje smehu se je družilo občudovanje z zavračanjem, ton, v katerem je po navadi odgovarjala hišnemu poroku.

Gregory je povzel dobrovoljno, v visokem govorniškem slogu:

„Umetnik je anarhist. Prestavljaj besede, kakor ti drago. Anarhist je umetnik. Človek, ki vrže bombo, je umetnik, ker ceni velik trenotek nad vse drugo. On vidi, koliko več je vreden en sam brizg plameneče luči, en sam pok veličastnega groma, nego cel kup neličnih redarjev. Umetnik zavrača vsakoršno vlado, odpravlja vse dogovore. Poet diha radost samo v brezredju. Če bi ne bilo tako, bi bila londonska podzemeljska železnica najpoetičnejša reč na svetu“.

„Saj je,“ je rekel gospod Syme.

„Nezmisel!“ je vzkliknil Gregory, ki je postal zelo razumen, kadar si je kdo drugi dovolil pred

njim kak paradoks. „Zakaj so videti vsi uradniki in delavci na železnici tako potrti in izmučeni, tako zelo potrti in izmučeni? Poslušajte me, zakaj. Zato ker vedo, da teče železnica redno. Zato ker vedo, če so si vzeli listek za katerokoli postajo, da bodo res prišli do tiste postaje. Zato, ker vedo, kadar imajo za sabo Sloane-Square, da bo prihodnja postaja Victoria, in nobena druga nego Victoria. O, to divje navdušenje, o, njih oči kakor zvezde, in njih duše zopet v raju, če bi bila prihodnja postaja čisto nepreračunljivo — Baker Street!“

„Da, vam, ki ste nepoetični,“ ga je zavrnil poet Syme. „Ako je to, kar trdite o uradnikih, res, potem so pač prav tako prozajični, kakor vaša poezija. Redka, čudežna stvar je, doseči cilj; navadna, preprosta stvar — ga zgrešiti. Čutimo, da je vredno opevanja, če mož z neukretnim lokom zadene daljno ptico. Ali ni tudi vredno opevanja, ako mož z neukretnim strojem dospè do oddaljene postaje? Kaos je mračen in brezumen; zakaj v kaosu bi šel vlak res lahko kamorkoli drugam, v Baker Street ali v Bagdad. A človek je mag, in vsa njegova magija tiči v tem, da mu je samo treba reči „Victoria!“ in glej — evo Victorie! Nak, kar spravite zase svoje knjige v verzih in v prozi; jaz hočem čitati urnik, s solzami ponosa v očeh. Kar spravite svojega Byrona, ki slavi poraze človekove, dajte mi v roke vozni red, ki slavi njega zmage. Vozni red mi dajte, slišite?“

„Ali se odpeljete?“ je vprašal Gregoy sarkastično

„Povem vam,“ je nadaljeval vneto Syme, „da čutim vselej, kadar pride vlak na kolodvor, da je prodrl cele baterije oblegovalcev in da je človek premagal kaos. Vam se zdi prezirljivo dejstvo, da mora priti v Victorio, kdor se je odpeljal iz Sloane-Squarea. Jaz pa pravim, da bi namestu tega lahko doživel tisočero drugih reči, in da imam,

kadar dospem resnično do Victorie, občutek, da sem jim srečno ušel. In kadar slišim sprevodnika, kako izklicuje ime „Victoria“, to meni ni beseda brez zmisla. Meni je to klic glasnika, oznanjajočega zmago. To mi je res „Victoria“: zmaga Adamova!“

Gregory je zamajal svojo težko, rdečo glavo z lahnim, otožnim nasmehom.

„In baš tedaj,“ je dejal, „se izprašujemo mi poetje: kaj je Victoria sedaj, ko smo dospeli do nje? Vam se zdi Vicktoria kakor Novi Jeruzalem. Mi pa vemo, da bo tudi Novi Jeruzalem prav tak kot je Victoria. Da, poet bo neutešen celo na nebeških cestah. Poet je večen upornik.“

„Še enkrat,“ je rekel Syme razdraženo, „kaj je poetičnega v uporništvu? Prav tako bi lahko trdili, da je poetična morska bolezen. Bolezen je upor. I bolezen i upor utegneta biti rešilna v gotovih obupnih primerih; a obesite me, če morem uvideti, zakaj naj bi bila poetična! Upor sam na sebi — se mi upira. To je samo bljuvanje.“

Deklè je ob nespodobni besedi zategnilo obraz, toda Syme je bil preveč v ognju, da bi se bil oziral nanjo.

„Pravilni tok stvari,“ je vpil, „to je poetično! Naša prebava na primer, ki se vrši v svetem, tajnem in tihem redu, evo vam temelja vsej poeziji. Da, najpoetičnejša stvar, poetičnejša od cvetlic, poetičnejša od zvezd — najpoetičnejša stvar na svetu je ne biti bolnemu.“

„Zares,“ je rekel Gregory z viška, „primeri, ki jih izbirate —“

„Oprostite, prosim,“ je dejal Syme grenko, „pozabil sem, da smo odpravili vso spodobnost.“

Prvič je stopila Gregoryju rdečica na čelo.

„Nemara ne pričakujete od mene,“ je rekel, „da bom revolucioniral človeško družbo na tej trátini?“

Syme mu je pogledal naravnost v oči in se je nasmehnil.

„Ne, tega ne pričakujem,“ je rekel; „mislim pa, da bi prav to hoteli, če bi vam bilo res kaj za vaš anarhizem.“

Gregoryju so se debele, bikovske oči nenedoma zabliskale kakor srditemu levu, in človek bi si lahko mislil, da se mu rdeča griva ježi.

„Torej ne mislite,“ je rekel s pretečim glasom, „da sem resen anarhist?“

„Izvolite?“ je vprašal Syme.

„Jaz da nisem resen anarhist?“ je zakričal Gregory s stisnjenimi pestmi.

„Dečko moj dragi!“ je rekel Syme in se je oddaljil.

Z začudenjem, a tudi z zagonetnim veseljem je zapazil, da ga Rozamonda Gregoryjeva spremlja.

„Gospod Syme,“ ga je ogovorila, „ali ljudje, ki govorijo tako, kakor vi in moj brat, pogosto mislijo, kar izreko? Ali mislite na to, kar ste pravkar izrekli?“

Syme se je nasmehnil.

„Ali mislite?“ je ponovila.

„Kako mislite?“ je vprašalo dekle z resnimi očmi.

„Draga Miss Gregory,“ je rekel Syme mirno, „mnogo je vrst iskrenosti in neiskrenosti. Kadar pravite osebi, ki vam je podala sol, „hvala,“ ali mislite, kaj govorite? Ne. Kadar pravite „svet je okrogel,“ ali mislite, kaj govorite? Ne. Kar pravite, je res, in vendar ne mislite na to. No, mož, kot vaš brat, se nameri včasih na stvar, ki jo resnično misli. Morda je v tistem samo polovica resnice, samo četrtnina, desetina; a tedaj pove mož več nego misli — baš ker misli na to.“

Gledala ga je izpod ravno potegnjenih obrvi; obraz ji je bil resen in odkrit, in tedaj ji je pala nanj senca one razmišljujoče odgovornosti, ki jo

čuti v dnu najfrivolnejša ženska, materinska čuječnost, ki je tako stara kakor svet.

„Ali je anarhist?“ je vprašala.

„Edino v tem zmislu, o katerem sem govoril,“ je odgovoril Syme; „ali, če hočete rajša, v tem nezmišlu.“

Strnila je široke obrvi in rekla pretrgano —

„Torej ne bi zares metal — bomb in takih reči?“

Syme je bruhnil v silen smeh, ki je bil kakor premočan za njegovo šibko, nekoliko dandijsko postavo.

„Bog se usmili, gotovo da ne!“ je vzkliknil.

„To se dela samo anonimno.“

In tedaj se je s konci ustnic tudi ona zasmejala; z veseljem je pomislila, kako absurden je Gregory, in kako se mu ne more nič hudega zgoditi.

Syme je prišetal z njo do klopi v kotu vrta in je razvijal naprej svoje misli. Zakaj bil je iskren človek, in dasi na vnanje visok, v srcu ponižen. In baš ponižen človek govori zmerom preveč; oholež se preskrbno zaklepa. Silno in presiljeno je branil spodobnost in preprostost. Ves čas ga je obkrožal vonj španskega bezgá. Vmes se je oglasila z oddaljene ceste lajna, in njemu se je zadelo, da se njegove heroične besede pozdravljajo s tajinstvenim glasom, prihajajočim izpod zemlje ali od onstran nje.

Tako je govoril, strmeč deklici v ruse lase, zdelo se mu je, da samo par minut; potem pa je pomislil, da se je treba pomešati v družbo, in je vstal. Zelo se je začudil, ko je videl, da je vrt čisto prazen. Vsi so se bili že davno porazšli, in tudi on se je naglo opravičil in poslovil. Glava mu je bila težka, kakor po šampanju, česar si pozneje ni mogel razložiti. V burnih dogodkih, ki so imeli slediti, ni igrala ta deklica niti najmanjše

uloge; Syme se ni sestal z njo več do zaključka zgodbe. In vendar, ne da se popisati kako — a vračala se je kakor motiv v muziki v vse te blazne poznejše avanture, in glorijskih njenih tajinstvenih las se je pletla kakor rdeča nit skozi to mravno, slabo vezeno tkanino noči: zakaj to, kar je sledilo, je bilo tako neverjetno, da bi bilo utegnulo biti tudi sen.

Ko je Syme došel na cesto, nad katero so sijale zvezde, jo je našel prvi hip prazno. Potem pa je (na zagonečen način) ugotovil, da ta tišina ni mrtva, da živi. Naravnost nasproti vrát je stala cestna svetilka, zlateča s svojo lučjo listje drevesa, ki se je sklanjalo preko ograje za njim. Približno čevelj od svetilke je stala postava, skoraj tako ravna in nepremična kakor drog svetilke sam. Visoki klobuk in dolga suknja sta bila črna; obraz, v ostri senci, je bil prav tako teman. Samo pramen rdečih las, ki je seval proti luči, in nekaj naskakujočega v vsem držanju je razodevalo poeta Gregoryja: pristna podoba zakrinkanega bandita, ki preži z mečem v roki na svojega sovražnika.

Zamahnil je v dvomljiv pozdrav, ki mu ga je Syme malo formalneje vrnil.

„Pričakoval sem vas,“ je rekel Gregory. „Ali lahko spregovoriva par besed?“

„Gotovo, da. O čem pa?“ je vprašal Syme malce začuden.

Gregory je udaril s palico najprej po svetilki, potem po drevesu.

„O tem in o tem,“ je zavpil; „o redu in o anarhiji. To je vaš dragoceni red, ta šibka železna svetilka, grda in jalova; in tukaj le anarhija, bogata, živa, plodeča se — to je anarhija, žareča v zelenju in v zlatu.“

„In vendar,“ je odvrnil Syme potrpežljivo, „vidite prav sedaj-le drevo samó ob luči te svetilke. Radoveden sem, ali bi kedaj videli svetilko ob luči

tega drevesa.“ Potem je pomolčal, in zopet: „A dovolite mi vprašanje, ali ste stali tukaj v temi samo za to, da bi nanovo načela svoj malenkostni prepir?“

„Ne,“ je zavpil Gregory z glasom, ki je odmeval po cesti, „nisem vas čakal, da bi načela svoj prepir, nego da ga za vedno končava.“

Zopet se je razgrnil molk, in Syme, čeprav ni slutil, kaj mu hoče, je pričakoval instiktivno nekaj resnega. Gregory je začel z zamolklim glasom in nekako vznemirljivim smehom.

„Gospod Syme,“ je rekel, „nocoj se vam je obneslo nekaj precej znamenitega. Naredili ste mi nekaj, kar se ni posrečilo doslej živemu človeku, ki ga je ženska rodila.“

„Res!“

„Sedaj sem se spomnil,“ je povzel Gregory zamišljeno, „še nekomu se je posrečilo. Kapitanu nekega majhnega parnika — če se prav spominjam — v Southendu. Razdražili ste me.“

„Zelo mi je žal,“ je odgovoril Syme resno.

„Bojim se, da je moja jeza in vaša žalitev prehuda, nego da bi ju lahko potolažili kar z opravičbo,“ je nadaljeval Gregory zelo mirno. „Niti dvoboj jih ne bi potolažil. Da vas zadenem do smrti, ju ne bi mogel spraviti s sveta. Samo eno sredstvo je, s katerim je mogoče to žalitev izbrišati, in to sredstvo sem izbral. Doka~~z~~ati vam hočem, pa če me stane morda življenje in čast, da ste rekli po krivici, kar ste rekli.“

„Kaj sem rekel?“

„Rekli ste, da nisem resen anarhist.“

„V resnosti so različne stopnje,“ se je branil Syme. „Nikoli nisem dvomil o vaši popolni iskrenosti v tem zmislu, da ste smatrali svoje besede za vredne, da se izreko, da ste mislili, da je treba ljudi s paradoksom vzdramiti in jim pokazati resnico, ki jim je sicer ni mar.“

Gregory ga je gledal strmo in otožno.

„In v drugem zmislu,“ je vprašal, „me nimate za resnega? Vam se zdim postopač, flâneur, ki izusti slučajno tu pa tam kako resnico? In ne mislite, da sem resen v globljem, usodnejšem zmislu?“

Syme je udaril s palico krepko po tlaku.

„Resen!“ je vzkliknil. „Moj Bog — ali je ta cesta resna? Ali so te proklete kitajske svetilke resne? Ali je sploh vsa ta brkljarija resna? Prides, blebečeš bedastoče, morda tudi kaj pametnega vmes, a precej nizko bi sodil moža, ki ne bi hranil v ozadju svojega bistva nečesa, kar je resnejše od vsega tega besedovanja — nečesa vse resnejšega, pa bodisi da je to vera ali pijanstvo.“

„Prav dobro,“ je rekel Gregory, in obraz se mu je zmračil, „videli boste nekaj resnejšega nego je pijanstvo ali vera.“

Syme je čakal s svojim navadnim milim izrazom, da je Gregory zopet odprl usta.

„Pravkar ste govorili o veri. Torej je res, da jo imate?“

„O,“ je zategnil nasmehoma Syme, „dandanes smo vsi katoliki.“

„Ali vas smem torej prositi, da mi prisežete na vse bogove ali svetnike, kar jih priznava vaša vera, da ne boste izdali nobenemu Adamovemu sinu, zlasti pa policiji ne, tega, kar vam hočem sedaj-le povedati? Ali prisežete? Ako prevzamete to svečano odpoved, ako si radovoljno obremenite dušo z obljubo, ki vam je ne bi bilo treba narediti, in s skrivnostjo, o kateri se vam niti sanjalo ne bi, vam obljubim —“

„Kaj mi obljubite?“ je vprašal Syme, ko je oni prenehal.

„Obljubim vam prav zabaven večer.“

Syme je takoj snel klobuk.

„Vaša ponudba,“ je rekel, „je prezapeljiva, da bi jo odklonil. Pravite, da je vsak poet anarhist.

Temu oporekam; upam pa vsaj, da je uljuden človek. Dovolite, da vam, tukaj in ta trenotek, prisežem kot kristjan in obljubim kot tovariš in brat v umetnosti, da ne sporočim ničesar tega, karkoli že je, policiji. In sedaj, v imenu Colney Hatcha: kaj je?“

„Mislim,“ je rekel Gregory mirno, „da bi poklicala izvoščeka.“

Dvakrat je zateglo zažvižgal, in po cesti je pridrdral kab. Molče sta stopila vanj. Gregory je dal kočijažu naslov zakotne gostilne ob reki na chiswiškem nabrežju. Kab se je naglo odpeljal in poeta-fantasta sta ostavila sveje fantastično predmestje.

DRUGO POGLAVJE.

Skrivnost Gabrijela Symea.

Kab se je ustavil pred posebno zanikerno in umazano pivnico in Gregory je svojega druga hitro sprémil vanjo. Sedla sta v nekako tesno in mračno izbo za mizo iz imitirane palisandrovine z eno samoleseno nogo. Soba je bila tako ozka in temna, da je bilo natakarja prav malo videti; Syme je imel vtis nečesa ogromnega, kosmatega.

„Ali želite malo večerje?“ je vprašal Gregory vljudno. „Pasteta iz gosjih jeter ni dobra tukaj, a priporočil bi vam divjačino.“

Syme se je naredil ob tej opazki neumnega, misleč, da je šala. Spustil se je tudi v humor in je rekel v malomarnem tonu vzgojenega človeka:

„Prinesite mi rajši jastogovo majonezo.“

V njegovo nepopisno čudo je rekel natakar samo:

„Prosim, gospod.“

In odšel je po vsej priliki ponjo.

„Kaj boste pili?“ je povzel Gregory prav tako brezbrizno. „Jaz bom samo crême de menthe; sem že večerjal. A na šampanjca se je tukaj zagnesti. Izvolite za začetek vsaj pol steklenice pomeryja.“

„Hvala lepa,“ je rekel nerazburljivi Syme.

„Zelo ste prijazni.“

Izkušal je zopet napeljati razgovor, a prekinil ga je kakor strela z jasnega jastog, ki je res prišel. Syme ga je pokusil in zdel se mu je izboren, in začel je jesti z veliko slastjo.

„Oprostite, da vam kažem preočito svoje veselje,“ se je nasmehnil Gregoryju. „Ni mi prepogosto dano, da bi imel sanje kakor sedaj-le. To mi je nekaj novega, da se nočna môra konča z jastogom. Po navadi se zgodi obratno.“

„Bodite prepričani, da ne spite,“ je dejal Gregory. „Nasprotno, sedaj stojite tik pred najbolj dejanjskim in najbudnejšim trenutkom svojega življenja. A, evo vam šampanjca! Priznam, da je neko nesorazmerje recimo med notranjo uredbo tega izvrstnega hotela in njega preprosto, neznatno vnanjostjo. A to vse zavoljo naše skromnosti. Mi smo najskromnejši ljudje, kar jih je kedaj živelo na svetu.“

„In kdo smo mi?“ je vprašal Syme ter je izpraznil svojo čašo.

„To je čisto enostavno,“ je odgovoril Gregory. „Mi, to smo resni anarhisti, v katere vi ne verujete.“

„O,“ je rekel Syme odsekano. „S pijačo se preskrbujete dobro.“

„Da, mi smo resni v vsem,“ je odgovoril Gregory.

Pomolčal je, potem je pristavil:

„Če se začne v par trenutkih ta-le miza malo vrteti, ne zvrčajte krivde na šampanjca, ki ste ga popili. Ne bi rad, da bi si delali krivico.“

„No, če nisem pijan, sem blazen,“ je odgovoril Syme popolnoma mirno; „a prepričan sem, da bi se vedel v vsakem slučaju po gentlemansko. Smem kaditi?“

„Gotovo,“ je rekel Gregory in je potegnil tobačnico s cigarami iz žepa. „Izvolite eno mojih.“

Syme si je vzel cigaro, ji odščipnil konec s ščipalnikom, ki si ga je vzel iz telovnika, jo vtaknil v usta, jo zložno zapalil in puhnil dolg oblak dima. In ni karsibodi, da je opravil vse te obrede s toliko ravnodušnostjo, zakaj v tem se je začela

miza, za katero je sedel, sukati, odkonca počasi, nato urno, kakor pri blazni špiritistični seji.

„Nič se ne vznemirjajte,“ je rekel Gregory; „to je neke vrste vijak.“

„Prav tako,“ je pritrdil Syme mirno, „neke vrste vijak! Kako preprosto!“

Naslednji trenotek se je dvignil dim njegove smotke, ki se je bil dotle po sobi zvijal, naravnost kvišku kakor iz tovarniškega dimnika, in oba moža sta se s svojima stoloma in mizo vred pogreznila v tla, kakor da ju ja zemlja požrla. Drdrala sta navzdol po nekakem bobnečem preduhu, naglo, kakor v liftu, ki se je utrgal, in sta nena doma zgrmela na dno. A ko je bil Gregory odpahnil dvojna vrata in spustil v predor rdečo podzemeljsko luč, je Syme še vedno kadil, z nogo položeno preko noge, in niti las se mu ni zganil na glavi.

Gregory ga je vedel po nizkem obokanem hodniku, konec katerega je gorela rdeča luč. To je bila ogromna škrlatna svetilka, velika malone kakor ognjišče, pritrjena nad majhnimi, a težkimi železnimi vrati. V teh vratih je bila nekaka lina in nanjo je Gregory petkrat potrkal. Debel glas s tujim prigrasom ga je vprašal, kdo je. Na to vprašanje je dal naslednji več ali manj nepričakovani odgovor:

„Mister Joseph Chamberlain.“

Ta beseda je bila očitvidno dogovorjeno geslo; težki tečaji so se začeli premikati.

Znotraj vhoda se je hodnik lesketal, kakor da je opažen z jeklenim omrežjem. Na drugi pogled je Syme zapazil, da je ta leščeeči se opaz zares sestavljen iz več leg zvrstoma zloženih samokresov in pušek.

„Prosim, oprostite mi vse te formalnosti,“ je pripomnil Gregory; „tukaj moramo biti jako natančni.“

„Nič se ne opravičujte,“ je rekel Syme. „Vem, kako ste vneti za zakonitost in red.“ In stopil je v hodnik, ki je štrlel jeklenega orožja. S svojimi dolgimi plavimi lasmi in malce gizdavo suknjo je bil videti čudno šibka in fantastična postava, ko je hodil po tem sijočem mrtvaškem rovu.

Prešla sta več takih prehodov in dospela nazadnje v zagonetno jekleno sobo z usločenimi stenami; ta prostor skoraj okrogle oblike, z več vrstami klopi, je imel precej podobnosti z vseučiliško predavalnico. Tu ni bilo niti pušek niti samokresov, a po stenah so viseli vse sumljivejši in strašnejši predmeti, slični gomoljem železnih rastlin, ali jajcem železnih ptic. Bile so bombe in ves ta prostor sam je imel podobo notranjščine bombe. Syme je otrnil ob steni pepel svoje cigare in je vstopil.

„In sedaj, dragi gospod Syme,“ je rekel Gregory in se je široko vrgel pod največjo bombo, „sedaj sva popolnoma nemotena, lahko se dobro razgovoriva. Poglejte, ni je človeške besede, ki bi vam mogla izraziti, zakaj sem vas spravil sem. Bil je eden tistih samovoljnih vzgibov, ki te prisili, da strmoglaviš raz skalo ali da se zaljubiš. Zadostuj, če vam povem, da ste bili neizrečeno razdražljivi, in pravzaprav ste še. Če bi dvajsetkrat prisegel, da bom molčal, bi prelomil vseh dvajset priseg radi zadoščenja, da bi vas nekoliko potlačil. Že vaš način, kako si prižigate cigaro, bi zapeljal duhovnika, da bi prelomil izpovedni pečat. Vi ste torej rekli, kako ste za trdno prepričani, da jaz nisem resen anarhist. Ali se vam zdi ta-le soba resna ali ne?“

„Res kaže, da skriva pod vso svojo vedro opremo še globljo moralno misel,“ je pritrdil Syme. „Toda, ali mi dovolite dvojje vprašanj? Ne bojte se mi dati pojasnila, zakaj, kakor se spominjate, ste mi prav previdno izvabili obljubo, da ne ova-

dim ničesar policiji. Ta obljuba bo gotovo držala. Tako vas izprašujem zgolj iz radovednosti. Najprej: Kaj tiči za vsem tem? Kaj nameravate? Ali hočete odpraviti vlado?"

„Odpraviti hočemo Boga!“ je izjavil Gregory in široko odprl svoje fanatične oči. „Nam ne za-
došča prekucniti samo nekaj despotov in policij-
skih naredeb; ta vrsta anarhizma eksistira, a to je
samo ena panoga nonkonformistov. Mi rijemo
globlje in vas poženemo višje. Mi zanikamo vse
to samovoljno razlikovanje med pregreho in kre-
postjo, častjo in izdajstvom, na katero se opirajo
navadni razbojniki. Bebasti sentimentalci, ki so
delali francosko revolucijo, so govorili o človeških
pravicah! Mi črtimo pravice, kakor črtimo krivice.
Odpravili smo Pravico in Krivico.“

„In pravo in levo?“ je rekel Syme prepro-
sto in gorko; „upam, da odpravite te dve tudi.
Te dve ovirata mene mnogo bolj.“

„Omenili ste še eno vprašanje,“ je odsekal
Gregory.

„Z veseljem,“ je povzel Syme. „V vsem va-
šem delovanju in v vaši okolici vidim zavedno
iskanje skrivnosti. Jaz imam teto, ki je stanovala
nad trgovino, a sedaj sem našel prvič ljudi, ki jim
godi prebivanje pod krčmo. Tu imate težka železna
vrata. Ne morete skozi, ne da bi se ponižali ter
se imenovali Mr. Chamberlain. Okrožate se z je-
klenim orodjem, ki daje temu prostoru, če se
smem tako izraziti, bolj nasilno nego domačo po-
dobo. Smem-li vprašati kako to, da se na eno
stran tolikanj trudite, da bi se skrili zemlji v osr-
čje, na drugo stran pa razgrinjate vso svojo skriv-
nost, razpravljajoč o anarhiji pred vsemi avša-
stimi ženskami v Saffron-Parku?"

Gregory se je smejal.

„Odgovor je kaj preprost,“ je dejal. „Vam sem
povedal, da sem resen anarhist, in vi mi niste

verjeli. Tudi o n e mi ne verujejo. Dokler jih ne privedem v to peklenško izbo, mi ne bodo verjele.“

Syme je zamišljeno kadil in je gledal z zajetjem svojega tovariša. Gregory je nadaljeval.

„Stvar vas bo nemara zanimala,“ je rekel. „Ko sem pristopil k Novim Anarhistom, sem poizkušal vse vrste častitljivih preoblek. Najprej sem se napravil za škofa. Prečital sem vse, kar so pisali naši anarhistični pamfleti o škofih, tako V a m - p i r s t v o p r a z n e v e r e i n D u h o v n i k i — r a z b o j n i k i. Iz tega sem posnel trdno prepričanje, da so škofje zagonetni in strahotni starci, ki taje človeštvu kruto skrivnost. Bil sem slabo poučen. Ko sem se prvič pokazal v škofovski opravi v nekem salonu in zakričal z gromovitim glasom: „Na kolena, na kolena, ošabni človeški razum!“ so takoj, sam ne vem kako, uganili, da z mojim škofovstvom ni nič. Pri tisti priči so me imeli. Nato sem nastopal kot milijonar; toda branil sem kapital s toliko bistrumnostjo, da je moral vsak bebec opaziti, da sem gol revež. Potem sem poskusil z ulogo častnika. Sam zase sem človekoljub, vendar upam, da sem zadosti širokega uma, da razumem nazore tistih, ki z Nietzschejem občudujejo silo — ponosni, blazni boj narave in drugo podobno, saj poznate vse to. Prelevil sem se v majorja. Ob vsaki priliki sem potegnil meč in ga vihtil. Vzklikal sem „krvi!“ razmišljeno, kakor kdo, ki kliče vina. Govoril sem: „Naj slabič pogine; to je zakon!“ No, kaj si hočemo, kazno je, da majorji ne delajo tako. Zopet so me imeli. Na posled sem se zatekel v svojem obupu k predsedniku Osrednjega Anarhističnega Odbora, ki je največji mož v Evropi.“

„Kako mu je ime?“ je vprašal Syme.

„Ne bi ga poznali,“ je odgovoril Gregory. „To je njegova veličina. Cezar in Napoleon sta zastavila ves svoj ženij, da bi se o njiju govorilo, in

sta svoj namen dosegla. On zastavlja ves svoj ženij, da se ne bi govorilo o njem, in res se o njem ne govori. A ne moreš biti pet minut z njim v sobi, ne da bi začutil, da bi bila Cezar in Napoleon v njegovih rokah otroka.“

Za hip je premolknil in prebledel, potem je povzel:

„Vsak njegov nasvet je presenetljiv liki epigram in vendar tako praktičen kot Angleška Banka. Vprašal sem ga: „Pod katero krinko naj se skrijem svetu? Kaj bi našel častitljivejšega od škofov in majorjev?“ Okrenil je proti meni svoj veliki, nepogodljivi obraz. „Varne krinke potrebujete, ne-li? Obleke, ki bi Vas kazala popolnoma nekvarnega; obleke, pod katero ne bi živa duša mogla slutiti bombe?“ Prikimal sem mu. Nena doma je povzdignil svoj levji glas. „Kaj — torej se preoblecite v anarhista, bedak!“ je zarjul, da se je soba stresla. „Potem ne bo nihče pričakoval, da bi utegnili storiti kaj nevarnega.“ In brez vsake druge besede je obrnil svoj široki hrbet proti meni. Storil sem po njegovem nasvetu in nikoli se nisem tega kesal. Noč in dan sem pridigal tistim ženskam prelivanje krvi, in bogme, da bi mi prepustile svoje otroške vozičke v varstvo!“

Syme ga je gledal in v njegovih velikih, modrih očeh je bilo videti nekaj spoštovanja.

„Še mene ste ujeli,“ je rekel. „To je res zvita zanka.“

In po premoru je pristavil:

„Kako imenujete tega svojega strahovitega predsednika?“

„Po navadi ga imenujemo Nedelja,“ je preprosto odgovoril Gregory. „V Osrednjem Anarhističnem Odboru je sedem članov, ki se imenujejo po dnevih v tednu. Njemu pravimo Nedelja, nekateri njegovih občudovalcev Krvava Nedelja. Čudno da ste sprožili ravno to vprašanje, zakaj baš no-

coj, ko ste nam, da se tako izrazim, padli kakor z neba, se sestane naš londonski odsek v tej sobi, da si izbere svojega poslanca za izpraznjeno mesto v Osrednjem Odboru. Mož, ki je igral nekaj časa spretno in v občo zadovoljnost težko ulogo Četrтка, je čisto iznenada umrl. Zatorej smo sklicali za nocoj shod, da mu izvolimo naslednika.“

Vstal je, šetal po sobi in se nekam v zadregi smehljajal.

„Tak občutek imam, kakor da ste mi vi mati, Syme“ je nadaljeval kakor mimogrede. „Čutim, da vam smem zaupati karkoli, ker ste mi obljubili, da boste molčali. Res, vam bom zaupal nekaj, česar ne bi kar tako anarhistom, ki pridejo v približno desetih minutah sem. Imeli bomo, formalno seveda, volitve; veste, da je izid pravzaprav že gotov.“ Za hip je skromno povetil oči. „Skoraj gotova stvar je, da bom Četrtek — jaz.“

„Dragi moj,“ je rekel Syme prisrčno, „čestitam. Vzvišena karijera!“

Gregory se je odklanjaje nasmehnil in je korakal po sobi. Govoril je naglo.

„Z eno besedo: vse je pripravljeno zame na tej mizi, in obred bo najbrže čim krajši.“

Tudi Syme je stopil k mizi; na nji je ležala palica, a ko si jo je pobliže ogledal, je videl, da je v nji skrito bodalo; velik samokres, škatla sandvičev in neznanska steklenica brandija. Čez stol poleg mize je bil vržen težak ogrtač.

„Samo izida volitve počakam,“ je nadaljeval goreče Gregory, „a potem vzamem ta plašč in palico, pospravim drugo po žepéh in odidem iz te votline skozi vrata, ki drže na reko; tam me že čaka majhen parnik, in potem — potem — o, to divje veselje, biti Četrtek!“ In zaploskal je z rokami.

Syme, ki je bil sédel nazaj s svojo obično nesramno zdolgočasenostjo, je stopil k njemu. Na

licu se mu je izražalo obotavljanje, kar je bilo pri njem nekaj nenavadnega.

„Kako to,“ je vprašal nedoločno, „da vas imam za čisto poštenega fanta? Zakaj vas imam pozitivno rad, Gregory?“ Za hip je pomolčal, nato je pristavil z nekako živahno zvedavostjo: „Mar zato, ker ste tak osel?“

Nekaj časa je bil molk, poln misli, potem pa je Syme vzkliknil:

„Vraga vseskupaj! To je najsmешnejši položaj v mojem življenju, in temu primerno se hočem ravnati. Gregory, dal sem vam obljubo, predno sem prišel sem. To obljubo držim pod razbeljenimi kleščami. Ali mi daste, zaradi moje varnosti, podobno obljubo?“

„Obljubo?“ se je začudil Gregory.

„Obljubo,“ je rekel Syme jako resno. „Pred Bogom sem prisegel, da ne izdam vaše skrivnosti policiji. Ali hočete priseči na Človeštvo, ali v kar verujete, da ne izdate moje skrivnosti anarhistom?“

„Vaše skrivnosti?“ je zastrmel Gregory. „Vi imate skrivnost?“

„Da,“ je rekel Syme, „skrivnost imam.“ In potem: „Prisežete?“

Gregory ga je nekaj časa srepo in resno gledal, in potem naglo:

„Začarati ste me morali; divjo radovednost mi vzbujate. Da, prisežem, da ne izdam anarhistom, karkoli mi poveste. Toda urno, zakaj še par minut, pa bodo tu.“

Syme je stopil počasi predenj, ter si vtaknil dolge, bele roke v hlačne žepe. V tem se je oglasilo pet udarcev na vnanjo lino, oznanjujočih prihod prvih zarotnikov.

„Torej,“ je govoril Syme polagoma, „ne vem, kako naj vam povem resnico bolj nakratko, nego če vam rečem, da vaš izhod, preobleči se v poeta brez vseh hudih namenov, ni znan samo vam in

vašemu predsedniku. Ta ukana nam je znana že nekaj časa v Scotland-Yardu.“

Gregory je hotel skočiti pokoncu, a trikrat se mu ni posrečilo.

„Kaj pravite?“ je vprašal z glasom, ki ni imel več človeškega zvoka.

„Tako je,“ je rekel Syme preprosto, „jaz sem policijski detektiv. „A zdi se mi, da slišim vaše prijatelje.“

Od vhoda se je čulo mrmranje „Mr. Joseph Chamberlain.“ Beseda se je ponovila dvakrat, trikrat, nazadnje tridesetkrat, in množica Josephov Chamberlainov — veličastna predstava! — je ropotala po koridoru.

TRETJE POGLAVJE.

Mož, ki je bil Četrtek.

Predno so se prikazali pri vhodu novi obrazi, se je Gregory otresel svoje osuplosti. Z enim samim skokom in rjoveč kakor divja zverina je bil pri mizi. Zgrabil je revolver in pomiril na Symea. Syme se ni odmaknil, nego je dvignil uljudno svojo belo roko.

„Ne bodite smešni,“ je rekel z mehko dostojanstvenostjo duhovnika. „Ali ne vidite, da je nepotrebno? Ali ne vidite, da sva oba v istem čolnu? In še s pošteno morsko boleznijo povrhu.“

Gregory ni mogel govoriti, a tudi izprožiti ne; vprašanje mu je gledalo iz oči.

„Ali ne vidite, da sva se drugi drugega matirala?“ je nadaljeval Syme. „Jaz vas ne morem ovaditi policiji kot anarhista. Vi ne morete ovaditi mene anarhistom kot policista. Jaz vas lahko samo zalezujem, ker vem, kaj ste, in vi mene, ker veste, kaj sem jaz. Kratkotrajno: duševen dvoboj brez prič, glavo za glavo. Jaz sem policist brez podpore s strani policije. In vi, prijatelj moj ubogi, ste anarhist, ki ga ne podpira tisti zakon in tista organizacija, ki sta anarhiji tako bistvena. Razlika je edino ta, da ste vi na boljšem: vi niste sredi radovednih policistov; jaz sem sredi radovednih anarhistov. Vas ne morem izdati, izdam pa lahko samega sebe. Dajte, dajte, potrpite, pa boste videli, kako se bom izdal. To bom naredil tako lično!“

Gregory je počasi odložil samokres, strmel pa je še vedno v Symea kakor v morsko pošast.

„Ne verujem v nesmrtnost,“ je izpregovoril nazadnje, „a če po vsem tem prelomite besedo, bi moral Bog ustvariti pekel nalašč za vas, da bi v njem vekomaj tulili.“

„Ne bom je prelomil,“ je odgovoril Syme resnobno, „niti vi svoje ne. Evo vaših prijateljev.“

Anarhisti so prihajali v sobo s težko, nerodno in nekam trudno hojo; nizek možak s črno brado in z naočniki — tip približno kakor Tim Healy — se je odločil od drugih ter stopil s papirji v roki naprej.

„Tovariš Gregory,“ je rekel, „upam, da je ta mož delegat?“

Gregory, presenečen, je povetil oči in zamrmral Symeovo ime; toda Syme je izpregovoril precej drzno:

„Z veseljem sem opazil, da so vaša vrata dovolj zastražena, da bi bilo težko priti sem komu, ki ne bi bil delegat.“

Mali črnobradi mož je vkljub temu še vedno mršil obrvi, kakor da nekaj sumi.

„Kateri odsek zastopate?“ je vprašal osorno.

„Ne morem reči, da je odsek,“ se je nasmehtnil Syme; „bo prej deblo, pravzaprav — korenina.“

„Kako menite to?“

„Tako,“ je rekel Syme mirno, „da sem Sobotnik. Bil sem izrecno poslan sem, da se prepričam, ali častite Nedeljo, kakor mu gre.“

Malemu možu je padla ena pola papirja iz rok, in vsem je spreletel obraze strah. Po vsej priliki je strahoviti predsednik, ki mu je bilo ime Nedelja, pošiljal od časa do časa take izredne slė k sejам posameznih odsekov.

„Torej, tovariš,“ je rekel mož s papirji po kratkem premolku, „najbolje bo, če vam dovolimo sedež v našem zboru.“

„Ako hočete od mene prijateljskega sveta,“ je rekel Syme s strogo dobrohotnostjo, „mislim, da bo res najbolje.“

Ko je Gregory videl, da se je nevarni razgovor končal nenadno ugodno za njegovega tekmeca, je vstal in se zamišljen pošetal po sobi. Smrtni strah ga je obhajal za vso to diplomacijo. Bilo mu je jasno, da se bo Syme v navdihu svoje nesramnosti pretaknil skozi vse slučajne zadrege. S te strani je bilo malo upanja. Sam ni mogel izdati Symea, nekaj iz časti nekaj iz previdnosti; če bi ga res izdal in bi mu iz kakršnegakoli vzroka izpodletelo, uničiti ga, bi bil Syme, ki bi se otel, prost vsake obveznosti in bi šel naravnost k prvi policijski postaji. Navsezadnje pa gre za eno samo nočno posvetovanje vpričo enega samega detektiva. Gregory bo že skrbel, da pride nocoj na razgovor čim manj njihovih tajnih načrtov, in potem naj Syme odide, in kar bo, to bo.

Stopil je k anarhistom, ki so pravkar sedali po klopeh.

„Mislim, da lahko pričnemo,“ je rekel; „parnik že čaka. Predlagam, da prevzame tovariš Buttons predsedstvo.“

Glasovali so z rokami in mali mož s papirji je sedel na predsedniški stol.

„Tovariši,“ je začel, ostro kakor iz pištole, „naše nocojšnje zborovanje je važno, a ni treba, da bi bilo dolgo. Naš odsek je imel od nekdaj čast, voliti Četrtnke za Evropski Osrednji Svet. Izvolili smo že mnogo sijajnih Četrtkov. Vsi obžalujemo bridko smrt junaškega delavca, ki je vzemal to mesto do minolega tedna. Kakor veste, so njegove zasluge za našo stvar znatne. On je organiziral veliki dinamiški napad v Brightonu, ki bi bil v ugodnejših okoliščinah usmrtil vse, ki so bili takrat na nasipu. Tudi to veste, da je bila njegova smrt baš tako nesamopridna kakor nje-

govo življenje, zakaj umrl je z avoljo svoje vere v higijenično mešanico apna z vodo, s katero je hotel nadomestiti mleko, ker je smatral uživanje te pijače za barbarsko, kruto krivico proti kravam. Krutost, vse, kar je dišalo po krutosti, mu je bilo vedno zoprno. Toda nismo se zbrali, da bi proslavljali njegove kreposti, nego z vse napornejšo namero. Težko je dostojno oceniti njega vrline, a še vse težje, najti mu vrednega naslednika. Na vas, tovariši, je, da izberete nocoj izmed navzočih članov moža, ki bodi poslej Četrtek. Ako kdo tovarišev izreče katero ime, ga dam na glasovanje. Ako nimate imena, moram samo izjaviti, da je ta dinamitar, ki se je ločil od nas, odnesel v neznane prepade s seboj zadnjo skrivnost svoje kreposti in nedolžnosti.“

Nastalo je gibanje komaj slišnega pritrdjevanja, kakor včasih v cerkvi. Potem se je okorno vzdignil visok starec z dolgo, častitljivo brado, menda edini delavec v tej družbi, in je rekel:

„Predlagam, da izvolimo za Četrtega tovariša Gregoryja,“ ter je okorno zopet sedel.

„Ali kdo ta predlog podpira?“ je vprašal predsednik.

Majhen mož v žametni suknji in s špičasto brado je izjavil, da se strinja.

„Predno dam predlog na glasovanje,“ je rekel predsednik, „pozivam tovariša Gregoryja, naj se izjavi o svojem prepričanju.“

Gregory se je vzdignil med šumnim ploskanjem. Obraz mu je bil mrtvaško bled, da so bili videti njegovi lasje vsled kontrasta skoraj škrlatni. Vendar se je smehljal in je bil miren. Odločil se je bil, in je videl svoje premeteno ravnanje pred seboj kakor belo cesto. Najbolje mu je kazalo, govoriti medlo in dvoumno, tako, da bi dobil detektiv vtis, da je anarhistovska bratovščina navsezadnje prav nedolžna zadeva. Zanašal se je na svojo literatsko

spretnost, s katero je umel izbirati prave besede in misli narahlo osenčevati. Nadejal se je, da se mu posreči, vkljub zborovalcem, detektiva prelestiti in mu podati o vsej instituciji subtilno in delikatno ponarejeno sliko. Syme je nekoč mislil, da so anarhisti pri vsem svojem navideznem razbojništvu vendarle nedolžni norčki. Ali ga ne bi mogel Gregory sedaj, to nevarno uro, podkrepiti v tem mnenju?

„Tovariši,“ je začel Gregory z nizkim a predirljivim glasom, „ne čutim potrebe razkladati vam, kam meri moja pot, zakaj to je tudi vaša pot. Našo vero so obrekovali, potvarjali, mešali in skrivali, a izpremenili je niso nikoli. Tisti, ki besedičijo o anarhizmu in njega nevarnostih, si hodijo iskat pojasnil sam ne vem kam vsepovsod, edino k nam, k glavnemu vrelu, ne. Iščejo pouka o anarhistih v pogrošnih novelah; iščejo pouka o anarhistih po časopisju; iščejo pouka o anarhistih v *Ally Sloper's Holiday* in v *Sporting Times*. Ne iščejo pa pouka o anarhistih pri anarhistih samih. Nimamo prilike, da bi ovrgli gorostasna natolcevanja, ki jih kopičijo na nas od enega konca Evrope do drugega. Mož, ki neprestano posluša, da smo živa rak-rana, ne čuje nikdar našega odgovora. Vem, da ga tudi nocoj ne bo čul, čeprav me žene, da bi s svojimi besedami predrl strop nad nami. Zakaj samo globoko, globoko pod zemljo se smejo shajati preganjanci, kakor so se shajali kristjani po katakombah. A če bi bil, po kakoršnem že neverjetnem slučaju, nocoj med nami mož, ki je imel vse svoje življenje o nas napačne misli, bi mu stavil to-le vprašanje: Ko so se kristjani shajali po katakombah, kak je bil njih slôves zgoraj na cesti? Kakšne pravljice o njih surovosti so si pripovedovali izobraženi Rimljani med seboj? Misli si — bi mu dejal — misli si, da mi samo ponavljamo ta zgo-

dovinski paradoks, ki je še dandanes tako skrivnosten. Misli si, da se nas vse ogiba, kakor kristjanov, ker smo resnično tako malo nevarni, kakor so bili kristjani; da se zdimo blazni kakor kristjani, ker smo resnično tako mili, kakor so bili kristjani.“

Ploskanje, ki je bilo pozdravilo uvodne stavke, je vedno bolj slabelo in je nazadnje popolnoma prenehalo. V to nenadno tišino je udaril mož v žametni suknji z visokim, vreščočim glasom:

„Jaz že nisem mil!“

„Tovariš Witherspoon,“ je povzel Gregory, „zatrjuje, da ni mil. O kako slabo se pozna! V besedah je res nebrzdan, po vnanjosti divji in (navadnemu okusu) neprikupen. A samo globoko in drobno prijateljsko oko, kakor je moje, lahko prodre v globoke temelje krepke milobe, ki počiva na dnu njegovega značaja, pregloboko celó njemu samemu. Še enkrat: mi smo res pravi prvi kristjani, le da smo prepozno prišli. Preprosti smo, kakor so bili oni preprosti — le pogledjte tovariša Witherspoona. Skromni smo, kakor so bili oni skromni — pogledjte mene. Usmiljeni smo —“

„Nismo, nismo!“ je zavpil Witherspoon.

„Usmiljeni smo, pravim,“ je povzel Gregory besno, „kakor so bili prvi kristjani usmiljeni. In vendar jih to ni obranilo očitka, da jedo človeško meso. Mi ne jemo človeškega mesa — —“

„Sramota!“ je kričal Witherspoon. „Zakaj pa ne?“

„Tovariš Witherspoon,“ je govoril Gregory z mrzlično veselostjo, „bi srčno rad izvedel, zakaj ga nihče ne pojé. (Smeh.) V naši družbi, na vsak način, ki ga iskreno ljubi, ki temelji na ljubezni — —“

„Nikdar!“ je vzkričal Witherspoon, „k vragu ljubezen!“

„Ki temelji na ljubezni,“ je renče ponovil Gregory, „ne bo težkih nesporazumljenj glede ci-

ljiv, proti katerim skupno stremimo, ali po katerih bi stremel jaz kot zastopnik našega odseka. Vzvišeni čez obrekovanje, ki nas slika kot morilce in sovražnike človeške družbe, težimo s pogumom in z mirnim duševnim pritiskom za trajnimi vzori bratstva in preprostosti.“

Gregory je sédel in si potegnil z dlanjo preko čela. Nastal je hipen, vsem neugoden molk; a predsednik se je vzdignil kakor avtomat in je spregovoril z brezbarvnim glasom:

„Ali kdo ugovarja izvolitvi tovariša Gregoryja?“

Vsi navzoči kakor da so neodločni in podzavedno razočarani. Tovariš Witherspoon je nemirno mencial na svojem sedežu in je nekaj mrmral v svojo gosto brado. Vendar bi bila izvolitev zdrčala po običajnem tiru ter obveljala. A ko je hotel predsednik odpreti usta, da bi jo ugotovil, je skočil Syme na noge in rekel tiho in mirno:

„Da, gospod predsednik, jaz ugovarjam.“

Najučinkovitejše govorniško sredstvo je nepričakovana izpremema v glasu. Gospodu Symeu je bila ta retorična skrivnost očitno znana. Toľiko da je izrekel te prve formalne besede v umerjenem tonu, jedrnato preprosto, je pognal naslednje s tako silo proti oboku, kakor da se je izprožila puška.

„Tovariši!“ je zavpil s takim glasom, da je vse preletelo do prstov na nogah, „ali smo se zadovoljo tega sestali? Ali živimo pod zemljo kakor podgane zato, da bi poslušali tako besedičenje? Take besede bi poslušali, kadar bi jedli kolače pri šolski veselici. Ali smo zato operili te stene z orožjem in zapahnili ta vrata s smrtnimi pripravami, da bomo prihajali semkaj in poslušali tovariša Gregoryja pridige? ‚Bodite dobri, pa boste srečni‘ ‚Poštena pot — najboljša pot‘ in ‚Krepost se sama poplača!‘ Niti besede ni bilo v tovariša Gregoryja nagovoru, ki je ne bi bil z zadovolj-

stvom poslušal vsak vikar. (Čujte, čujte!) Toda jaz nisem vikar, (glasno pritrjevanje) in jaz ga nisem poslušal z zadovoljstvom. (Novo pritrjevanje.) Človek, ki je sposoben za dobrega vikarja, ni sposoben za odločnega, jakega in vplivnega Četrтка. (Čujmo, čujmo!)

Tovariš Gregory nam je povedal v le preapologetičnem tonu, da nismo sovražniki družbe. Jaz pa pravim, da smo sovražniki družbe. Sovražniki družbe smo, ker je družba sovražnica človečanstva, njega najstarejša in najzagrizenejša sovražnica. (Izvrstno, izvrstno!) Tovariš Gregory vam je povedal — zopet apologetično — da nismo morilci. S tem se strinjam. Nismo morilci, nego izvrševalni organi!“ (Odobrovanje.)

Odkar je Syme vstal, je strmel Gregory vanj z osuplim, topim obrazom. Sedaj med premorom so se mu odprle odrevenele ustnice in izpregovoril je kakor nehote, mrtvo in razločno:

„Podli licemerec!“

Syme je uprl svoje jasne oči v njegove preplašene in je rekel vzvišeno:

„Tovariš Gregory mi očita licemerstvo. In vendar ve tako dobro kot jaz, da vršim vse svoje obveznosti in se držim samo svoje dolžnosti. Ne cepim dlake. Ni mi do tega. Trdim pa, da tovariš Gregory ni sposoben za Četrтка, kljub vsem svojim ljubeznivim lastnostim. Mi si ne damo okužiti Najvišjega Anarhističnega Sveta z jokavo usmiljenostjo. (Izvrstno!) To ni čas za ceremonijalno skromnost. Sebe postavim proti tovarišu Gregoryju, kakor bi se postavil proti vsem evropskim vladam, zakaj anarhist, ki se je predal z vso dušo anarhiji, se je odrekel skromnosti prav tako, kakor se je odrekel ošabnosti. (Pritrjevanje.) Jaz nisem mož zase; jaz zastopam stvar. (Novo pritrjevanje.) Sebe postavim proti tovarišu Gregoryju, tako neosebno in tako hladnokrvno, kakor da si

imam izbrati tukaj na steni to pištolo in ne one; in predno sprejmemo v Najvišji Svet Gregoryja z njegovimi metodami, ki niso ni krop ni voda, predlagam v izvolitev sebe — —“

Zadnji stavek se je potopil v oglušnem kataraktu ploskanja. Obrazi, ki so dobivali med odobravanjem Symeove neizprosne tirade vedno bolj divji izraz, so se sedaj razpotezali v zanosnem smehu in veselem vzklikanju. Ko je izjavil, da je pripravljen stopiti na mesto Četrtkovo, se je vzdignil hrup razburjenega pritrjevanja, ki ga ni bilo več ovladati; v tem hipu je skočil kvišku Gregory, s peno na ustnicah, ter je kričal na vse grlo v vseobče kričanje:

„Stojte, prokleti norci! Stojte!“

A preko Gregoryjevega kričanja in preko vpitja po dvorani je grmel neusmiljeni glas Symeov:

„Ne rinem v Svèt zato, da bi odvrčal od nas obrekovanje, ki nas imenuje morilce; ta sloves hočem zaslužiti. (Glasno in dolgo pritrjevanje.) Duhovniku, ki trdi, da smo nasprotniki veri, sodniku, ki trdi, da smo nasprotniki zakonu, rejemu parlamentarcu, ki trdi, da smo nasprotniki rédu in javni dostojnosti, vsem tem bom odgovoril: „Vi ste krivi kralji, toda pravi proroki. Prišel sem, da vas uničim in izpolnim vašo prokovanja!““

Zmedeni hrup je počasi zamiral, a predno je popolnoma prenehal, je skočil na noge Witherpoon z razmršenimi lasmi in brado in je rekel:

„Stavim izpreminjevalni predlog, naj se izvoli na izpraznjeno mesto tovariš Syme.“

„Jenjajte, vam pravim!“ je rjul Gregory z besnim obrazom in krileč z rokami. „Jenjajte, vse to je — —“

Predsednik ga je prekinil v hladnem tonu.

„Ali kdo ta izpreminjevalni predlog podpira?“ je vprašal.

Dolg, suh mož se je počasi vzdignil v zadnji klopi. Gregory je bil nekal časa vreščal; sedaj se mu je glas premenil, bil je strašnejši nego še hujše vreščanje.

„Zdaj je dovolj!“ je govoril s težkim, kamenitim glasom. „Ta človek ne more biti izvoljen. On je —“

„No,“ je rekel Syme popolnoma miren, „kaj je?“

Gregoryju so se dvakrat odprla usta, glasu pa ni bilo iz njih; nato se mu je polagoma vračala kri v blede obraz.

„Ta človek je popolnoma nevešč našemu delu,“ je izgovoril in naglo sedel.

Še pred tem je bil mršavi dolgin z amerikanško brado zopet pokoncu in je ponavljal s svojim enakomernim ameriškanskim naglasom:

„Jaz se strinjam z izvolitvijo tovariša Symea.“

„Predlog treba kakor običajno dati na glasovanje,“ je rekel predsednik Buttons z mehanično naglostjo. „Gre za to, ali je tovariš Syme —“

Gregory je bil zopet, jeze hropeč, skočil kvišku.

„Tovariši,“ je zavpil, „jaz nisem blazen.“

„O, o!“ se je rogal Witherspoon.

„Nisem blazen,“ je ponovil Gregory s tako preplašeno iskrenostjo, da je zborovalce za trenotek omajal, „a dam vam svēt, ki ga imenujete blaznega, če hočete. Ne, saj ni svēt, ker vam ne morem navesti zanj vzroka. Imenujem ga ukaz. Recite, da je blazen ukaz, a ravnajte se po njem. Bijte me, a poslušajte me! Ubijte me, a ubogajte me! Ne izvolite tega moža!“

Resnica je tako strašna, celo v sponah, da se je Symeova šibka in blazna zmaga za hip zamajala liki trst. A v Symeovih mrzlih modrih očeh tega ni bilo zaznati. Rekel je samo:

„Tovariš Gregory ukazuje —“

Čar se je razdrl, in eden anarhistov je zaklical Gregoryju:

„Kdo pa ste, saj niste Nedelja!“

In drugi je pristavil s še težjim glasom:

„Niti Četrtek niste!“

„Tovariši,“ je zavpil Gregory z glasom mučenca, ki od presilne bolečine ne čuti več bolečine, „kaj to meni, če me črtite kot tirana ali kot roba! Ako ne marate mojega ukaza, sprejmite moje ponižanje. Na kolenih sem pred vami, pred noge se vam mečem, milo vas prosim, ne izvolite tega človeka.“

„Tovariš Gregory,“ je izpregovoril predsednik po mučnem premolku, „to pa res ni več dostojno.“

Prvič med razpravljanjem je nastal za nekaj trenutkov resničen molk. Gregory je omahnil na svoj sedež, bled, potr t ostanek moža, in predsed je ponovil, kakor nanovo navita ura:

„Gre zato, ali izvolimo tovariša Symea na izpraznjeno mesto Četrtkovo v Osrednji Odbor.“

Zašumelo je kakor morje, roke so se dvigale kakor gozd, in tri minute za tem je bi izvoljen gospod Gabrijel Syme, član Tajne Policije, za Četrтка v Osrednji Odbor Evropskih Anarhistov.

Vsak v dvorani kakor da je čutil ladjo, ki je čakala na reki, palico z bodalom in revolver, ki sta čakala na mizi. Brž ko je bila volitev zaključena in nepreklicna, in je Syme prevzel papirje s potrdilom o svoji izvolitvi, so vsi vstali in živahne gruč e so se gibale in mešale po sobi. Syme se je znašel, sam ni vedel kako in kaj, oči v oči z Gregoryjem, ki ga je gledal strmo in sovražno. Par minut sta molčala.

„Vi ste vrag!“ je siknil naposled Gregory.

„In vi poštenjak!“ je odgovoril Syme resno.

„Vi ste me zvabili,“ je začel Gregory, trepetajoč od nog do glave, „zvabili v —“

„Spametujte se,“ je rekel Syme nakratko. „Zakaj ste me zvabili v ta vražji parlament? Vi ste zahtevali od mene prisege, predno jaz od vas. Mogoče delava oba, kakor misliva da je prav. A najini nazori o tem, kaj je prav, so si tako različni, da je med nama vsaka prijenljivost izključena. Med nama ni mogoče drugega nego čast in smrt.“ In vrgel si je čez rame veliko haljo ter vzel steklenico z mize.

„Ladja je pripravljena,“ je planil gospod Buttons. „Izvolite tod-le.“

S kretnjo, ki je razodevala kramarja, je peljal Symea po kratkem, z jeklom obitem hodniku; Gregory, še vedno ves prepadel, jima je sledil za petami. Konec hodnika so bila vrata, ki jih je Buttons sunkoma odprl; nenadoma se je razgrnil pred očmi sinjkasto-srebrni razgled po reki, na katero je sijala luna, podoben sceneriji v gledališču. Tik pred odprtino je ležala temna ladjica liki mlad zmajček z enim samim rdečim očesom.

Ko je stopal na krov, se je Gabrijel Syme obrnil proti Gregoryju, ki je široko odpiral oči.

„Držali ste besedo,“ je rekel prijazno z obrazom v senci. „Poštenjak ste, hvala vam. Držali ste jo prav do konca, in v vseh podrobnostih. Obljubili ste mi bili od začetka nekaj prav posebnega, in to ste mi ob sklepu tudi res dali.“

„Kaj hočete reči?“ je vprašal zbegani Gregory. „Kaj sem vam bil obljubil?“

„Jako zabaven večer,“ je odgovoril Syme in je po vojaško pozdravil s palico-bodalom, ko je ladja splavala.

ČETRTO POGLAVJE.

Zgodba detektivova.

Gabrijel Syme ni bil samo detektiv, ki se je delal poeta; bil je res poet, ki je postal detektiv. Tudi ni bilo v njegovem sovraštvu do anarhije niti trohe hinavščine. Bil je izmed tistih ljudi, ki jih tira presenetljiva divjost velike večine revolucionarjev v prenapet konservatizem. Do njega ni došel po tradiciji. Njegovo spoštovanje zakonitosti je bilo samoraslo in nenadno, upor proti uporništvu. Bil je iz čudaške rodovine katere najstarejši člani so imeli vse najnovejše znanje. Eden njegovih stricev je hodil vedno brez klobuka, drugi je poizkušal — seveda brezuspešno — hoditi okrog samo s klobukom brez vsake druge oprave. Njegov oče se je bavil z umetnostjo in uveljavljanjem svojega jaza; mati je bila zavzeta za preprostost in higijeno. Zavaljo tega otrok v svoji nežnejši dobi ni poznal druge pijače nego dvoje skrajno si nasprotujočih: absint in kakao; oboje se je njega zdravi naravi studilo. Čimbolj je pridigala mati več nego puritansko vzdržnost, tembolj se je razprezal oče v več nego poganski razsipnosti; in dočim je mati zabičevala vegetarijanstvo, je oče malodane zagovarjal ljudožerstvo.

Izza mlada živeč sredi vsega mogočega kljubovanja in upiranja, se je moral tudi Gabrijel upirati, in tako se je upiral v prid — zdravega razuma. A y njem je bilo ravno dovolj fanatične krvi, da mu borba za zdravi razum ni mogla biti popolnoma pametna. Njegov srd proti sodobni

brezzakornosti je prikipel do vrha tudi še po nekem posebnem slučaju. Zašel je nekoč v neko ulico ravno v trenutku, ko se je tam razpočila bomba. Za hip je oslepel in odrevenel, in ko se je dim razkadil, je zagledal razbita okna in krvave obraze. Po tem dogodku je živel kot po navadi — miren, uljuden, skoraj mil; a v njegovem duhu je bilo mesto, ki ni bilo popolnoma v redu. On ni smatral anarhistov, kakor jih smatramo večinoma, za peščico bolehnih ljudi, združujočih nevednost z intelektualizmom. Gledal je v njih silno in neizprosno nevarnost, podobno kitajskemu navalu.

Neprestano je izlival v liste in uredniške koše cele plohe pripovedek, stihov in ostrih člankov, svarečih pred tem vesoljnim potopom barbarstva in zanikanja. Toda pri vsem tem se je izkazalo, da ne more doseči svojega sovražnika, in kar je bilo še vse huje, dostojnega stališča v življenju. In kadar se je izprehajal ob Temzi, z grenkobo grizoč najcenejšo cigaro in premišljujoč o napredku anarhije, ga ni bilo anarhista z bombo v žepu tako besnega in tako zapuščenega, kot je bil on. Resnično, zmerom je imel občutek, da je vlada osamela in v obupnem položaju, pritiskana ob steno. V njem je bilo preveč Don Kihota, da bi jo bil drugače sploh ljubil.

Nekoč se je šetal po nabrežju ob mračno-rdečem solnčnem zahodu. V rdeči reki se je zrcalilo rdeče nebo, in Symeu se je zdelo, kakor da odseva iz vode in iz neba njegova jeza. Nebo je bilo res tako mrko in blesk na reki tako temačen, da je bila videti voda v skoraj bolj divjem plamenu nego zahod, ki se je v nji zrealil. Bila je kakor ognjen veletok, vijoč se pod velikanskimi votlinami podzemeljske pokrajine.

Syme je bil tiste dni revež. Nosil je staromodni cilindar in še staromodnejši plašč, črn in

raztrgan; v tej noši je bil prava podoba lopova, kakoršne sta slikala v svojih romanih Dickens in Bulwer Lytton. Tudi rumena brada in lasje so mu bili bolj razmršeni in levji nego takrat, mnogo pozneje, ko se je pojavil skrbno ostrižen in s prirezano brado na vrtovih v Saffron-Parku. Dolga, tenka, črna cigara, ki si jo je bil kupil za dva penija, mu je molela izmed stisnjenih zob — z eno besedo, zadovoljiv vzorec enega anarhistov, proti katerim je bil prisegel sveto vojno. Mogoče se mu je zato približal policist, ki je imel službo na nabrežju, ter ga nagovoril: „Dober večer!“

Symea, čigar bolesten strah za človeštvo je bil na kritičnem višku, je neprijetno dirnila bedasta prikazen avtomatičnega redarja, ki se mu je zdel moteča sinja pega v somraku.

„Dober večer da je to?“ se je odrezal. „Vam bi bil tudi konec sveta dober večer. Poglejte to krvavo-rdeče solnce in to krvavo reko! Povem vam: če bi se tu-le žareče prelivala sama človeška kri, vi bi stali nepremično kakor zmerom, prežeč na kakega ubogega, nedolžnega postopača, da bi ga prepodili. Vi policisti ste kruti proti siromakom, a krutost bi vam še oprostil, ko bi ne bili tako ravnodušni.“

„Če smo ravnodušni,“ ga je zavrnil policist „je to ravnodušje organiziranega odpora.“

„Kako?“ je zastrmel Syme.

„Vojak mora biti ravnodušen sredi najhujše bitke,“ je nadaljeval policist. „V hladnokrvni armadi se izraža gnev naroda.“

„Moj Bog — šolska modrost, inštitutstvo!“ je vzkliknil Syme. „Brezkonfesijonalna vzgoja, kaj ne?“

„Ne,“ je odgovoril policist otožno, „te dobrote uživati mi ni bilo dano. Za mojega šolanja še ni bilo inštitutov. Moja vzgoja je bila precej robata in staromodna, sé bojim.“

„Kje ste se vzgajali?“ se je začudil Syme.

„O, v Harrowu,“ je rekel policist.

Šolske simpatije, pa najsi bodo še tako neute-
meljene, so marsikomu najpristnejša čustva; iz
Symea so izbruhnile, predno si je bil o njih na
jasnem.

„Križ božji,“ je vzkliknil, „potem pa ne bi
smeli biti policist.“

Policist je vzdihnil in je zmajal z glavo.

„Vem,“ je rekel svečano, „vem, da nisem
vreden.“

„Pa zakaj ste šli k policiji?“ je vprašal Syme
z brezobzirno zvedavostjo.

„Približno iz istega vzroka, iz katerega jo vi
grajate,“ je povzel óni. „Spoznal sem, da se v tej
službi odpira torišče tistim, katerih skrb za člo-
veštvo se ozira bolj na zablude znanstvenega raz-
uma nego na normalne in, kljub svoji pretira-
nosti, opravičljive izbruhe človeških strasti. Upam,
da se izražam jasno.“

„Če hočete reči, da izražate svoje misli jasno,“
je rekel Syme, „vam rad verjamem. Da bi pa bili
pojasnili sebe in svoje ravnanje — kratko in malo
ne. Kako je mogoče, da mož, kot ste vi, razlaga
pod modro čelado na temškem obrežju filozofijo?“

„Očividno niste poučeni o najnovejšem raz-
vitku našega policijskega sistema,“ ga je zavrnil
stražnik. „Temu se niti ne čudim. Prikrivamo ga
izobražencem, zakaj baš v tem sloju imamo naj-
več sovražnikov. Vam pa, se mi zdi, se gibljejo
misli ravno v pravo smer. Mislim, da bi lahko
pristopili k nam.“

„Pristopil k vam? Kako?“ je vprašal Syme.

„Čakajte, da vam razložim,“ je rekel stražnik
počasi. „Položaj je sledeči: Načelnik našega okrožja,
eden najslovitejših detektivov vse Evrope, je že
izdavna uverjen, da bo kaj kmalu ogražala ves

obstoj naše civilizacije popolnoma intelektualna zarota. Prepričan je, da je znanstveni in umetniški svet zvezan v tiho križarsko vojsko zoper Družino in Državo. Zato je ustvaril poseben zbor policistov, policistov-filozofov. Njihova naloga je, nadzorovati početje te zarote, a ne samo z zasledovanjem zločinov, nego s pobijanjem nazorov. Jaz sam sem demokrat in vidim dobro, koliko je vreden preprosti mož po svojem pogumu in svoji kreposti. Toda očitvidno ne kaže upotrebljati navadnega policista v zasledovanja, ki so hkrati lov na krive misli.“

Symeu so zažarele oči v umevajoči radovednosti.

„Kaj torej delate?“ je vprašal.

„Naloga policista-filozofa,“ je odgovoril mož v modri obleki, „je hkrati drznejša in umetelnejša nego posel navadnega detektiva. Ta hodi v pivnice in prijema tatove; mi hodimo na umetniške čajanke in stikamo za pesimisti. Navadni detektiv pogleda v dnevno knjigo, in izve, da se je zgodil zločin; mi razvidimo iz zbirke sonetov, da se zločin namerava. Mi zasledujemo prve vire onih strašnih misli, ki tirajo človeka v svojih posledicah v intelektualni fanatizem in v intelektualni zločin. In tako smo utegnili ravno še pravočasno preprečiti umor Hartlepoolov, in to samo zato, ker je naš Mr. Wilks — prebrisan dečko — popolnoma proniknil v tajni zmisel nekega trioleta.“

„Ali mislite,“ je vprašal Syme, „da je res tako t sná zveza med zločinom in moderno intelektualnostjo?“

„Vi niste dovolj demokratični,“ je odgovoril stražnik, „a prav ste povedali malo prej, da je naše ravnanje z zločinci-siromaki dokaj surovo. Verjemite mi, da se mi često moje opravilo zagabi, kadar pomislim, da je boj naperjen samo zoper nevedneža in obupanca. Ampak to naše

ново gibanje je vse drugačna stvar. Mi zanikamo domnevo angleškega snoba, da so neuki ljudje najnevarnejši zločinci. Spominjamo se rimskih imperatorjev. Spominjamo se renesančnih knezov, velikih struparjev. Mi trdimo, da so nevarni zločinci izobraženi zločinci. Trdimo, da je dandanes najnevarnejši zločinec moderni filozof, ki je zavrgel vsako zakonitost. V primeri z njimi so razbojniki, ki vdirajo v zaklenjene hiše, in mnogoženci — moralni ljudje; moje srce je na njih strani. Ti priznavajo človeku idealno bistvo; le da ga iščejo na napačni poti. Tatovi spoštujejo lastnino; hočejo jo le spraviti v svojo last, da bi jo tem bolj spoštovali. Filozofi pa črte lastnino kot tako; žele uničiti samo idejo osebne lastnine. Bigamisti spoštujejo zakon, sicer se ne bi uklanjali vsem visokim obredom in formalnostim bigamije. Morilci spoštujejo človeško življenje; oni žele samo doseči v sebi samih večjo bujnost življenja s tem da žrtvujejo tuje življenje, ki se jim zdi manj vredno. Filozofi pa sovražijo življenje samo, svoje lastno in življenje drugih ljudi.“

Syme si je počil ob dlani.

„Kako resnično je to!“ je vzkliknil. „Od mladih nog sem čutil tako, a v besede se mi ni posrečilo spraviti. Navadni zločinec je hudobnež, pa je vsaj, kako bi rekel, pogojno dober človek. Naj se mu odstrani edino kakoršnakoli zapreka — bogat stric recimo — pa je pripravljen sprejeti vesoljstvo kakoršno je in hvaliti Boga. Reformator je, nikoli anarhist. Rad bi zgradbo presnažil, zrušiti je noče. Zavrženi filozof pa ne poizkuša pre-narejati, nego uničevati. Da, moderni svet je pri-držal policiji vse tiste posle, ki so jarem in sramota: pleniti reveža, zalezovati nesrečnika; zavrgel pa je njeno vzvišenejše opravilo: kaznovati mogočne izdajalce v državi in mogočne krivoverce v cerkvi. Moderneži trde, da ne smemo kaznovati

krivovercev. Jaz pa dvomim ali imamo pravico sploh koga kaznovati.“

„Ampak to je absurdno!“ je vzkliknil policist ter plosknil z rokami razburjeno, kakor ne bi bilo pričakovati od osebe s tako postavo in v taki službi, „saj to je neznosno! Ne vem, s čim se pečate, vem pa, da tratite svoja leta. Vi morate, slišite, v našo posebno armado zoper anarhiste. Njih armade so na naših mejah. Pripravljeni so na udar. Trenotek odlašanja, pa ste se odrekli slavi, delati z nami, mogoče slavi, umreti z zadnjimi junaki na svetu.“

„Res, prilike ni izpustiti, gotovo,“ je priznal Syme, „vendar še ne razumem popolnoma. Vem dobro, kakor kdo drugi, da je sedanji svet poln majhnih ljudi, ki črte zakonitost, in poln majhnih, blaznih pokretov. Toda, kakor so tudi poživjeni, nasploh imajo eno zaslugo, da so v nesoglasju med seboj. Kako morete govoriti, da bi mogli urediti armado in udariti? Kakšna je ta anarhija?“

„Nikar je ne zamenjujte,“ je povzel redar, „s tistim slučajnim pokanjem bomb v Rusiji ali na Irskem; to so pravzaprav izbruhi zapeljanih, čeprav tlačениh ljudi. To, kar mislim jaz, je dalekosežno filozofsko gibanje, v katerem je ločiti vnanji in notranji kolobar. Vnanji kolobar imenujete magari „vernike,“ notranji kolobar „svečenike“. Jaz imenujem vnanji kolobar rajši nedolžni odsek, in notranji kolobar — zločinski odsek. Vnanji kolobar — presežna večina pristašev je v njem — to so preprosti anarhisti, ljudje, ki so prepričani, da so zakoni in formule uničili človeško srečo. Ti mislijo, da so vse zle posledice zločinstva nasledki sistema, ki je označil zločinstvo za zločinstvo; ne verjamejo, da zločin rodi kazen; uverjeni so, da je kazen rodila zločin; mislijo, da zapeljivcu, ki je onesrečil sedem žensk, ni očitati

ničesar, kakor pomladnim cvetkam ne; po njihovem mnenju je žepni tat posebno čustven in dober človek. Te imenujem jaz nedolžni odsek.“

„O!“ je rekel Syme.

„Ti ljudje kajpada napovedujejo ‚srečno dobo‘, ‚bodoči raj‘, ‚človeštvo, oproščeno spon kreposti in pregrehe‘ in kar je takega. In tako govore tudi člani notranjega — svečeniškega — klobara. Tudi ti govore ploskajočim množicam o ‚bodoči blaženosti, o končni osvoboji človeštva. Toda v njih ustih“ — in tu je policist svoj glas znižal — „v njih ustih imajo te besede o sreči grozen pomen. Oni se ne slepijo z nikakimi iluzijami; prerazumni so, da bi verjeli, da se more kdo na svetu oprostiti izvirnega greha in borbe. In menijo smrt. Kadar govore o končni osvoboditvi človeštva, menijo samomor človeštva. Kadar pripovedujejo o rajju brez pravice ali krivice, mislijo grob. Samo dva cilja imajo: uničiti najprej človeštvo, nato še sebe. Zato ne streljajo, marveč mečejo bombe. Vrste nedolžnih so razočarane, ker bomba ni ubila kralja; a višji duhovniki se vesele, ker je ubila vsaj koga.“

„Kako bi mogel pristopiti k vam?“ je vprašal Syme goreče.

„Vem zagotovo, da je ta trenotek eno mesto prosto,“ je rekel policist, „ker sem nekoliko zapupnik načelnikov, ki sem ga prej omenil. Res, pridite in si ga oglejte. Oziroma, videli ga ne boste; nihče ga ni še videl; lahko pa z njim govorite, če hočete.“

„Po telefonu?“ je vprašal Syme z zanimanjem.

„Ne,“ je odgovoril mirno stražnik, „mož ima to muho, da sedi vedno v popolnoma temni sobi. Pravi, da so mu tako misli bistrejše. Stopite z menoj.“

Skoraj omamljen in precej razburjen se je dal Syme peljati k nekim stranskim vratom v dolgi vrsti poslopij Scotland-Yarda. Predno se je dobro

zavedel, kaj se z njim godi, je šel nekako štirim uslužbencem skozi roke in se je znašel nenadoma v sobi, tako popolnoma temni, da mu je ta tema udarila v oči liki jarka luč. To ni bil navadni mrak, v katerega si slikaš poljubne oblike; bilo je, kakor da si hipoma oslepel.

„Vi ste najmlajši novak?“ je vprašal mogočen glas.

In na zagoneten način, dasi ni bilo videti v mraku niti sence človeške postave, je Syme vedel dvoje: najprej, da prihaja glas od ogromnega moža, in drugo, da je mož obrnjen s hrbtom proti njemu.

„Vi ste najmlajši novak?“ je ponovil nevidni poglavar, kakor da mu je že vse znano. „Dobro. Sprejeti ste.“

Syme, ki mu je kakor noge izpodneslo, je poskusil šibak odpor zopet to nepreklicno besedo.

„Pravzaprav nimam nič izkušnje,“ je začel.

„Nihče nima nič izkušnje,“ je odgovoril glas, „o bitki armageddonski.“

„Toda... jaz sem popolnoma nesposoben —“

„Voljo imate, to je dovolj,“ je rekel neznanec.

„Res je, a ne poznam človeškega dela, kjer bi zadoščala edino volja.“

„Jaz ga poznam,“ je rekel oni, „— mučeništvo. Obsodim vas na smrt. Zbogom.“

Tako se je zgodilo, da je stopil Gabrijel Syme s svojim ogoljenim klobukom in v ponošeni suknji v škrlatni večer kot član Novega Detektivskega Zbora, ustanovljenega z namenom, zatreti veliko zaroto. Po svetu detektiva, svojega prijatelja, ki je bil že po svojem stanu nagnjen k snagi, si je dal ostriči lase in brado, si je kupil spodoben klobuk in izbrano svetlo-sivo poletno obleko, si vteknil v gumbnico blede-rumeno cvetko ter se z eno besedo prelevil v elegantnega, precej neznosnega gospoda, s katerim se je pozneje Gregory srečal na svojem vrtiču v Saffron-Parku. Predno je bil

odšel iz policijskega poslopja, mu je preskrbel njegov prijatelj višnjev listek z napisom „Zadnja Križarska Vojska“ in števiko, ki mu je veljal za uradno izkaznico. Skrbno ga je spravil v zgornji žep pri telovniku, prižgal si cigareto ter odšel zasledovat in pobijati sovražnika po vseh londonskih salonih. Kam ga je nazadnje privedla usoda, smo že videli: okoli polu dveh ponoči (bilo je svečana meseca) je sedel na majhnem parniku, plavajočem po tihotni Temzi. Oborožen s palico-bodalom in samokresom, je bil Četrtek, pravilno izvoljen v Osrednjem Anarhističnem Odboru.

Ko se je Syme vkrcaval na parnik, ga je obhajal čuden občutek, da se izkreca na čisto novem svetu; ne le v novi deželi, nego na novem planetu. To čustvo je izviralo v glavnem iz blazne, a trdne odločitve nocojšnjega večera, deloma pa tudi iz popolne izpremembe na nebu, odkar je bil stopil dve uri prej v ono beznico. Vsi sledovi pernatih oblakov ob solnčnem zahodu so bili pometeni, jasna luna je sijala na jasnem nebesu. Luna, tako mogočna in polna, da se je zdela kakor pobledelo solnce; kakor da se ne koplje svet v svetli mesečini, marveč v mrtvi dnevni svetlobi.

Nad vso pokrajino je lebdel svetel in nenaraven, medel soj, liki nezgodni somrak, ki pravi Milton, da se razliva iz solnea ob mrku. In tako se je Symeu zopet vsilila misel, da je na drugem, bolj praznem planetu, ki kroži okoli druge, otožnejše zvezde. A čim bolj je občutil to bleščečo zapuščenost pokrajine v mesečini, tem bolj se je razžarevala njegova viteška blaznost liki kres sredi noči. In še preproste reči, ki jih je imel pri sebi — nekaj založka, brandija in nabiti samokres — so se navzele one konkretne in materijalne poezije, ki prešinja otroka, kadar vzame s seboj puško na sprehod ali slaščico v postelj. Palica z bodalom in steklenica z brandijem, same po sebi čisto navadne

spremljevalke vsem bednim zarotnikom, so dobile izraz njegovega lastnega zdravega romanticizma. Palica z bodalom, to mu je bil viteški meč, in brandy vino za zadnje slovo. Zakaj tudi najne-nravnejše moderne fantazije se nanašajo na starejše in preprostejše predpodobe; avanture bodisi da so blazne, da je le tisti, ki jih išče, zdrave pameti. Zmaj brez svetega Jurja celo ne bi bil grotesken. Baš tako je ta odljudna pokrajina netila domišljijo samo vzpričo prisotnosti resničnega človeka. Symeovi drzki domišljiji so se zdele svetle in puste hiše in terase ob Temzi tako silno osamele kakor pogorja na luni. A še luna je poetična samo zato, ker je v nji mož.

Ladjo sta vodila dva moža, in s hudim naporom je tekla primeroma počasi. Mesec, ki jim je sijal še v Chiswicku, je zašel, ko so plavali mimo Battersea, in ko so dospeli pod ogromno maso westminstersko, se je že dan zaznaval. Velike svinčene plasti na nebu so se pretvarjale v srebro, in srebro je plamenelo kakor ogenj, ko je parnik krenil v stran proti stopnicam malo za Charing-Crossom.

Syme je pogledal po nabrežju: veliko kamenje je bilo enakomerno mračno in ogromno; črno se je očrtavalo na beli zori. Zdelo se mu je, kakor da je pristal ob orjaških stopnicah egiptovske palače; ta predstava se je prilegala njegovi duševnosti: ali ni šel naskakovat trdnih prestolov grozovitih poganskih kraljev? Skočil je s parnika na opolzko stopnico, in je postal, mračna in vitka postava, med velikanskimi zidinami. Moža na krovu sta obrnila parnik in odkrmarila po reki navzgor. Ves čas nista spregovorila besede.

PETO POGLAVJE.

Strašni obed.

Izprva so se zdele Symeu stopnice prazne kot piramida; predno pa je došel do vrha, je zapazil, da stoni na vrhnji ograji mož in se razgleduje po reki. Na njem ni bilo nič nenavadnega; nosil je svilen klobuk in suknjo primerne kroja; v gumbnici je imel rdečo cvetlico. Syme se mu je polagoma bližal, mož se ni ganil; prišel mu je tako blizu, da je razločil celo v medli jutranji svetlobi, da je njegov obraz podolgovat, bled in inteligenčen, in se je končaval v trikoten čop črne dlake na koncu brade, dočim je bil sicer gladko obrit; tisti kosmič, kakor da ga je bil brivec prezrl. Takim ostro-rezanim, asketskim, po svoje plemenitim obličjem brada ne pristoji. Med tem opazovanjem mu je prihajal Syme bliže in bliže, in mož je stal še vedno kakor vkopán.

Symeu je na prvi pogled nekaj reklo, da ta mož čaka njega. Ko pa je videl, da mu ne da nikakega znamenja, je mislil, da se je zmotil. Sedaj pa se mu je zopet vsiljevala gotovost, da ima ta človek nekaj opraviti z njegovo blazno prigodbo. Zakaj tako miren ne bi mogel ostati, da se mu biža popolnoma tuj človek. Bil je nepremičen kakor voščena podoba, in tudi podobno vznemirjujoč. Syme je neprenehoma opazoval ta blede, častitljivi in delikatni obraz, ki je zrl še vedno v prazno po reki. Potem je potegnil iz žepa Buttonsovo potrdilo o svoji izvolitvi ter mu ga pomolil pred otožne, lepe oči. Tedaj se je

mož nasmehnil, sunkovito, z eno stranjo; smeh mu je potegnil desno lice kvišku, levo navzdol.

V tem ni bilo pravzaprav ničesar, kar bi razumnega človeka plašilo. Mnogo ljudi ima ta skremženi smeh, in nekatero lice je z njim celo prikupno. Ali Syme v svojem položaju, ob tej mračni zarji in s tem morilnim poslanstvom in vzpričo zapuščenosti tega mokrotnega kamenja, je čutil v tem nekaj hromečega. Ta mirna reka in ta tihi mož, mož s klasičnim obrazom . . . In môra minole noči . . . Ta smeh ga je vsega presunil.

Bil je le hipen krč, in možu se je razlila po licu takoj harmonična melanholijska. Govoril je brez vsakoršnih nadaljnjih razlag in izpraševanj, kakor da govori s starim tovarišem.

„Ako stopiva proti leicesterskemu nabrežju,“ je rekel, „prideva ravno prav za zajtrk. Nedelja hoče zajtrk vedno zgodaj. Ste-li kaj spali?“

„Nisem,“ je rekel Syme.

„Tudi jaz ne,“ je odgovoril mož kar tako, „Po zajtrku bom poskusil zadremati.“

Govoril je preprosto uljudno, a s skrajno medlim glasom, ki se ni prav nič strinjal z njegovim fanatičnim obrazom. Kakor, da so mu vse prijazne besede brezpomembna vnanjost in da mu izpolnjuje vse življenje edino srd. Premolknil je, potem nadaljeval:

„Tajnik vašega odseka vam je brez dvoma govoril o vsem mogočem. A kar se nikakor ne da povedati, to je zadnja zamisel predsednikova, zakaj njemu bohotajo zamisli kakor tropičen gozd. Za slučaj, da še ne veste, vam povem, da se bomo po njegovem sklepu skrivali s tem, da se sploh ne bomo skrivali. Izprva smo se shajali pod zemljo, kakor se vaš odsek še sedaj. Potem nas je Nedelja pregovoril, da smo si najeli posebno sobo v navadni restavraciji. Rekel je: če bodo videli, da

se ne skrivate, vas ne bo nihče zalezoval. Že res, ne poznam mu para na svetu; a včasih se res bojim, da se mu obilni možgani na stare dni mešajo. Zakaj sedaj se pred občinstvom že kar šopirimo; zajtrkujemo na balkonu, na balkonu, prosim, ki gleda na leicestersko nabrežje.“

„In kaj pravijo ljudje?“ je vprašal Syme.

„Kaj neki,“ je odgovoril vodnik; „pravijo, da smo vesela družba gospodov, ki se delajo anarhiste.“

„To se mi zdi prav bistra ideja,“ je rekel Syme.

„Bistra! Bog se usmili vaše nepreudarnosti! Bistra!“ je izbruhnil oni z ostrim glasom, presemetljivim in neskladnim kakor njegov smeh. „Ko boste videli Nedeljo samo hipec, ne boste rekli več, da je bister.“

V tem sta stopila iz ozke ulice in zagledala rašo solnce, razlito po leicesterskem nabrežju. Zdi se mi, da se ne bo nikoli pojasnilo, zakaj ima to nabrežje tako tuje, rekel bi kontinentalno lice. Ali je to tuje lice vabilo tujce, ali se je navzelo od tujcev tega tujega izraza? Baš to jutro je bil ta značaj posebno jasen in očividni. Odprto nabrežje, osolnčeno drevje, kip in saracenski obrisi Alhambre — vse je bilo liki posnetek kakenga francoskega ali španskega trga. In ta pogled je krepil Symeov občutek, ki se je odeval ves čas teh dogodkov v razne oblike, neprijetni občutek, da je zablodil v nov svet. Ali ni kupoval od mladosti do zadnjega časa slabih cigar tod okoli? In vendar, ko je sedaj zavil okrog ogala, in zagledal to drevje in te maverske kupole, bi bil prisegel, da je zašel na neznan trg bogvekaterega mesta v tujini.

Konec nabrežja je molel v zrak navidezno dobro obiskovan a miren hotel, z okni na nabrežje in na stransko ulico; ogromen balkon, na

katerem je bilo prostora za mizo, je skoraj visel nad nabrežje; steklena vrata za njim so držala brez dvoma v kavarno. Res je bila miza na njem, in okolu mize, kar na solncu in vidna s ceste, družba hrupnih, zgovornih mož, ki so bili vsi oblečeni nesramno po modi, z belimi telovniki in dragimi evetlicami v gumbnicah. Njih šale so se razlegale skoro do konca nabrežja. Resni Symeov spremljevalec se je skremženo nasmehnil in Syme je uganil, da je ta bučna družba pri zajtrku tajni konklave evropskih dinamitarjev.

Syme, ki ni mogel obrniti očesa od njih, je zagledal še le sedaj nekaj, česar prej ni opazil. Opazil pa ni baš, ker je bilo preveliko. Na tem koncu balkona, ki je zaslanjal velik del razgleda, je kazal svoj hrbet velikanski človek, človek-gora. Symeova prva misel je bila, da bi se mogel pod njegovo težo kameniti balkon zrušiti. Njegova ogromnost ni bila samo v dejstvu, da je bil preko vsake mere velik in naravnost neverjetno obilen. Ta mož je bil že izpočetka, v prvotnem načrtu zasnovan v ogromnih razmerjih, kakor osnova kipa v orjaških merah. Njegova glava, ovenčana z belimi lasmi, je bila videti prekonaravna, če si jo pogledal od zadaj. Ušesa, ki so molela iz nje, so presegala pojem o človeških ušesih. Njegove oblike so imele strahovito merilo; njegova razsežnost je bila tako vse prevladujoča, da so se vpričo nje vse druge postave nenadoma skrčile v neznatne prihikavce. Če si jih pogledal, kako jih sedi petorica za mizo, se ti je zdelo, kakor da gosti velikan petero otrok s čajem.

Ko sta se Syme in njegov vodnik bližala stranskim vratom hotelskim, se jima je z vsemi zobmi prismejal nasproti natakarkar.

„Gospoda so zgoraj, prosim,“ je rekel. „Govore in se sami svojim besedam smejó. Pravijo, da bodo metali bombe na kralja.“

In odbrzel je s prtičem pod pazduho, veselo se muzajoč šegavi lahkomiselnosti gospodov na balkonu.

Prišleca sta korakala molče po stopnicah.

Symeu ni niti prišlo na um, da bi vprašal, je-li neznanski mož, ki ga je bilo samega za ves balkon, véliki Predsednik, katerega so vsi strahoma spoštovali. To je vedel z nerazložljivo, a samoumevno gotovostjo. Syme je bil izmed tistih ljudi, ki so vzprejemljivi za najbolj neznatne psihologične vplive do tolike stopnje, da že ni čisto brez posledic za duševno ravnovesje. Brez slehernega strahu pred fizičnimi nevarnostmi, je imel mnogo preobčuten vonj za duševno zlo. Že dvakrat so ga dirnile to noč malenkostne, neznatne prikazni, da so se mu zdele kakor opomin, da drvi proti glavnemu stanu peklenskemu; in ta občutek ga je prevzel docela, ko je imel stopiti pred vélikega predsednika. Pojavil se mu je ta občutek v obliki otročje in vendar mrzke domišljije. Ko je stopal skozi notranjo sobo proti balkonu, se je Nedelji široki obraz širil in širil; in Symea je občel strah, da bo ta obraz, kadar stopi predenj, prevelik, da bi bil sploh še mogoč, in da bo moral naglas zakričati. Spomnil se je, da ni smel, ko je bil še deček, pogledati maske Memnonove v Britanskem muzeju, ker je bila obraz in tako velik.

Z naporom, ki je zahteval več poguma nego ga je treba za skok raz skalo, je stopil k prazenemu stolu za mizo in je sedel. Družba ga je pozdravila z dobrovoljno šalo, kakor da so si že stari znanci. Pogled na njihove konvencionalne obleke in na pošteno, svetlo posodo za kavo ga je nekoliko streznil; nato se je ozrl zopet proti Nedelji. Njegov obraz je bil velikanski, a vendar še človeku primeren.

Vpričo predsednika je bila videti vsa ostala družba še dokaj navadna; nič presenetljivega,

kvečemu, da so bili po predsednikovi volji vsi v prazničnih oblekah, kakor da so na ženitnini. Eden se je res odlikoval mimo drugih že na prvi, površni pogled. Ta je moral biti prostak med njimi, pocestni dinamitar. Imel je pač tudi bel ovratnik in svilen kravato, uniformo za podobne priložnosti; toda iz tega ovratnika je gledala čisto neukrotljiva glava, ki je izključevala vsak dvom; čudežna gošča rjavih las in brade, pod katero so se skoraj izgubljale oči, oči terijerja. Vendar so gledale iz tega grmovja, in bile so otožne oči ruskega nevoljnika. V tem obrazu ni bilo one strahote, kakor v predsednikovem, bilo pa je v njem vse tisto hudičevstvo, ki se skriva za skrajno grotesknostjo. Če bi se iz tega togega ovratnika nenadoma pomolila mačja ali pasja glava, to ne bi bilo naredilo nesoglasnejšega nasprotja.

Možu je bilo, kakor je razbral Syme iz razgovora, ime Gogol; bil je Poljak, in v tem krožku dni so ga nazivali Torek. Duša in govorica sta mu bili neozdravljivo tragični; nikakor se ni mogel vživiti v ugodno in frivolno vlogo, ki jo je zahteval od njega Nedelja. In res, ko je prišel Syme, je predsednik s tistim drznim preziranjem javnega sumničenja, ki je bilo pri njem načelno, ravno zbadal Gogola radi njegove nesposobnosti, navaditi se primerne družabnega občevarja.

„Naš prijatelj Torek,“ je govoril predsednik s svojim debelim a hkrati pokojnim glasom, „naš prijatelj Torek še do sedaj ni pojmlil moje ideje. Oblači se po gentlemansko, a pozna se mu da ima preveliko dušo, da bi se po gentlemeansko vedel. Po vsej sili se kreta kakor zarotnik na odru. Če hodi postavim gentleman po londonskih ulicah v cilindru in v salonski suknji, ne bo slutil v njem živ krst anarhista. Če pa si natakne gentleman cylinder in si obleče salonsko suknjo in hodi potem po vseh štirih — no, potem bo gotovo vzbujal po-

zornost. In to dela brat Gogol. On hodi po vseh štirih s tako trmoglavno diplomacijo, da mu je sedaj zelo težko hoditi po dveh.“

„Jaz se ne morem zatajevati,“ je zagodrnjal Gogol s trdim tujim naglasom; „jaz se ne sramujem stvari.“

„Pač, pač, dragi moj, in stvar se sramuje vas,“ je rekel predsednik dobrodušno. „Skrivate se tako skrbno, kakor vsak drugi, samo skriti se ne morete, vidite, tak osel ste! Trudite se, da bi spravili v sklad dvoje nezdružljivih metod. Ako najde gospodar pod svojo posteljo človeka, si bo to kako zabelježil. Če pa najde pod posteljo moža s cilindrom in v salonski suknji, mi boste pač priznali, dragi moj Terek, da tega ne pozabi tako izlepa. No, in ko so našli vas pod posteljo admirala Biffina —“

„Jaz ne znam ljudi varati,“ je zamomljal Gogol, in rdečica ga je oblila.

„Tako je, dragi moj, tako je,“ je rekel predsednik s poudarjeno prisrčnostjo „vi ne znate ničesar.“

Ko je tako tekel pogovor, si je Syme mirno ogledoval može okrog sebe. In pri tem se mu je zopet vrnil oni zagonetni duševni občutek.

Odkonca so se mu zdeli vsi razen kuštravega Gogola čisto navadni ljudje. A ko jih je natančneje motril, je zapazil pri vsakem, kakor pri možu kraj reke, kakršnokoli demonično posebnost. Tisti kremžasti smeh, ki je kazil obraz njegovega originalnega spremljevalca, je bil značilen za vse: vsak je imel po bližjem opazovanju nekaj nenormalnega, komajda človeškega na sebi. To si je mogel razlagati edino tako, da so vsi prav taki, kakor drugi spodobni in dobro vzgojeni ljudje, le da je vrhu tega njih podoba popačena po krivem, vega-stem zrcalu.

Samo na poedinih vzgledih je mogoče pred-
očiti to napol skrito ekscentričnost. Symeovemu
ciceronu je bilo ime Ponedeljek; to je bil odbo-
rov tajnik; kaj strašnejšega nego njegov krivo-
usti smeh? Kvečjemu grozni, veseli smeh pred-
sednikov. A sedaj, ko ga je Syme lahko opazoval
zložno pri luči, so se pojavile še nove posamez-
nosti. Njegov plemeniti obraz je bil tako upadel,
da se je Syme vpraševal, ali ga ni razdela bole-
zen; vendar je globoka otožnost njegovih temnih
oči temu oporekala. Tega moža ni mučila telesna
bolečina. V njegovih očeh je žarela dušna muka,
čisto v mislih skrita boleost.

In ta poteza se je ponavljala pri slehernem
te tovaršije; vsak je bil tajno in po svoje spačen.
Poleg njega je sedel Torek, kodroglavi Gogol, či-
gar blaznost je bila bolj vidna. Temu sosed je bil
Sreda, neki marki de Saint-Eustache, precej ka-
rakteristična figura. Na prvi pogled nisi našel na
njem ničesar izrednega, samo da je bil on edini
od omizja, ki je nosil elegantno obleko tako, ka-
kor da je res njegova. Imel je črno štirioglato
francosko brado, in črno angleško suktnjo, še bolj
na ogle. A Syme, tenak v teh stvareh, je nekako
začutil, da plava okoli tega moža močna atmosfera,
močna, dušeča atmosfera. To je spominjalo pod-
zavedno omotičnih in mrtvaških svetil v mračnej-
ših pesmih Byronovih in Poejevih. Poleg tega se
ni ločila njegova obleka po svetlejših barvah, tem-
več po voljnijšem blagu; črno sukno njegovo je
bilo videti bogatejše in toplejše nego sukno črnih
senc okrog njega, kot da je sestavljeno iz glob-
ljih tonov. Kakor da je samo zato črno, ker je iz
pregostega škrlata. Brada kakor da mu je samo
zato črna, ker je pretemno višnjeva. In iz mračne
gošče te brade so gledale njegove temno-rdeče
ustnice polteno in prezirno. Naj je bil karkoli,
Francoz ni bil; nemara Jud; a mogoče mu je

bila domovina še globlje v temnem srcu jutrovih dežel. Na živo pisanih perzijskih opekah in slikah, kjer so vpodobljeni tirani na lovu, vidiš prav take mandljaste oči, enake črno-višnjeve brade, iste krute, škrlatne ustnice.

Potem je bil Syme in zraven njega zelo star mož, profesor iz Wormsa, še vedno Petek, čeprav je bilo od dne do dne pričakovati, da se njegovo mesto izprazni. Dasi bistrega duha, je bil že precej na koncu: ostarelost, zadnji razpad. Lica so mu bila tako siva kakor dolga siva brada, po dvignjenem čelu mu je tekla brazda mirnega brezupa. Nobeden drugi, niti Gogol, ni bil v tako žalostnem kontrastu s svojo svatovsko obleko. Rdeči cvet v njegovi gumbnici je še večal bledobo tega kakor svinčenega lica; kakor da je par pijanih dandijev našemilo mrliča s svojimi oblekami. Kadar je moral vstati ali sesti, kar ni šlo brez hudega napora, se je izražalo v njegovih gibih nekaj hujšega nego utrujenost, nekaj neopredeljivega, spojenega z grozoto vsega prizora. To ni bila samo hroma materost, temveč trohnoba. Še druga misel je šinila Symeu skozi drhteče možgane. Ni si mogel kaj, mislil si je: ko se mož prihodnjič zgane, mu odpade noga ali roka.

Konec mize je sedel Sobota, najnavadnejši med vsemi, ki pa je Symea najbolj mešal. Majhen, plečat mož z mračnim, širokim, gladko obritim obrazom: doktor Bull, zdravnik. V njem se je družila neprisiljenost z neko domačo uljudnostjo, ki jo nahajamo često pri mladih zdravnikih. Svojo lepo obleko je nosil bolj smelo nego mirno, držal se je večinoma na smeh. Na njem ni bilo prav ničesar čudnega, le da je nosil temne naočnike. Mogoče je bil to samo crescendo njegove doterdanje nervozne domišljivosti, toda ti naočniki so bili Symeu strašni; spominjali so ga napol pozabljenih grdih pravljic, o novcih, vtaknjenih mrtvaškim

glavam v oči. Syme ni mogel odtrgati oči od teh črnih očali in od tega srepega smeha. Polomljeni profesor ali blede tajnik bi jih bil lahko nosil. Mladi, krepki mož pa je bil z njimi prava zagonetka. Ključ do tega obraza je bil skrit pod njimi, tako, da nisi vedel, kaj pomeni njegov smeh in ta resnost hkrati. To in neka preprosta možatost, ki ji na večini drugih ni bilo sledu, je Symeu pričalo, da bo ta najzlobnejši med temi zlobnimi možmi. Syme si je celo mislil, da si skriva oči, ker bi bilo vanje pogledati pregrozno.

ŠESTO POGLA VJE.

Razkritje.

Taka je bila šestorica mož, ki se je bila zarotila razdejati svet. Syme si je vseskozi prizadeval, da bi ostal vpričo njih ravnodušen. Včasih se mu je za hip zazdelo, da so vse te njegove domneve subjektivne, in da ima pred seboj čisto navadne ljudi, katerih eden je star, drugi nervozen, tretji kratkoviden. Ali misel na nekak prekočuten simbolizem se mu je vračala in vračala. Vsaka teh oseb kakor da je bila nekako na skrajni meji stvari, kakor je bila njih teorija na skrajni meji misli. Vedel je, da stoji vsak teh mož takorekoč na skrajnem koncu človeškega uma. Zasanjal se je v nekako starodobno pravljico: če bi se kdo napotil proti zahodu in bi prišel do konca sveta, bi našel tam — recimo drevo, ki bi bilo več ali manj nego drevo, drevo, obsedeno z duhovi; in če bi se napotil proti vzhodu do konca sveta, bi našel nekaj drugega, kar ne bi bilo popolnoma to, kar je — stolp, mogoče, katerega zgradba sama bi že bila zlo. Tako so se dvigale te osebe, silne in nepojmljive, ter se črtale na zadnjem obzorju, prikazni kakor od roba vsemirja. Oba konca sveta sta se tu stikala.

Ko je prišel Syme mednje, se je pletel razgovor mirno naprej; in presenetljivo je bilo nasprotje med mirnim in neprisiljenim tonom in meščansko vsebino njih besed. Razpravljali so temeljito o komplotu, ki ga treba nemudoma izvršiti. Natakarkar spodaj je bil povedal čisto prav, da

se razgovarjajo o bombah in kraljih. V treh dneh se je imel sestati v Parizu car s predsednikom francoske republike, in na tem prisojnem balkonu, sklonjeni vsak nad svojo gnjat z jajci, so ukrepali ti veseli gospodje o smrti obeh. Določili so tudi, kdo naj vrže bombo: črnobradi marki.

V drugačnem položaju bi bila neposredna bližina tega pozitivnega zločina Symea iztreznila ter ga ozdravila njegove samo mistične groze. Mislil bi bil samo, da je treba rešiti vsaj dva človeka, da jih ne raztrga na kosce železo in plin. V resnici pa ga je prešinil tačas nove vrste strah, vse živejši, ki je izpodrinil ves njegov moralni odpor in socijalno odgovornost: ni se bal več za carja niti za francoskega predsednika — zbal se je zase. Večina zborovalcev se je zanj malo zmenila; stikali so glave in se držali vsi zelo resno, samo tajniku je preletel včasih poševen smeh preko lica, kakor blisk preko neba. A nekaj je Symea trajno begalo, nazadnje plašilo: predsednik ga je neprenehoma gledal, srepo z velikim zanimanjem. Ogromni mož je bil čisto miren, a modre oči so mu bulile iz glave in so bile ves čas uprte v Symea.

Symea je prijelo, da bi bil planil in se vrgel preko balkona. Pod predsednikovim pogledom mu je bilo, kakor da je prozoren liki steklo. Niti malo ni dvomil, da ga je Nedelja na tih in izreden način prepoznal za ogleduha. Ozrl se je z balkona in videl naravnost spodaj stražnika, strmečega proti svetlim ograjam in drevju v solncu.

Tedaj ga je obšla vélika izkušnjava, ki ga je mučila več dni potem. Vpričo teh mogočnih in zopernih mož, ki so bili voditelji anarhije, je malone pozabil šibke in fantastične osebe poeta Gregoryja, ki je bil samo esteta anarhije. Sedaj se ga je domislil z ljubeznijo, kakor davnega druga, kakor otroka, s katerim sta se skupaj igrala. A domislil

se je tudi, da se mu je bil zavezal z veliko obljubo. Obljubil mu je bil, da ne bo nikdar storil prav tega, kar je hotel storiti sedaj: obljubil mu je bil, da ne bo skočil s tega balkona in govoril s tistim-le policistom. Potegnil je mrzlo roko z mrzle kamenite balustrade. Duša mu je kolobarila v vrtincu neodločnosti. Samo prelomiti bi mu bilo treba naglo in nepremišljeno prisego, ki jo je prisegel razbojniški družbi, in njegovo življenje bi bilo tako odprto in solnčno kakor nabrežje pod njim. Na drugi strani pa, če se drži zastarelih zakonov časti, se izroči polagoma oblasti tega velikega sovražnika človeštva, čigar silni duh je strašna mučilnica. Kadarkoli se je ozrl po nabrežju, je videl mirnodušnega policista, trdnega liki steber zdravega razuma in splošnega reda. Kadarkoli se je ozrl po omizju, je videl predsednika, ki ga je še vedno mirno motril z debelimi, neznosnimi očmi.

V vsem hudourniku njegovih misli mu dvoje le ni prišlo na um. Najprej ni podvomil niti za hip, da ga predsednik in njegov svet lahko zdrobita; ako ostane sam med njimi. Resda je bil prostor javen in bi se zdela izvršitev take namere nemogoča. Toda Nedelja ni bil mož, ki bi se vedel tako svobodno, ne da bi si bil odprl, tako ali drugače, izhoda iz svoje železne pasti. Bodisi s tajnim otrovom ali nenadnim naskokom na cesti, s hipnotizmom ali s peklenkim ognjem — Nedelja ga lahko prav gotovo zadene. Če bi možu kljuboval, je najbrže izgubljen, ali takoj na mestu ali pa bi umrl dolgo za tem kakor od nedolžne bolezni. Če bi poklical pri tej priči policijo, če bi šel in ustavljal vsakega človeka, pripovedoval vse in vzdignil proti vsem zlodejem energijo vse Anglije, bi se po vsej priliki otel; drugače pa nikakor ne. Tu na balkonu je bilo par gospodov, ki so se razgledavali po svetlem in obljudenem na-

brežju, in vendar se Syme ni počutil varnejšega nego da je bil sredi samotnega morja v čolnu s pirati.

In še nekaj mu ni hotelo v glavo. Niti za trenotek ga ni obšla misel, da bi ga mogli nasprotniki pridobiti zase. Marsikdo modernikov, ki so vajeni klanjati se razumu in moči, bi bil omahoval v svoji zvestobi pod pritiskom te silne osebnosti. V Nedelji bi bil videl vtelešenega nadčloveka. In res, če je nadčlovek mogoč, mu je bil Nedelja res nekoliko podoben, Nedelja s svojimi svet pretresujočimi naklepi je bil kakor kamenit kip, ki je bil oživel. Res, kakor da je bil nekaj več nego navaden človek, s svojimi široko zasnovanimi načrti, ki so bili prejavni, da bi jih bilo mogoče odkriti, s svojim širokim obličjem, ki je bilo preodkrito, da bi ga bilo mogoče pojmiti. A to je bila neka vrsta moderne slabosti, do katere Syme tudi v svoji največji potrtosti ni mogel pasti. Kakor vsak drugi, je bil strahopeten dovolj, da se je bal velike sile; a toli strahopetca ni bilo v njem, da bi jo bil občudoval.

Anarhisti so govorili in zraven jedli, in še v tem se je kazal vsakega posameznika značaj. Doktor Bull in marki sta vživala zložno in konvencionalno najboljše koščke — mrzlega fazana ali štrasburško pasteto. Tajnik pa je bil vegetarijanec in sklonjen nad surovimi paradižniki in kupico mlačne vode je resno govoril o nameravanem umoru. Stari profesor je imel pred sabo plehko pijačo, kakršno je prenašala njegova hirava starost. Predsednik Nedelja je prvačil tudi v tem s svojo čudežno ogromnostjo. Jedel je za dvajset mož; jedel je neverjetno, z grozansko čilo slastjo, kakor da gledaš tvornico za klobase. In ko je pogoltal tucat žemelj in popil za bokal kave, je nagnil glavo postrani in je opazoval Symea.

„Večkrat sem se vprašal,“ je izpregovoril marki s koščkom namazanega kruha v roki, „če ne bi rajši z nožem, nego z bombo. Nož se je že večkrat odlično obnesel. In to bi bila nova naslada, zasaditi nož v francoskega predsednika in potem ž njim povrtati po rani!“

„To je krivo,“ je rekel z namršnenimi obrvmi tajnik. „Nož je zastopal v starih dobah osebno pravdo proti osebnemu tiranu. Dinamit ni le naše najpripravnejše orožje, nego je tudi naš najpripravnejši simbol. Tako popoln simbol za nas kakor kadilo za krščanske molitve. Razteza se; in uničuje samo, ker se razteza; tako uničuje misel samó, ker se razteza. Človeški možgani so bomba!“ je zakričal nenadoma strastno in se je udaril po glavi. „Moja glava čuti kakor bomba, noč in dan. Razpeti se hoče, razpočiti! Človeku se morajo možgani razpočiti, pa če se razleti vesoljstvo!“

„Jaz ne želim, da bi se baš sedaj vesoljstvo razletelo,“ je zategnil marki. „Rad bi le napravil kaj zverinskega, predno umrem. Sinoči sem premišljal o tem v postelji.“

„Ne, ako je uničenje edini cilj vsega,“ je pripomnil doktor Bull s svojim sfingovskim smehom, „se to komaj izplača.“

Stari profesor je strmel z medlimi očmi pod strop.

„Vsak ve v svojem srcu,“ je dejal, „da se sploh nič ne izplača.“

Nastal je tajinstven molk, potem pa je izpregovoril tajnik:

„Oddaljili smo se od svoje točke. Edino vprašanje je vendar, kako naj Sreda udari. Meni se zdi, da se sprijaznimo vsi s prvotno mislijo: z bombo. Glede podrobnega načrta bi svetoval, da se naš tovariš jutri zjutraj najprej vkreca —“

Prekinila ga je silna senca, ki je padla čez mizo: predsednik je bil vstal in zaslonil družbi nebo.

„Predno se spustimo v to,“ je rekel z drobnim, milim glasom, „prosim, stopimo v sobo. Nekaj posebnega vam imam povedati.“

Syme je bil prvi pokoncu. Prišel je odločilni trenotek; pištola mu je bila nastavljena pred čelo. Spodaj na tlaku je slišal, kako se policist mirno prestopa in cepeta s petami, zakaj jutro je bilo lepo, a mrzlo.

Nenadoma je udarila na cesti lajna veselo poskočnico. Syme se je vzravnal, kakor da je zapela trobenta pred bitko. Po žilah mu je zaplál — sam ni vedel kako in odkod — nadnaraven pogum. Ta raskava godba se mu je zazdela polna živahnosti, prostaštva in nedoumne kreposti siromakov, ki se potikajo po vseh teh nesnažnih cestah, vedno prepojeni s krščansko dostojnostjo in s krščanskim usmiljenjem. Njegova mladostna gizda, da je policist, mu je izginila iz misli; ni se smatral več zastopnikom plemenitega zbora, ki se je zamišljal v ulogo čuvarjev, ali starega čudaka, živečega v temni sobi. Nego čutil se je poslanca vseh teh ubogih, dobrih ljudi na cesti, ki korakajo vsak dan v boj ob zvokih vreščeče lajne. In ta véliki ponos, da je človek, ga je povzdignil, sam ni vedel kako, neskončno visoko nad te pošasti okoli njega. Za trenotek vsaj je pogledal na njih razkoračeno presiljenost z zvezdovite višine in je spoznal, da je vse to — mlatva prazne slame. Čutil je nasproti njim vso tisto nezavestno in elementarno vzvišenost, ki jo čuti pogumen človek nasproti zverem ali moder človek nasproti mogočnim zmotam. Zavedal se je, da nima niti umstvene niti telesne sile predsednika Nedelje; a tisti hip se mu je zdelo to tako prezpomembno, kakor dejstvo, da nima mišic ko tiger ali roga na čelu

kot nosorog. Vse se mu je potapljalo v skrajni gotovosti, da je predsednik v krivici in lajna v pravici. Po spominu mu je zvenéla neoporečna in strahovita resnica v pesmi o Rolandu:

„Païens ont tort et Chrétiens ont droit,“ ki je imela v stari, nosljajoči francoščini zvok in hrup mogočnega železnega orožja. Ko se mu je tako duh iznebil dušeče šibkosti, se je sprožil v njem jasen in trden sklep, stopiti sami smrti nasproti. Ako ljudstvo okrog lajne lahko izpolnuje svoje starinske obveznosti, zakaj jih ne bi on! In največji ponos se mu je zdel, ostati zvestemu besedi, ki jo je dal krivovercem. Njegovo zadnje zmagoslavje nad temi blazniki bi bilo, ako stopi za njimi v temno sobo in umre za stvar, ki je oni niti pojmiti ne morejo. Lajna kakor da mu svira koračnico z energijo in bučno zvočnostjo popolnega orkestra; in Syme je razložil pod trobentami, ki so slavile življenje, globoko ropotanje bobnov, slavečih smrt.

Zarotniki so se prerili skozi vrata proti sobi o ozadju. Syme je stopil zadnji z balkona. Nazunaj je bil miren, a možgani in ves život so mu trepetali v romantičnem ritmu. Predsednik jih je peljal po vegastih stranskih stopnicah navzdol v mrakotno, mrzlo, prazno sobo z mizo in klopmi; po vsej podobi opuščena obednica. Ko so bili vsi notri, je Nedelja vrata zaklenil.

Prvi je povzel besedo nepogovorljivi Gogol, kakor da hoče počiti gneva.

„Tak, tak,“ je zavpil v mračni razdraženosti, in njegov težki poljski naglas je bil skoraj nerazumljiv. „Pravite, da se nečete skrivati. Pravite, da se kažete. Prazne besede. Kadar hočete govoriti važne reči, se zapirate v teman zaboj!“

Predsednik kakor da je sprejel ta brezzvezni naskok razburjenega tujca s popolno dobrodušnostjo.

„Še sedaj niste pojмили, Gogol,“ je rekel z očetovskim glasom. „Sedaj, ko so nas slišali govoriti bedastoče na balkonu, se ne bodo več brigali, kam smo šli nato. Da smo krenili takoj sem, bi bili nastavljali vsi natakariji ušesa na ključavnico. Vse kaže, da ljudi prav slabo poznate.“

„Umreti hočem zanje,“ se je razvnel Poljak, „in pobiti njih tlačitelje. Skrivavnic pa ne maram. Tirane bi tolkel pred vsemi, na cesti.“

„Vem, vem,“ je prijazno kimal predsednik ter sedel na konec dolge mize. „Najprej hočete za človeštvo umreti, potem od mrtvih vstati in pobijati tirane. Lepo, lepo. Sedaj pa vas prosim, da krotite svoja lepa čustva in sedete z drugo gospodo za to mizo. Zakaj sedaj boste slišali prvo pametno besedo to jutro.“

Syme je sédel prvi z zbegano naglico, ki jo je kazal že od začetka. Gogol je sedel zadnji, godrnjajoč v svojo rjavo brado nekaj o „kompromisu.“ Razen Symea ni slutil po vsej priliki niti eden, kaj bo. On sam pa je imel občutek kakor kdo, ki gre na morišče s sklepom, da hoče pred smrtjo na vsak način še dobro govoriti.

„Tovariši,“ je rekel predsednik, ko se je hipoma vzdignil, „ta burka je trajala dovolj dolgo. Pozval sem vas sem, da vam povem nekaj tako preprostega, a tako razburljivega, da bi natakariji zgoraj, ki so tako vajeni naših čenč, v mojem gasu takoj spoznali resnobo. Tovariši, pravkar smo razpravljali o načrtih in določevali kraje . . . Predno govorimo nadalje, predlagam, da ta naš zbor o teh načrtih in krajih ne glasuje, nego da jih prepustimo popolnoma preudarnosti enega samega zanesljivega člana: tovariša Sobote, doktorja Bulla.“

Vsi so se ozrli vanj; potem so vsi vstali, zakaj naslednje besede, čeprav ne glasne, so bile

izgovorjene z živim, razburljivim poudarkom. Nedelja je udaril ob mizo.

„Niti besede več o naših načrtih na tem shodu! Niti trohice o naših naklepih v tej družbi!“

Nedelja je svoje pristaše od nekdaj presenečal; a bilo je, kakor, da so sedaj prvič osupnili pred njim. Vsi razen Symea so se mrzlično premikali na svojih prostorih. Syme pa je sedel na svojem mestu, z roko v žepu je držal nabiti revolver. Sklenil je, če bo treba, svoje življenje drago plačati. Bo vsaj videl, ali je predsednik umrljiv.

Nedelja je povzel z enakomernim glasom:

„Gospoda ste si brez dvoma na jasnem, da imam samo en povod, prepovedati na tem slavlju svobode svobodno besedo. Kaj to, če nas poslušajo nepoklicanci! Njim smo čisto nedolžni šaleži. Kar pa nam gre na življenje in smrt, je to, da je tu med nami mož, ki ni naš, mož, ki pozna naše resne naklepe, a se ne strinja z njimi, mož —“

Tajnik je završčal kakor ženska.

„To ni mogoče, to ni mogoče, da bi —“ in je skočil na noge.

Predsednik je položil na mizo svojo lopatasto dlan kakor bi ploskala po nji velika riba s svojo plavutjo.

„Je mogoče,“ je izrekel počasi, „v tej sobi imamo zalezovalca. Za ta mizo sedi izdajalec. Ne bom tratil besed. Ime mu je —“

Syme, s prstom na petelinu, se je napol vzleknil.

„Ime mu je Gogol,“ je rekel predsednik. „To je ta kuštravi goljuf, ki se izdaja za Poljaka.“

Gogol je planil pokoncu, s pištolo v vsaki roki. Kakor bi trenil so mu skočili trije za vrat. Še profesor je izkušal vstati. A kaj je bilo potem? Syme je videl malo, zakaj dobrodejna tema mu je zagrnila oči; zgrudil se je na svoj sedež, preplašen je začutil onemoglost in hkrati kakor, da mu je odleglo.

SEDMO POGlavJE.

Nepojmljivo vedenje wormskega profesorja.

„Sedite!“ je ukazal Nedelja z glasom, kakor samo parkrat v svojem življenju, z glasom, na katerega so možje povešali gole meče.

Tisti trije, ki so bili planili po Gogolu, so ga izpustili, in dvomljivi Gogol sam je sedel na svoj prostor.

„No možak,“ je rekel predsednik živahno; kakor bi nagovoril čisto tujo osebo, „bodite tako prijazni in sezite z roko v gornji žep svojega telovnika in mi pokažite, kaj imate v njem.“

Dozdevni Poljak je nekoliko pobledel pod goščo svojih temnih las, vendar je vtaknil navidezno mirno dva prsta v žep in je potegnil iz njega kos modrega papirja. Ko ga je zagledal Syme na mizi, se je prebudil zopet na ta svet. Čeprav je ležal listek na drugem koncu mize, in ni mogel čitati napisa na njem, je bil vendar presenetljivo podoben modremu listku, ki ga je imel on v žepu, listku, ki ga je dobil, ko je pristopil k protianarhistični policiji.

„Patetični Slovan,“ je govoril Nedelja, „tragično dete poljsko, ali morete vzpričo tega listka zanikati, da ste v tej družbi — recimo — odveč?“

„Prav taka je,“ je rekel bivši Gogol.

Vsi so se zganili, ko so slišali ta jasni, trgovski in nekako poulični glas iz te šume inozemskih las. Bilo je nekaj tako neskladnega, kakor če bi Kitajec nenadoma izpregovoril v škotskem narečju.

„Upam, da ste si o svojem položaju popolnoma na jasnem,“ je rekel Nedelja.

„Po tvoji besedi,“ je odgovoril Poljak. „Samo to pravim, da res ne verjamem, da bi kateri Poljak pogodil poljski naglas kot sem ga jaz.“

„To točko vam priznam,“ je rekel Nedelja. „Verjamem, da je vaš naglas težko posneti; vadal se ga bom v kopeli. Ali imate kaj pomisleka proti temu, da bi pustili tukaj z listkom vred tudi svojo brado?“

„Prav nič ne,“ je odgovoril Gogol. In z enim prstom si je odtrgal vse svoje kosmato oglavje, izpod katerega se je pokazal bled, smel obraz z rusimi lasmi. „Vročje mi je bilo,“ je pristavil.

„Kar je res, je res,“ je rekel Nedelja z nekakim brutalnim občudovanjem, „priznati vam moram, da ste se držali dobro hladno pod to navlako. Sedaj pa poslušajte. Všeč ste mi. Zato bi mi bilo takole poldrugo minuto žal, če bi izvédel, da ste v mukah umrli. No, če zinete o nas policiji ali sploh živi duši, bom pač primoran, prevzeti tisto poldrugo minuto neprijetnega počutka. Ali bi se vi neprijetno počutili, ali ne, to me ne briga. Zbogom. Pazite po stopnicah.“

Rusi detektiv, ki je bil našemljen v Gogola, je brez besede vstal ter odšel iz sobe s popolnoma ravnodušnim obrazom. Toda osupli Syme je vendar ugotovil, da je bila ta ravnodušnost igrana; zakaj komaj je bil Gogol skozi vrata, se je spotaknil, kar je pričalo, da odhajajoči detektiv ni pazil na stopnice.

„Čas hiti,“ je rekel predsednik v svojem najveselejšem tonu, pogledavši na uro, ki je bila, kakor vse na njem, večja nego treba. „Nemudoma moram oditi; predsedstvo imam na nekem človekoljubnem sestanku.“

Tajnik je namršil obrvi in se je obrnil proti njemu nekoliko rezko:

„Ali bi ne bilo bolje, da nadaljujemo razgovor o svojem načrtu, sedaj, ko ni več ogleduha med nami?“

„Po mojem ne,“ je zazdehal predsednik; in njegov zdeh je bil podoben pohlevnejšemu potresu. „Naj bo, kakor je. Sobota naj uredi. Jaz moram proč. Prihodnjo nedeljo zajtrk tukaj.“

A zadnji hrupni prizor je bil tajniku živce docela razdrastil. Bil je izmed tistih ljudi, ki so celo v zločinstvu vestni.

„Protestirati moram, predsednik, proti tej nepravilnosti,“ je rekel. „Temeljna točka naše zveze je, da moramo razpravljati o vseh načrtih na skupnih sestankih. Seveda upoštevam vašo previdnost, da v navzočnosti izdajalca —“

„Tajnik,“ ga je prekinil resno predsednik, „dobro bi bilo, če vzamete svojo glavo domov in jo skuhate za repo. Kaj vem? Nemara bi bilo dobro.“

Tajnik je pogoltnil razkačenost, ki mu je hotela prekipeti.

„Res ne morem razumeti —,“ je začel v silni užaljenosti.

„Kaj pa, kaj pa,“ je prikimal predsednik, „saj to je tisto; in to se vam večkrat pripeti. Razumeti ne morete. O, vi osel kronani!“ je zarjul ter vstal. „Ne bi radi, da bi vas slišal ovađuh, je-li? Kako pa veste, da vas ta hip ne posluša?“

To rekši je odšel prezirno skomizgaje iz sobe.

Pet mož je ostalo, in štirje od njih so zijali za predsednikom popolnoma zmedeni; po vsej priliki se jim niti oddaleč ni sanjalo, kaj je Nedelja menil. Edini Syme je slutil, in mraz mu je pretresel kosti. Ako so zadnje predsednikove besede imele kaj pomeniti, so merile pač na to, da Syme ni ostal neosumljen. Da ga Nedelja resda ne more razkrinkati kakor Gogola, da mu pa tudi ne more zaupati kakor drugim.

Drugi štirje so godrnjaje vstali ter se razšli kamor že obedovat, zakaj bilo je že dobro čez poludne. Zadnji se je odstranil profesor, počasi in trudoma je hodil. Syme je še dolgo sedel in preudarjal svoj čudni položaj. Prvemu tresku je ušel, oblak pa je plaval še vedno nad njim. Nazadnje se je odpravil iz hotela na leicestersko nabrežje. Občutno se je bilo shladilo, in ko je stopil na cesto, je osupnil: naletavali so kosmiči. Palico z bodalom in drugo prtljago Gregoryjevo je nosil še vedno s seboj. Plašč pa je bil nekje pozabil, morda na parniku, morda na balkonu. Ker je upal, da ne bo dolgo snežilo, je stopil pod vhod pred majhno, umazano brivnico, v katere sicer praznem oknu je bila voščena ženska glava z razgaljenim oprsjem.

Ali sneg je padal gosteje in gosteje. Syme, ki ga je pogled voščene dame nekoliko pomiril, je gledal s hrbtom proti cesti v šipo. In zavzel se je, ko je v njej zapazil moža, ki je stal izven pristreška in strmel v okno. Klobuk mu je bil ves bel, in okrog čevljev se mu bilo nabralo snega že do gležnjev; a bilo je videti, kot da mu ne more nobena reč odtrgati oči od bledečine lutke v oguljeni opravi. Symeu se je zdelo precej čudno, da stoji človek v takem vremenu na cesti in gleda v tako okno; a nenadoma ga je presunilo: v možu na cesti je spoznal — hromega wormskega profesorja. To pač ni bilo mesto za tako priletno in tako nadložno osebo.

Syme je bil pripravljen verjeti kakršnokoli neverjetnost o kateremsibodi članu te nečloveške bratovščine; nikakor pa ni mogel verjeti, da bi se bil profesor zaljubil baš v to-le voščenko. Drugega si ni mogel misliti, nego da je moževa bolezen (kakoršna že je) zvezana z nenadnimi slabostmi ali omedlevicami. Kljub temu se mu v tem primeru ni genilo v srcu kdovekaj sočutja.

Nasprotno, čestital si je, da mu bo profesorjeva hipna otrplost in težka, šepajoča hoja omogočila, da mu uide in ga pusti daleč za seboj. Zakaj Syme si je srčno želel, rešiti se vsega tega otrovnega ovzdušja, pa če samo za kratko uro. Potem bi lahko zbral svoje misli, ukrenil, kako mu je ravnati zanaprej, ter se končno odločil, ali naj Gregoryju prisego izpolni ali ne.

V metežu snežink se je odstranil, zavil parkrat v drugo ulico ter stopil v manjšo gostilno obedovat. Zaužil je par pladnjev, izpil steklenico rdečega vina, ves čas premišljuje, nazadnje si je naročil črno kavo in smotko. Sedel je v gornji gostilniški sobi, kjer so neprenehoma ropotali noži in vilice in je šumel razgovor v tujih jezikih. Spomnil se je, kako je smatral svoj čas vse te dobre in prijazne strance za anarhiste. Zdrznil se je, ko se je domislil resnice. Domislil se je tudi, da je pobegnil, in v tem spominu je bilo nekaj sramu in nekaj zadovoljstva. Vino, obed, ta domači prostor, naravni obrazi teh zgovornih ljudi, vse to mu je dobro délo, in skoraj bi bil verjel, da je bil shod Sedmerih Dni hud sen; in čeprav si je moral priznati, da je bil ta shod prava resnica, se mu je zdela tisti hip vendarle tako oddaljena. Velike hiše in obljudene ceste leže med njim in med ostudno sedmorico; svoboden je, v svobodnem Londonu, in pije vino sredi svobodnih ljudi. Dokaj pomirjen je vzel svoj klobuk in palico in je odšel po stopnicah v pritličje.

Ko je stopil v spodnjo sobo, kakor da so se mu noge vrasle v tla. Za majhno mizico tik okna, ki je gledalo na belo zasneženo cesto, je sedel pri kozarcu mleka stari profesor-anarhist s svojim svinčeno-sivim obrazom in povešenimi obrvmi. Syme je stal nekaj časa trd kakor palica ob katero se je opiral. Potem je s slepo naglico planil mimo profesorja, odprl sunkoma vrata, jih

zaloputnil za seboj, pa skokoma na cesto in v sneg.

„Pa ne da bi me ta mrtvak zalezoval?“ se je vprašal, grizljaje si rumene brke. „Predolgo sem se mudil v tej gostilni, tako me je še s svojimi svinčenimi nogami lahko dohitel. Edino to me tolaži: če se malo podvizam, ga pustim tako daleč za sabo kakor Timbaktu. Ali pa imam preživahno domišljijo? Ali me res zasleduje? Nedelja pač ne bo tak bedak, da bi pošiljal hromca za menoj!“

Čvrsto je ubral pot, sukaje palico po zraku, proti Covent-Gartenu. Ko je šel preko vélikega trga, je prihajal metež vedno gostejši; čimbolj se je mračilo, tembolj je neslo sneg v oči. Snežinke so mu bile nadležne kakor roj srebrnih čebel. Silile so mu v brado in v oči in mu dražile že tako prenapete živce; in ko je zavil z opletajočimi koraki na Fleet-Street, ga je minila potrpežljivost in krenil je v odprto čajarno vedrit. Kakor v opravičilo, da tako dolgo sedi, je naročil drugo skodelo črne kave. Komaj je izgovoril, ti prikrevsa s težkim naporom v sobo wormski profesor, sede trudoma za mizo in ukaže kozarec mleka.

Symeu je palica tako zaropotala iz roke, da je izdal žvenk bodalo v nji. A profesor se niti ozrl ni. Syme, ki je bil sicer mirnega značaja, je dobesedno zijal, kakor zija kmet nad čarovnijo v komediji. Saj vendar ni bil videl voza za seboj, ni slišal, da bi se bil pred vrati ustavil; po vsej priliki je mož moral priti peš. A starec vendar leze kot polž, in Syme je dirjal kot veter. Napol omamljen po tej nemožnosti, nasprotujoči vsem zakonom, je vstal, pobral palico, ter udril skozi vrata, ne da bi se bil kave doteknil. Omnibus s smerjo proti Banki je drdral nenavadno naglo po cesti. Na vso moč je moral teči približno sto korakov, da ga je došel; skočil je na stopalo, postal je nekoliko, da se je odsopel, potem je

zlezel na streho. Komaj je sedel zgoraj nekako pol minute, ko zasliši za seboj težko, nadušljivo hropenje.

Urno se je ozrl, in videl je, kako se postopoma prikazuje više in više visok klobuk, bel od snega, potem, pod senco njegovih krajevcev, kratkovidni obraz in naposled stresajoče se rame wormskega profesorja. Oprezno je korakal do sedeža ter se je zaval do brade v svoj volneni ogrtač. Vsak gibljaj starčeve majave postave in njegovih trepetajočih rok, vse njegove negotove kretanje s presekanimi premori so brez besede kazale, kako je neboljen, telesno do kraja izčrpan. Premikal se je počasi, sedal sopihaje. Ali sta filozofična pojma čas in prostor brez vsakršne sence istinitosti, ali pa ni vprašanja, da je moral starec za omnibusom teči.

Syme je skočil pokoncu, se ozrl blazno po zimskem nebu, ki je od hipa do hipa bolj temnelo, ter zdrknil po stopnicah z gugavega voza. Siloma se je bil moral premagati, da ni skočil kar s strehe na cesto.

Preveč osupel, da bi se oziral nazaj ali sploh razmišljal, je mahnil na slepo na eno malih dvorišč ob glavni cesti, kakor smukne kunec v luknjo. Prišla mu je napol nejasna misel, če ga ta nepojmljivi stari vrag resnično zalezuje, da mu bo v tem labirintu majhnih stranskih ulic hitro zmešal sled. Smuknil je zdaj v to zdaj v ono teh krivih ulic, ki so bile prej špranje nego prehodi; in ko je bil zaval okrog dvajset raznih oglov, in opisal neizračunljiv mnogokotnik, se je ustavil in je pri-sluhnil. Najmanjšega šuma od nikoder; sicer pa bi tudi težko kaj slišal, zakaj po uličicah je bilo na debelo snega, ki je omiljal vsakršen zvok. Nekje za dvorom Pri rdečem levu je mimogrede zapazil prostor, kjer je bil podjeten meščan odkidal snega v dolžini kakih dvajset korakov; tam

se je svetil mokri tlak. Takrat si ni pri tem ničesar mislil, samo hitro je zavil v drugo ulico. A ko je par sto metrov naprej zopet postál, da bi poslušal, mu je zastalo srce: s tistega mesta je odmevalo od kamenja ropotajoče bergljanje in naporno štokljanje one proklete pokveke.

Nebo je bilo zastrto z oblaki; na London je tiščala gosta tema, prezgodnja za to uro. Stene na obe straneh česte so bile slepe in brezlične; niti enega okna, ničesar, kar bi gledalo. Syme je začutil iznova potrebo, uiti iz tega ulinjaka in se vrniti na širšo, razsvetljeno cesto. Še dolgo je blodil križem kražem, predno je došel do glavne ceste, in potem je videl, pri široki in prazni okroglini Ludgateski, da je zašel dalje, nego se mu je bilo zdelo; zagledal je katedralo svetega Pavla, načrtano na nebo.

Najprej se je začudil, da so te vélike ceste tako prazne, kakor da je opustošila mesto kuga. Potem pa je pomislil, da je to naravno: nevarni snežni zameti, in — nedelja! Ko si je to besedo potihem izgovoril, se je vgriznil v ustnico. Nedelja! To besedo je čutil posihmal kakor nedostojno glumo.

Pod belo snežno meglo, ki je plavala visoko pod nebo, se je zavilo vse mesto v čudno zelenkast somrak, kakor da se je pogreznilo pod morje. V somornem solnčnem zahodu za mračno kupolo svetega Pavla so se zlivale dimaste in zlobotne barve — bolehave zelenkasti, mrtvo rdeči in medlo bronasti toni, od katerih se je ostro odražala krepka belina snega. Na tem otožnem ozadju se je črtala črna grmada katedrale; in vrh katedrale je visela, kakor na alpskem vrhuncu, gruda snega. Ko se je bila polagoma nakopičila, se je utrgala ter je drče ogrnila kupolo od vrha do tal v belo tančico, da sta se svetila vzbočenina in križ v najčistejšem srebru. Ob tem pogledu se je Syme ne-

nadoma vzravnal in je naredil nehote s palico vojaški pozdrav.

Vedel je, da se gadni drug, njegova senca, plazi za njim, a ni mu bilo mar. To vzvišeno mesto, ki je svetlo kipelo v mračno nebo, se mu je zdelo simbol človeške vere in kreposti. Naj so se vragi polastili neba, križa se niso. Prijelo ga je, da bi hotel iztrgati temu plešočemu, skakajočemu hromcu, ki ga je zalezoval, njegovo skřivnost; in pred dohodom k okroglemu trgu se je s palico v roki obrnil in je stal svojemu zasledovalcu oko v oko.

Wormski profesor je počasi kolobaril okrog ogla ovinkaste ulice, iz katere je bil stopil tudi Syme. Njegova spačena postava se je slikala proti samotni plinovki, neodoljivo spominjajoč žive podobe, o kateri govori otroška pesem: „Kriv mož po krivi poti gre.“ Bilo je res, kakor da se je navzel kljukaste podobe od kljukastih cest, po katerih se je bil vil. Približeval se je, in svetilka se je odbijala od njegovih očali, od njegovega potrpečljivega, pridvignjenega obraza. Syme ga je pričakoval kakor sveti Jurij zmaja, kakor kdo, ki pričakuje poslednjega pojasnila ali smrti. Stari profesor je prišel naravnost proti njemu in mimo njega kakor popolnoma neznan človek; niti od strani ga ni pogledal s svojimi mrkimi očmi.

V tem tihem, nepričakovano nedolžnem vedenju je bilo nekaj, kar je Symea silno dražilo. To brezkrvno lice, to brezbarvno ponašanje, kakor da zatrjuje, da je bilo vse zasledovanje gol slučaj. Symea je prešinila energija, v kateri je čutil nekaj trpkosti in nekaj otroške objestnosti. Divje je zamahnil, kakor da hoče zbiti starcu klobuk z glave, siknil „Primi me, če moreš,“ ali nekaj podobnega, potem pa béži čez beli, široki trg. Skriti se je bilo sedaj nemogoče; ozrl se je preko rame in videl črno postavo starega gospoda, kako se je poganjala za njim z dolgimi, zajemajočimi koraki

— kot pri dirki. A glava nad tem poskakujočim telesom je bila še vedno blede, resna, učenjaška — kakor bi nataknil harlekinu glavo predavatelja.

Ta sramotna gonja je šla preko ludgatskega trga na Ludgate-Hille, okoli katedrale svetega Pavla, ob Cheapsideu; Symeu so prihajale na misel vse môtore, ki so ga kedaj tlačile. Nato je Syme zavil proti reki in se je naposled ustavil pri ladjarnah. Zagledal je rumeno luč, ki je sijala skozi okna nizke gostilne; skočil je vanjo in naročil piva. Bila je umazana beznica, polna tujih mornarjev, krčma, kjer lahko da so kadili opij in potezali nože.

Trenotek pozneje je stopil v sobo wormskega profesor, je oprezno sedel in ukazal kozarec mleka

OSMO POGLAVJE.

Profesor razloži svoje vedenje.

Ko je naposled Syme trdno sedel na svojem prostoru, in nasproti njega profesor s privzdignjenimi obrvmi, upirajoč vanj svoje nabrekle oči, ga je zopet prevzel strah. Ta nepojmljivi mož, ki ga je spoznal na divjem shodu, ga je po vsem tem brez dvoma zalezoval. Če je mož hromec in obenem tekač, ga je ta protislovna dvojnost njegovega značaja delala dvakrat zanimivega, nikakor pa ne dvakrat prikupnega. Slaba tolažba je bila zanj, da pride lahko profesorju do živega, ko je pa vedel, da lahko tudi profesor njega izpipa. Izpraznil je svoj vrček, predno se je profesor doteknil svojega mleka.

Vendar se je Symeovo upanje — čeprav brezupno — oprijelo ene možnosti. Nemara pa to čudno zalezovanje ne znači baš sumničenja proti njemu. Morda je to nekak običaj. Morda je ta blazna gonja neke vrste prijateljsko znamenje, ki bi ga moral Syme razumeti: anarhističen obred? Mogoče vsakega novega Četrтка preganjajo ob Cheapsideu, kakor spremljajo prav onod novega Lord-Majorja. Baš je preudarjal, kako bi sprožil pogovor, ko mu nenadoma profesor nasproti kratko in malo prestreže besedo. Predno je mogel začeti Syme po okoliših, je vprašal stari anarhist iznenada, kar brez uvoda:

„Ste policist?“

Syme je bil pripravljen na vse mogoče, nikdar nikoli pa ne na tako brutalno, pereče vpra-

šanje. Pri vsej svoji bistroglavosti je bil Syme za odgovor v zadregi, zato se je nekako nedoločno nasmejal.

„Policist?“ je ponovil. „Kaj ste našli na meni takega, da bi me izdajalo za policista?“

„To je čisto preprosto,“ je odgovoril profesor zložno. „Mislil sem, da je vaš obraz obraz policista. In še sedaj mislim tako.“

„Ali sem vzel v gostilni pomotoma policistov klobuk s seboj?“ je prašal Syme v nebrzdanem smehu. „Ali imam slučajno kje na sebi prilepljeno številko? Ali so videti moji čevlji tako budni? Zakaj naj bi bil policist? Zakaj ne rajši pismonoša?“

Stari profesor je zmajal z glavo, da je Symeu vse upanje upadlo, vendar je hlastno nadaljeval z mrzlično ironijo.

„Morda pa se ne morem vmisliti v vse tenkoče vaše nemške filozofije. Mogoče je „policist“ relativen pojem. Po naukih razvojne teorije, gospod, se opica tako polagoma preobraža v policista, da mi je nemogoče opaziti vse neznatne razločke. Opica je policist, ki bo. Stara devica je policist, ki bi bil lahko bil. Mene ne briga, ali sem policist, ki bi bil lahko bil. Sploh me ne briga, kaj sem po nemški misli.“

„Ali ste v policijski službi?“ je vprašal starec brez ozira na vse Symeove improvizirane in brezupne šale. „Ste detektiv?“

Symeu je zastalo srce, obraza pa ni izpremenil.

„Vaš sum je smešen,“ je začel. „Zakaj neki —“

Starec je udaril s svojo velo roko po šibki mizi, da jo je skoro polomil.

„Ali ste slišali moje jasno vprašanje, vi zahrbtni špijon?“ je zarentačil z visokim glasom.

„Ali ste policijski detektiv ali niste?“

„Nisem,“ je odgovoril Syme kakor mož, ki stoji pod vešali.

„Prisežete?“ je rekel starec ter se sklonil čez mizo proti njemu, dočim mu je obraz zagorel mržnje. „Prisežete? Prisežete? Če po krivem prisežete, ali ne veste, da boste obsojeni? Veste, da vam bo za pogrebom vrag plesal? Ali bi radi, da bi vas v grobu mora tlačila? Ali med nama res ni nesporazumljenja? Anarhist ste, dinamitar! Sploh — detektiv niste na noben način, je-li? Niste pri angleški policiji?“

Daleč čez mizo se je naslonil s svojim neokretnim komolcem ter si zaslonil uho z veliko, slabotno roko.

„Nisem pri angleški policiji,“ je zatrdil Syme blazno mirno.

Wormski profesor je omahnil na stol kakor v lahni omedlevici.

„Škoda;“ je rekel, „jaz namreč sem.“

Syme je planil pokoncu, da je klop zropotala.

„Kaj ste?“ je vprašal hlastno. „Kaj ste?“

„Policist,“ se je profesor široko zasmel, pravič nocoj, in oči so mu žarele skozi naočnike. „A ker je po vašem beseda policist relativen pojem, nimam z vami seveda nič opraviti. Jaz sem pri angleški policiji; vi pravite, da niste, zato vam morem samo to reči, da sem vas srečal v dinami-tarskem klubu. Zdi se mi, da vas moram aretirati.“

In pri teh besedah je položil pred Symea na mizo natančen faksimile višnjevega listka, ki ga je nosil Syme v svojem telovniku, znamenje policijskega pooblastila.

Syme je prešinil občutek, kot da se je vesoljstvo postavilo na glavo, da raste drevje navzdol in da so mu zvezde pod nogami. Nato pa mu je vstalo baš nasprotno prepričanje: zakaj zadnjih štiriindvajset ur je bilo vesoljstvo res narobe, sedaj pa se je vrnilo v svoje ravnovesje. Vrag, pred katerim je begal vse popoldne, mu je bil le starejši brat! In sedaj se naslanja na hr-

bet onkraj mize in se mu smeje. Za podrobnosti ga za hip ni vprašal; bil si je samo v svesti ugodnega in preprostega dejstva, da je bila ta senca, ki ga je preganjala ter mu prizadevala toliko strahu, senca prijatelja, ki ga je treba doseči. Hkrati se je zavedel, da je bedak in svoboden mož. Zakaj vsako okrevanje po bolezni je zvezano z nekakim zdravim ponižanjem. V takih položajih prispeš do gotove točke, kjer imaš na voljo samo troje: ali vztrajaj v sataničnem napuhu, ali se razjoči, ali pa razsmej. Symeovo samoljubje se je oklenilo najprej prvega, potem pa je brez prehoda preskočilo na tretje. Potegnil je iz telovnika svoj višnjevi listek ter ga dejal na mizo; potem je vrgel glavo nazaj, da mu je brada štrlela proti stropu, in je bušil v barbarski smeh.

Še v tem tesnem brlogu, kjer so neprestano ropotali noži, krožniki, vrčki, v tem vednem preklicavanju in topotu se je razlegal Symeov homerski smeh tako glasno, da se je marsikatera napol pijana glava ozrla naokrog.

„Čemu se smejete, gospod,“ ga je vprašal čudoma nosač iz luke.

„Samemu sebi,“ je odgovoril Syme in je zopet bruhnil v svojo razigrano veselost.

„Streznite se,“ ga je opomnil profesor, „če ne, vam udari na živce. Naročite še piva. Tudi jaz ga bom.“

„Saj še mleka niste izpili,“ je rekel Syme.

„Mleka!“ se je namrdnil oni nedoumno prezirno. „Mleka! Mislite, da pogledam to plehkôbo, kadar me ne vidijo ti krvoločni anarhisti? Tukaj smo sami kristjani, čeprav,“ je pristavil ozrši se po hrupeči gneči, „ne vsi čisto natančni. Da bi izpil to mleko? Strela, čakajte no, res ga moram izprazniti!“

In sunil je kozarec z mize, da je zažvenketalo razbito steklo ter se razbrizgnila srebrna tekočina po tleh.

Syme je strmel vanj prijazno-radovedno.

„Sedaj razumem,“ je vzkliknil; „po vsem, kar vidim, seveda niste starec.“

„Tukaj si ne morem sneti obraza,“ je odgovoril wormski profesor. „Je preumetna naprava. Ali pa sem starec, o tem ne gre sodba meni. Od zadnjega rojstnega dne sem v devetintridesetem.“

„Da, ampak to sem mislil,“ je rekel Syme nestrpno, „da niste bolni.“

„Pač,“ je odgovoril oni hladno, „prehladim se rad.“

Syme se je tresel smeha, bilo mu je v olajšanje. Smeh ga je silil, ko si je predstavljal starega profesorja, ki je pravzaprav mlad igralec, pripravljen za nastop na odru. A čutil je, da bi se prav tako naglas smejal, če bi se bila zvrnila sol na mizi.

Ponarejeni profesor je pil ter se pogladil po svoji ponarejeni bradi.

„Ste-li vedeli,“ je vprašal, „da je bil tisti Gogol iz naše bratovščine?“

„Jaz? Nak, nisem vedel,“ je odgovoril Syme malce presenečen. „Pa vi, niste vedeli?“

„Niti izdaleka ne,“ je odgovoril wormski profesor. „Mislil sem, da meri predsednik name; to so se mi hlače tresle!“

„In jaz sem bil prepričan, da misli mene,“ je rekel Syme brezskrbno se smejé; „ves čas sem držal roko na revolverju.“

„Jaz tudi,“ je zamrmral profesor; „in Gogol po vsej priliki tudi.“

Syme je udaril po mizi in zavpil:

„Trije, trije smo bili! Trije nad štiri, to že gre. Samo da smo vedeli!“

Wormskemu profesorju se je obraz pomračil; gledal je v mizo.

„Trije smo bili,“ je rekel. „Da nas je bilo tri-sto, ne bi bili mogli nič.“

„Ne, če bi nas bilo tristo proti štirim?“ je vprašal Syme precej porogljivo.

„Ne,“ je odgovoril profesor resno, „tristo nas ne opravi nič proti Nedelji.“

Ze to ime je Symea hladno pretreslo; smeh mu je zamrl v srcu, predno mu je mogel zamreti na ustnicah. Poteze nepozabnega profesorja so mu planile pred oči tako razločne, kakor v barvasti fotografiji. In zapazil je to razliko med Nedeljo in njegovimi sateliti, da so se mu njih obrazi, dasi tako mrki in neznanski, v spominu polagoma zabrisali kakor drugi človeški obrazi, dočim je Nedeljino obličje v nenavzočnosti dobivalo vse večjo razločnost; kakor bi se slikan portret počasi oživiljal.

Nekaj časa sta oba molčala; potem pa so iz Symea zopet vrele besede kakor se peni šampanjec iz steklenice.

„Profesor,“ je vzkliknil, „to je neznosno. Ali se tega moža bojite?“

Profesor je dvignil svoja težka veka in uprl v Symea velike, široko odprte, modre oči, iz katerih je sevala eterična iskrenost.

„Da, bojim se ga,“ je rekel tiho. „In vi tudi.“

Syme je za hip onemel. Potem pa se je vzravnal, kot užaljen, in je porinil stol od sebe.

„Da,“ je rekel z glasom, ki ga ni mogoče popisati, „res je, kar pravite. Bojim se ga. In zato se zarotim na živega Boga, da hočem tega moža, ki se ga bojim, iskati, dokler ga ne najdem, in ga udariti po ustih. Pa da so mu nebesa prestol in zemlja podnožnik, prisežem, da ga pahnem s prestola.“

„Kako?“ je zastrmel profesor. „Zakaj?“

„Zato, ker se ga bojim,“ je rekel Syme; „in nihče naj ne prizanaša na svetu živi duši, katere se boji.“

Wormski profesor se je ozrl vanj v nekakem slepem občudovanju. Hotel je izpregovoriti, a Syme ga je prehitel; govoril je tiho s tihim glasom, pod katerim je bilo čutiti silen zanos.

„Kdo bi se zadovoljil pobijati samo to, česar se ne boji? Kdo se hoče ponižati in kazati pogum liki navaden borec? Kdo bi hotel biti brez strahu — kakor drevo? Bori se z vsem, česar se bojiš! Saj poznate staro pripovedko o angleškem duhovniku, ki je prinesel sicilskemu brigantu zadnjo popotnico? Véliki razbojnik mu je rekel na smrtni postelji: „Denarja vam nimam dati, lahko vam pa dam dober svet za vse žive dni: palec na klino, pa suni od spodaj navzgor.“ in tako vam svetujem tudi jaz: suni navzgor, če hočeš doseči zvezde.“

Starec je pogledal v strop, kakor je bila sploh njegova navada.

„Nedelja je zvezda-stalnica,“ je dejal.

„Boste videli, da je utrinek; pasti mora,“ je rekel Syme in se je pokrnil.

Ta odločna kretnja je prisilila profesorja, da je vstal.

„Imate-li kako idejo,“ je vprašal dobrodušno in kakor zmedeno, „ali veste za trdno, kam hočete.“

„Vem,“ je odgovoril Syme nakratko; „bombo, ki bi morala biti vržena v Parizu, hočem prestreči.“

„Ste že premislili, kako?“ je vprašal oni.

„Nisem,“ je rekel Syme prav tako odločno.

Dozdevni profesor je gledal skozi okno ter se vlekel za brado.

„Saj se spominjate, kako ne,“ je povzel, „predno je predsednik sejo tako nagloma prekinil, je poveril vse priprave za atentat markiju in doktorju Bullu. Marki je sedaj-le prejkone že na ladji. A kam hoče in kaj hoče — kdo ve, ali si je o tem sam Nedelja na jasnem; midva si gotovo nisva. Edini, ki bi utegnil vedeti, je doktor Bull.“

„Prokleta!“ je vzkliknil Syme. „In midva ne veva, kje je.“

„Pač,“ je rekel Wormski razmišljeno, kakor je bila njegova navada, „jaz vem, kje je.“

„Ali mi hočete povedati?“ je vprašal Syme hlastno.

„K njemu vas povêdem,“ je rekel profesor, in je snel klobuk s klina.

Syme ga je gledal nekako odrevenel in razburjen.

„Kako menite?“ je vprašal ostro. „Ali me boste spremljali? Hočete tvegati?“

„Mladi gospod,“ je odgovoril profesor prijaznošaljivo, „vidim, da me imate za strahopetca, in to me zabava. Na to vam odgovorim samo eno besedo, in ta bo čisto po okusu vaše filozofske retorike. Vi mislite, da je mogoče predsednika poraziti. Jaz vem, da je to nemogoče in vendar hočem poizkusiti.“

Odprl je vrata, da je sunil skoz - nje curek mrzlega zraka, in krenila sta skupaj v temne ulice ob pristanišču.

Tajajoči se sneg je bil shojen v brozgo, a tu in tam so se kazale v mraku bolj sive nego bele pege. Ozke ulice so bile blatne in polne mlak, iz katerih so odsevale svetilke nepravilno razpotegnjene, kakor razmetani drobci drugega, razpadlega sveta. Syme je bil skoraj omamljen, ko je stopal skozi to vedno večjo zmedo luči in sence; njegov tovariš pa je nekam čilo korakal proti koncu ceste, kjer se je svetil kos reke v svitu obrežnih svetilk liki razbeljena kovina.

„Kam greste?“ je vprašal Syme.

„Okrog ogla, da pogledam, če doktor Bull že spi,“ je odgovoril profesor. „On je za higijeno in hodi zgodaj domov.“

„Doktor Bull!“ je vzkliknil Syme. „Ali stanuje za tem oglom?“

„Ne,“ mu je odgovoril prijatelj. „Pravzaprav stanuje precej daleč, onkraj reke, toda odtod se lahko prepričava, ali je že v postelji.“

Pri teh besedah je zavil okrog ogla proti temni reki, pegasti od luči, in je pokazal s palico na drugi breg. Tam, na surreyski strani se je gnetla proti Temzi kopičasta masa visokih poslopij, škropljenih z razsvetljenimi okni, ki so se dvigala kakor tovarniški dimniki v vrtoglavo višino. Med njimi se je posebno ločila ena grmada hiš, težka, podobna babilonskemu stolpu s stoterimi očmi. Syme, ki ni videl nikdar ameriških „nebo-praskov,“ se je spomnil ogromnih stavb, ki jih je gledal včasih v sanjah.

Tisti trenotek je najvišja luč na razsvetljenem stolpu ugasnila, kakor da mu je ta črni Argus po-mežiknil z enim svojih nebrojnih oči.

Wormski profesor se je zasukal, ter se udaril s palico po čevlju.

„Prepozna sva,“ je rekel, „higijenični doktor je šel spat.“

„Kako pravite?“ je vprašal Syme. „Torej stanuje tam zgoraj?“

„Da,“ je pritrdil profesor, „prav za tistim oknom, ki ga sedaj ne vidite več. Pojdiva kam večerjat. K doktorju morava jutri.“

Brez nadaljnega razgovaranja ga je peljal skozi več stranskih ulic, dokler nista prišla med luči in v hrušč do ceste East India Dock. Profesor, ki je kazalo, da pozna ta del mesta, je zavil v stran, kjer je vrsto razsvetljenih krčem nenadoma presekala mrak in mir; tam je stala dvajset korakov od ceste stara, napol razpadla gostilna.

„Povsod lahko najdete poštene angleške krčme, ki so se slučajno ohranile, kakor pradobne fosilije,“ je razlagal profesor. „Nekoč sem naletel na prav dostojno gostilno v West-Endu.“

„Upam,“ se je nasmehnil Syme, „da ji je ta par v East-Endu.“

„Ji je,“ je zagotovil uljudno profesor in je stopil čez prag.

Tam sta večerjala in spala, oboje prav temeljito. Fižol in gnjat, izvrstno pripravljena, čudovit burgundec — Symeu je vstala v duši udobna gotovost, da ima dobrega novega prijatelja. Ves čas te preizkušnje ga je bilo groza njegove osamelosti, in ni je besede, ki bi mogla izraziti, kako silen prepad je med zvezo dveh drugov in med osamelostjo. Matematikom lahko priznamo, da je dvakrat dve štiri. Toda dva ni dvakrat eden; dva — to je dvatisočkrat eden. In zato se bo kljub vsem neugodnostim svet vedno vračal k monogamiji.

Syme je prišel še le sedaj do tega, da je mogel razložiti vso svojo strahovito historijo od tistega trenutka, ko ga je Gregory zvabil v malo krčmo kraj reke. Pripovedoval je zložno in na široko, v bujnem monologu, kakor govorimo z dobrimi starimi prijatelji. Z druge strani zopet ni bil mož, ki je posebej ljubil wormskega profesorja, nič manj zgovoren. Njegova zgodba je bila približno tako smešna kakor Symeova.

„Vaša krinka je imenitna,“ je rekel Syme in izpraznil čašo macona; „dosti boljša od Gogolove; ta se mi je zdela takoj izpočetka prekuštrava.“

„To so razni pojmi o umetnosti,“ je dejal profesor zamišljeno. „Gogol je idealist. Našemil se je v abstrakten, platoničen ideal anarhista. Jaz pa sem realist, portretist. Prevzaprav je izraz portretist nedostaten. Jaz sem portret.“

„Ne razumem vas,“ je rekel Syme.

„Jaz sem portret,“ je ponovil profesor. „Portret glasovitega wormskega profesorja, ki živi sedaj, če se ne motim, v Napolju.“

„To hočete reči, da ste si posneli krinko po njegovem obrazu,“ je rekel Syme. „Toda ali mu ni znano, da nosite po nemarnem njegov nos?“

„Pa še prav natanko!“ je rekel veselo njegov drug.

„In zakaj vas ne ovadi?“

„Jaz sem ovadil njega.“

„Razložite mi,“ je zaprosil Syme.

„Z veseljem, če vas moja historija zanima,“ je povzel znameniti filozof. „Po poklicu sem igralec, ime mi je Wilks. Ko sem bil pri gledališču, sem občeval z vsakovrstnimi bohemi in capini. Imel sem stike z izmečki turfa, z izgubljenimi umetniki, semtertja s političnimi begunci. V neki beznici, kjer so se shajali politični izgnanci, sem bil predstavljen velikemu nemškemu filozofu-nihilistu, profesorju iz Wormsa. Na njem nisem našel ničesar posebnega razven njegove vnanjosti, ki je bila jako odurna, in ki sem jo z vso vnemo proučaval. Iz pogovorov sem posnel, da je dokazal, da je Bog razdorni živelj v vesoljstvu; iz tega je sklepal na divjo in neutrudno energijo, ki vse uničuje. Energija, je učil, to je vse. Bil je hrom, kratkoviden, napol paraliziran. Tiste čase, ko sem se z njim sestel, sem bil do kraja frivolon, in bil mi je tako zopern, da sem ga sklenil oponašati. Da sem bil risar, bi bil narisal njegovo karikaturu. Bil sem igralec, zato sem mogel njegovo karikaturu samó igrati. Posnemal sem in divje pretiraval priskutno podobo starega profesorja. Ko sem se napotil v dvorano, kjer so se shajali njegovi pristaši, sem pričakoval, da me bodo sprejeli z velikanskim krohotom ali s hrupno ogorčenostjo. Zdaj si pa premislite moje presenečenje: sprejeli so me s spoštljivim molčanjem; in komaj sem odprl usta, je zamrmralo občudovanje okrog mene. Name je palo prokletstvo dovršenega umetnika. Prespreten sem bil, preveren. Mislili so, da sem res veliki

profesor - nihilist. Takrat sem bil mlad človek zdravih misli, in veste, da me je globoko prevzelo. Predno sem se docela otresel svojega zavzetja, priteče k meni z dehtečo ogorčenostjo par teh oboževalcev; povedali so mi, da sem bil v sosednji sobi javno žaljen. Vprašal sem, kako, ter izvedel, da si je neki nesramnež dovolil neslanost, ter me parodiral. Pil sem bil malo čez mero šampanjca, in — neumnost — prešinilo me je, sklenil sem pregledati položaj. V tem je stopil pravi profesor v sobo in zažarele so mu nasproti same srdite oči; jaz sem ga gledal hladno s privzdignjenimi obrvmi.

Menda mi ni treba praviti, da sva trčila drugi ob drugega. Pesimisti okoli mene so zbegano gledali od profesorja do profesorja, da bi videli, kateri je bolj hrom. Jaz sem zmagal. Star mož šibkega zdravja ni mogel biti tako učinkovito slaboten, kakor mlad igralec v cvetu let. On je bil res hrom, kaj ne, in s tem nekako omejen, da ni mogel biti tako čilo hrom, kot sem bil jaz. Torej me je skušal pobiti na duševnem polju. Tu sem se mu branil s kaj preprosto zvijačo. Kadar je izpregovoril kaj, česar ni razumel živ krst razven njega samega, sem se mu odrezal tako, da nisem sam svojih besed razumel. „Po mojem,“ je rekel, „niste mogli dosledno izvesti principa, da je razvoj negacija, ker bi morali uvesti vanj vrzeli, ki so bistvene za vsako diferenciacijo.“ Zavrnil sem ga prezirno: „To ste čitali v Pinckwertsu: toda misel, da involucija deluje evgenetično, je razložil že davno prej Glumpe.“ Nepotrebno je pripomniti, da možakov kot Pinckwerts in Glumpe sploh nikoli ni bilo. A ljudje okrog mene kakor da so se jih — na moje veliko začudenje — prav dobro spominjali. Profesor pa, ki je videl, da se je s svojo učeno in skrivnostno metodo izročil na milost in nemilost nasprot-

niku brez vseh pomiselkov, je preskočil na popularnejšo metodo, na šegavost. „Že vidim“ se je porogal, „da triumfirate kakor Ezopov pujsek.“ „In vi,“ sem se nasmehnil jaz, „se umikate kakor Montaignev ježevec!“ O kakem ježevcu v Montaigneu nimam sploh pojma. „Svoj cepec ste že izgubili,“ je rekel profesor; „pazite, da še brade ne.“ Na to nisem imel pripravnega odgovora; bilo je resnično in krepko zasoljeno. Dobrovoljno sem se nasmejal in bleknil kar na slepo: „Kakor pan-teist škornje;“ nato sem se zasukal na peti ter se odstranil v popolnem zmagoslavju. Pravega profesorja so posadili pred vrata, ne nasiloma sicer, vendar se je nekdo zelo trudil, da bi mu izpulil nos. Dandanes, mislim, velja po vsi Eropi za zabavnega goljufa. Njegovo resno lice in njegova huda ogorčenost, vidite, ljudi še bolj mika.“

„Že razumem,“ je rekel Syme, „da ste si prilepili za eno noč za zabavo njegovo zmršeno brado. Kako pa, da si je niste potem več sneli?“

„Torej hočete vedeti izid te historije,“ je rekel glumec. „Ko sem se med spoštljivim ploskanjem poslovil od družbe, sem prišepal v temno ulico, upajoč, da bom kmalu zopet lahko hodil kakor vsak drugi človek. Zavijem za ogál, kar me nekdo potreplje po rami, in ko se obrnem, stojim v senci velikanskega policista. Rekel mi je, da me na policiji potrebujejo. Razkoračil sem se v nekakem paralitičnem zamahu in vzkliknil s krepkim nemškim poudarkom: „Da, potrebujejo me — zati-ranci tega sveta. Moja krivda je, da sem veliki anarhist, profesor iz Wormsa, zato me hočete zapreti.“ Policist se ni dal motiti in je pregledoval papir, ki ga je imel v roki. „Ne, gospod,“ je dejal uljudno, „ni tako, ali vsaj natanko tako ni. Are-tiram vas, ker ste osumljeni, da niste sloveči anarhist, profesor iz Wormsa.“ Ta zločin je bil vsekakor manjši; in šel sem z možem, nemiren, a ne

preveč preplašen. Peljal me je skozi več sob in nazadnje sem stal pred policijskim uradnikom, ki mi je razodel, da se je začel resen boj proti anarhističnim središčem, in da bi moja uspešna krinka utegnila izdatno koristiti javni varnosti. Ponudil mi je dobro plačo in ta-le višnjevi listek. Najin razgovor ni trajal dolgo; vendar sem dobil vtis, da govorim z zelo pametnim in dobrodušnim možem; sicer pa vam o njegovi osebi ne vem nič kaj povedati, zakaj —“

Syme je odložil vilice in nož.

„Vem,“ je rekel, „zakaj govorili ste z njim v temni sobi.“

Wormski profesor je pokimal in je izpraznil svoj kozarec.

DEVETO POGlavJE.

Mož z naočniki.

„Burgundec, to je nekaj veselega,“ je rekel profesor žalostno, ko je položil kozarec na mizo.

„Vam tega ni poznati,“ je rekel Syme; „pijete ga kakor za lek.“

„Oprostite mi moj način,“ je dejal profesor mrko; „moj slučaj je precej čuden. Znotraj mi res kar kipi mladostnega veselja; toda igral sem paraličnega profesorja tako dobro in tako dolgo, da sedaj ne morem iz njegove uloge. Premislite, med prijatelji, ko se mi ni treba skrivati, govorim še vedno s slabotnim glasom in gubam čelo, kakor da je res moje. Lahko sem čisto srečen, razumete, toda samo na nekak paraličen način. Najzanesnejši vzkliki se mi dvigajo v srcu, a se mi na jeziku sproti preobražajo. Če bi me slišali kako izgovorim: „Pokoncu glavó, stari petelin!“ — solze vam stopile v oči.“

„Saj so mi,“ je rekel Syme; „toda nehote si moram misliti, da vas poleg tega še nekaj drugega tišči.“

Profesor se je nekoliko zdrznil, nato pa ga je mirno pogledal.

„Bistrook dečko ste,“ je rekel; „z vami delati je res veselje. Res je, težak oblak imam v glavi. Veliko vprašanje zahteva rešitve;“ in z obema rokama si je pokrnil plešasto čelo.

Potem pa je vprašal po tihem:

„Ali znate na klavir?“

„Znam,“ je odgovoril Syme nekoliko čudoma, „pravijo, da imam gibke prste.“

In ker oni ni spregovoril, je pristavil:

„Upam, da se je silni oblak prevlekel.“

Po dolgem molčanju je zamrmral profesor izpod votle sence svoje roke:

„Bilo bi mi prav tako po volji, če bi znali tipkati na pisalni stroj.“

„Hvala lepa,“ je rekel Syme „jako laskavo zame.“

„Poslušajte me,“ je dejal profesor, „in pomnite, h komu pojdeva jutri. Vi in jaz se lotiva jutri nečesa vse nevarnejšega nego če bi hotela ukrasti kronske dragotine iz Towra. Poizkusila bova izviti skrivnost zelo zvitemu, zelo močnemu, zelo hudobnemu možu. Mislim, da ga ni človeka, izvzemši mogoče predsednika, tako strašnega, kakor je ta mali dečko s svojim režanjem in s svojimi naočniki. Nemara nima tistega razbeljenega, zagrizenega entuzijazma, tistega blaznega mučeništva za anarhijo, ki sta značilna za tajnika. Toda v tem tajnikovem fanatizmu je nekak človeški patos, poteza, ki te vsaj nekoliko spravi z njim. Malega doktorja pa je samo brutalno zdravje, zopernejše od tajnikove bolezni. Niste-li opazili njegovega mrzkega moštva, njegove mrzke žilavosti? Skače vam kakor žoga. Le prepričani bodite, da Nedelja ni spal — kdo ve, ali sploh kedaj spi — ko je zaprl vse načrte za to zločinstvo doktorju Bullu v okroglo, črno glavo.“

„In mislite,“ je rekel Syme, „da se bo ta pošast brez primere potolažila, če ji zasviram na klavir?“

„Ne budalite,“ ga je zavrnil njegov mentor. „Omenil sem klavir, ker dobi človek od njega hitre in neodvisne prste. Syme, če hočeva iziti od tega sestanka in razgovora živa in zdrava, morava imeti med sabo dogovorjena znamenja, za katera

ta nestvor ne bo vedel. Jaz sem si priredil malce surovo abecedo na pet prstov; tako-le, vidite;“ in pri tem je trkal s prsti po leseni mizi „BAD, bad, slabo — beseda, ki jo bova večkrat rabila.“

Syme si je natočil novo čašo vina in se je zaglobil v načrt te abecede. Bil je z možgani izredno hiter ugankar, z rokami je znal uganjati čarovnije, zato se je kaj hitro navadil pošiljati preproste pošte z videzom, kakor da nevede trka po mizi ali po kolenu. Toda pri vinu in v prijateljski družini ga je že od nekdaj prijemala burkasta duhovitost, in profesor se je moral kaj kmalu boriti s prebujno energijo, katere se je navzel novi jezik v razgreti glavi Symeovi.

„Imeti morava par znamenj,“ je govoril Syme resno, „za besede, ki jih često potrebujeva, v označevanje tenkih nians. Moja priljubljena beseda je „vrstnik.“ In vaša?“

„Nehajte s šalami,“ je milo zaprosil profesor. „Ne veste, kako resno je to.“

„Bleščeč tudi,“ je nadaljeval Syme in majal mirno z glavo, „to morava imeti — „bleščeč,“ to se lahko govori o travi, kaj ne?“

„Ali mislite,“ je vzrožil profesor, „da bova govorila doktorju Bullu o travi?“

„Koliko je potov,“ je govoril Syme zamišljeno, „da se približaš predmetu in vpleteš v pogovor besedo, ne da bi se zdela prisiljena. Zakaj ne bi rekla postavim: „Doktor Bull, kot revolucionar se boste pač spominjali, da nam je neki tiran ukazal jesti travo; in res, marsikdo med nami, kadar gleda poletu svežo in bleščečo travo ...“

„Ali razumete,“ je rekel oni, „da sva sredi prave tragedije.“

„Seveda,“ je odvrnil Syme; „vedno se meša v tragedijo komika. Kaj vruga bi pač še mogli? Jaz bi želel, da bi imel ta vaš jezik dalekosežnejše območje. Ali ga ne bi raztegnili od prstov

na roki na prste na nogi? Treba bi si bilo samo med razgovorom izuti čevlje in obujke, ne preočit kajpada. . .“

„Syme,“ je rekel njegov prijatelj preprosto, a odločno, „pojdite spát!“

Syme je kljub temu še precej časa sedel na postelji in se uril v novi umetnosti. Drugo jutro se je predramil, ko je bila vzhodna stran še zastrta v mrak, in je videl, da stoji njegov sivo-bradi prijatelj liki duh poleg njegove postelje.

Syme se je sklonil in si pomel oči; potem si je počasi zbral misli, odgrnil odejo ter vstal. Zazdelo se mu je, kakor da je vso varnost in domačnost minole noči odgrnil z odejo vred od sebe, in da stoji sredi hladnega, pogubnega ozračja. Svojemu drugu je še vedno neomajno zaupal; a to zaupanje med njima je bilo zaupanje dveh mož, ki sta na potu na morišče.

„Veste,“ je rekel s prisiljeno veselostjo, ko si je oblačil hlače, „veste, da se mi je o vaši abecedi sanjalo? Ste-li izgubili zanjo mnogo časa?“

Profesor ni dal odgovora, nego je gledal pred-se z očmi, medlimi kakor morje po zimi. Syme je ponovil vprašanje.

„Pravim, ste-li potrebovali mnogo časa, predno ste vse to iznašli. Jaz sem v takih stvareh precej spreten, pa sem imel dobro uro optavka. Ali ste se vi kar naenkrat naučili?“

Profesor je molčal; oči so mu bile široko odprte, na ustih je imel trd a lahen nasmeh.

„Koliko časa ste potrebovali?“

Profesor se ni ganil.

„Da bi vas strela, ne znate govoriti?“ je zavpil Syme v hipni jezi, pod katero se je skrivalo nekaj stráhu podobnega. Naj je profesor mogel govoriti ali ni mogel, odgovoril ni.

Syme je ostrmel pred tem topim, pergamenastim obličjem in temi modrimi, sedaj brezizraz-

nimi očmi. Prva misel, ki ga je obšla, je bila, da je profesor zblaznel; a druga je bila še vse strašnejša. Kaj je navsezadnje vedel o tem čudnem stvoru, ki ga je nepremišljeno sprejel za prijatelja? Kaj je vedel o njem drugega nego da je bil pri anarhistovskem zajtrku in mu je pripovedoval smešno zgodbo? Kako neverjetno, da bi bil imel Syme tam poleg Gogola še enega zaveznika! Ali je molk tega človeka znamenje za razburljivo vojno napoved? Ali naj čita v teh mrtvih očeh ostudno misel trikratnega izdajalca, ki je trikrat menjal gospodarja? V tej neizprosni tišini je Syme napenjal ušesa.

Zdelo, se mu je, da sliši v veži tihotapske korake dinamitarjev, ki ga hočejo zasačiti. A slučajno je pogledal navzdol in se je zagrohotal.

Prsti profesorja, ki je stal nem kakor kip, so plesali po mizi. Syme je opazoval urne pregibe njegove zgovorne roke in je brez težave čital tole sporočilo:

„Jaz govorim samo še tako; morava se dobro navaditi.“

Dal mu je s prsti naslednji odgovor, z naglico, v kateri se je razodevalo zadovoljstvo, da se čuti nenadoma oproščenega silne tesnobe:

„Prav, pojdiva zajtrkovat.“

Tiho sta vzela vsak svojo palico in klobuk. Syme si ni mogel kaj, da se ne bi bil z roko oklenil svoje palice z bodalom. Samo mimogrede sta se ustavila v nekem baru, kjer sta povžila nekaj sandvičev, nato sta šla čez reko, ki je bila v pusti jutranji svetlobi pusta, kakor Aheron. Dospela sta do velike skupine hiš, ki sta jo videla sinoči z onega brega, ter sta molče korakala po neštevilnih kamenitih stópnicah; zdaj pa zdaj sta se ustavila, da sta izpregovorila par opazk.

Po vseh nadstropjih sta lahko videla skozi okno, kako je trudoma vstajala nad Londonom

bleda, somorna zarja. Nebrojne skrilaste strehe so bile kakor valovje sivega morja po hudi plohi. Symeu se je zdelo, da je ta nova epizoda, v katero se je spuščal sedaj, najhujša med vsemi, kar jih je prestal doslej. Bilo je hladno, strašno podjetje. Sinoči mu je imelo véliko poslopje podobo stolpa, kakoršne gledamo v sanjah. Danes se je čudil tem neskončnim, utrudljivim stopnicam; brez konca so se ponavljale, da je bil nekako preplašen. To ni bila žgoča groza sanj, iluzije, pretiravanja. Bila je abstraktna, matematična brezkončnost, nekaj, česar si ni mogoče misliti, a je mislim vendar neobhodno. Spominjalo ga je osupljivih ugotovitev astronomije o razdaljah, ki ločijo zvezde-stalnice. Syme je stopal v palačo Razuma, ki prekaša po svoji grdobi celo Brezum.

Ko sta dospela pred vrata doktorja Bulla, sta videla skozi poslednje okno, kako je zarjo obrobjala težka rdečina, kakor da se tam ne rde oblaki, nego da žari ilo. In ko sta stopila v doktorjevo mansardo, je plavala v svetlobi.

Symea je prešinil spomin iz zgodovine, ki ga je spajal s temi praznimi sobami in s to strogo zarjo. Ko je zagledal doktorja za mizo pri pisanju, mu je ta spomin dobil takoj določnost: bil je iz francoske revolucije. Med rdečim robom in med belo zarjo — kako da se ni pokazal črni obris giljotine? Doktor Bull je imel samo belo srajco in črne hlače na sebi; ta temna, obrita glava, ali ni zahtevala lasulje? Ali je ni pravkar še pokrivala? Ta mož bi bil lahko Marat ali Robespierre, manj brižen za svojo vnanjost. A ko si ga natančneje opazoval, nisi več mislil na Francijo. Jakobinci so bili idealisti. Iz tega moža je dehtel goli materializem. Tukaj je bil videti drugačen. Krepka jutranja svetloba, ki je prihajala vsa od iste strani in je metala ostre sence, mu je bledila lice in poudarjala njega oglatost. Bil je videti bledejši in

oglatejši nego prejšnji dan pri zajtrku na balkonu. Naočniki, zakrivajoči mu oči, so bili kakor globoke votline, zavrtane mu v lobanjo, in so dajale njegovemu obličju podobo mrtvaške glave. Res, če je kedaj sela smrt za mizo, da bi pisala, se je zgodilo to tisto jutro v tisti sobi.

Pogledal je kvišku ter pozdravil prišla druga s precej veselim nasmehom, nato se je dvignil s sedeža s tisto čilostjo, o kateri je bil profesor govoril. Primeknil jima je dva stola, snel z obešalnika za vrati telovnik in suknjič od navadnega ševijota, se skrbno zapel ter sedel k mizi na prostor, kjer sta ga bila našla.

Gibal se je tako naravno in po domače, da sta bila Syme in profesor v zadregi. Nekam obotavljaje se je profesor prekinil molk.

„Oprostite, prosim, tovariš, da vas tako na vse zgodaj nadlegujeva,“ je začel polahko, previdno, v tonu wormskega profesorja. „Brez dvoma ste za Pariz že vse pripravili?“ In potem je pristavil počasi: „Po sporočilih, ki sva jih prejela, bi bila vsakoršna zamuda usodna.“

Doktor Bull se je ves čas smehljaj, spregovoril pa ni. Profesor je povzel, ustavlja se pri vsaki besedi:

„Prosim, nikar ne mislite, da sem presilen; toda svetujem vam, premenite svoje načrte, ali če je za to že prepozno, podpirajte tovariša pooblaščenca z vsemi sredstvi, ki so vam na razpolago. Tovariš Syme in jaz sva nekaj doživela; če bi vam hotel vse razložiti, bi izgubil več časa, nego bi ga zahtevalo delo samo. Kljub temu vam hočem pojasniti slučaj podrobno, čeprav je to prava potrata časa, ako se vam zdi res tako važno za umevanje problema, ki nam ga je obravnavati.“

Svoje stavke je razpredal na dolgo in široko z neznosno dolgoveznostjo, ker je upal da bo tako praktičnega malega doktorja razkačil ter ga spravil iz

ravnovesja, ter mu tako pogledal v karte. Toda mali doktor je venomer samo gledal in se smehljaj, in monolog je bil bob ob steno. Syme je bil zopet onemogel in obupan. Doktorjev smeh in molk ni bil prav nič podoben krčevitemu in strašnemu molku profesorjevemu, ki ga je doživel pol ure preje. V profesorjevi našemljenosti in v vsem njegovem spakovanju je bilo vedno nekaj grotesknega, pomirljivega. Svojih sinočnih težav se je spominjal Syme, kakor se spominja človek strahov iz otroških let. Tukaj pa je beli dan; tukaj je zdrav, plečat mož v jutranji obleki; ničesar posebnega ni na njem, kvečjemu ti zoperni naočniki; ne srepí, ne reži, mož se mirno smehlja in ne črhne besede. V naraščajoči dnevni luči je dobivala doktorjeva polt, so dobivali vzorci na njegovi halji vedno večjo in večjo, razburljivo poudarjenost, kakor dobivajo v realistični noveli podobne posameznosti krepko podčrtano pomembnost. A njegov nasmeh je bil čisto lahen, glava mu je bila uljudno sklonjena; kar je bilo neznanskega, je bil edino njegov molk.

„Kakor sem že rekel,“ je povzel profesor, kot bi bredel po pesku, „prigodek, ki se nama je naključil in je naju napotil, da sva prišla po pojasnila o markiju, je tak, da je menda res najbolje, če vam ga poveva; ker pa se tiče pravzaprav bolj tovariša Symea nego mene —“

Besede je vlekel kakor bi pel slovesno himno; Syme pa, ki je imel odprte oči, je videl, kako mu dolgi prsti bobenčkajo po mizi. Čital je: „Nadaljujte vi. Mene je vrag postavil na suho.“

Syme se je vrgel v boj s tistim brzim pogumom, ki ga je navdal vselej, kadar ga je kdo nagnal v stisko.

„Res,“ je planil Syme v besedo, „ta reč se je pripetila meni. Sreča je hotela, da sem se zaplet v pogovor z nekim detektivom, ki me je imel,

menda zavoljo mojega klobuka, za poštenjaka. Ker sem mu hotel dobro mnenje o moji poštenosti še bolj utrditi, sem ga vzel s seboj v hotel in sem ga dodobra napojil. Vino je dobro vplivalo, postal je prijazno zgovoren in mi je gostobesedno pripovedoval, da upajo v dveh treh dneh markija v Franciji prijeti. In tako, če mu ne pridemo jaz ali vi na sled —“

Doktor se je še vedno preprijazno smehljal in nemogoče je bilo, prodreti mu do zakritih oči. Profesor je opozoril Symea, da hoče nadaljnje razkladanje prevzeti on, ter je začel enako premišljeno mirno, kakor prej.

„Syme me je o tem nemudoma obvestil, in namenila sva se k vam, da bi videla, kaj bi bilo po vašem najbolje ukreniti. Meni se zdi brez vprašanja nujno, da bi —“

Ves ta čas je gledal Syme doktorja skoraj tako srepo, kakor doktor profesorja, le da se Syme ni smejal. Živci so bili obema sobojevnikoma na tem, da se utrgajo od prenapora vzpričo te nepremične uljudnosti, kar se Syme nenadoma skloni naprej in kakor nehote zabobna po mizi. To-le pošto je dal svojemu zavezniku: „Slutnja mi je prišla.“

Profesor se je v svojem govoru komaj ustavil in je javil nazaj: „Zagrabite jo!“

Syme je brzojavil:

„Zelo nenavadna je.“

„Nenavadno piškava,“ je odgovoril profesor.

„Poet sem,“ je rekel Syme.

Symeu je zaplala rdečica do samih rumenih las, oči so mu gorele v vročici. Slutnja mu je bila prišla, kakor je rekel, in zapičila se mu je v glavo z neko lehkomiselnostjo. Zopet je zatipkal in sporočil svojemu prijatelju: „Ne morete si misliti, kako je moja slutnja poetična. Tako hipna, kakor prihod pomladi.“

Potem je študiral odgovor prijateljevih prstov. Glasil se je: „Vrag vas vzemi!“

In profesor je nadaljeval svoj monolog doktorju.

„Mogoče bi bilo bolje rečeno,“ je govoril Syme s prsti, „da je podobna tistemu nenadnemu morskemu vonju, ki zadehti včasih sredi sočnih gozdov.“

Tovarišu se ni zdelo vredno odgovarjati.

„Ali pa,“ je zatipkal Syme, „da je pozitivna, kakor žarko rdeči lasje lepe ženske.“

Profesor je besedoval naprej, toda sredi njegovega govora se je Syme odločil za dejanje. Nagnil se je preko mize in izpregovoril z glasom, ki ga ni bilo mogoče prezreti:

„Doktor Bull!“

Doktorju se gladko, smehljajoče lice ni zgenilo, a oba prijatelja bi bila prisegla, da upira oči pod črnimi naočniki v Symea.

„Doktor Bull,“ je ponovil Syme s posebno določnim, a uljudnim glasom, „ali vas smem prositi majhne usluge? Ali bi hoteli biti tako prijazni in si sneti naočnike?“

Profesor se je zasukal na svojem stolu in je zabodel v Symea hladno-srdit osupel pogled. Syme, kakor mož, ki je vrgel na mizo imetek in življenje, se je sklanjal z divjim obrazom naprej. Doktor se ni genil.

Par trenutkov je bilo tako tiho, da bi bil slišal iglo pasti; molk je pretrgal en edini žvižg oddaljenega parnika na Temzi. Nato je doktor Bull, ki se je še vedno smehljaj, počasu vstal in si je snel naočnike.

Syme je skočil na noge, in se malo odmeknil, kakor kemik pri predavanju pred uspelo eksplozijo. Oči so mu bile kot zvezde, in prvi hip mu je tako sapo zaprlo, da je samo prst iztegnil in kazal proti doktorju.

Tudi profesor, pozabivši na svojo navzeto hromost, je planil pokoncu. Naslanjal se je ob stol in strmel dvomljivo v doktorja, kakor da se mu je pred očmi pretvoril v krastačo. In ta preobrazba je bila res vsaj tako velika.

Detektiva sta videla na stolu pred seboj mlađega mođa, rajši fantiča, z odkritimi in srečnimi očmi svetlorjave barve, oblečenega v običajno obleko, kakor mestni uradniki; vsa njegova prikazen je razodevala samo dobrodušnost in preprosto razumnost. Smeh mu ni izginil z ustnic, a tako se smeje dete.

„Saj sem rekel, da sem poet,“ je vzkliknil Syme v nekakem zanosu. „Saj sem vedel, da je moja slutnja nezmotljiva kot papež. To je bilo zaradi naočnikov! Vsega so bili krivi samo ti naočniki! In še kljub tem črnim očem je bil s svojim zdravjem in s svojo veselostjo živ vrag med tistimi mrtvimi vrati.“

„To je seveda čudovita razlika,“ je rekel profesor s tresočim se glasom. „Glede načrta pa, ki ga ima doktor Bull —“

„K vragu načrt!“ je zavpil Syme ves iz sebe. „Poglejte ga vendar! Poglejte mu obraz, ovratnik, čevlje! Menda vendar ne boste rekli, da je to-le anarhist!“

„Syme!“ je vzkliknil oni v smrtnem strahu.

„Bogme,“ je rekel Syme, „jaz prevzamem nevarnost nase, jaz sam! Doktor Bull, jaz sem policist. Evo mi izkaznice.“ In vrgel je višnjevi listek na mizo.

Profesor je bil še vedno v strahu, da je vse izgubljeno; toda bil je zvest drug. Potegnil je iz žepa svoj listek in ga položil poleg prijateljevega. Tedaj se je tretji mož zakrohotal in sedaj šele sta čula njegov glas.

„Strašno sem vesel, da sta prišla tako zgodaj,“ se je prav po šolarsko razklepetal, „pojdemo lahko

vsi skupaj na Francosko. Da, tudi jaz sem pri policiji, gotovo.“ In naglo je zamahnil, kakor radi formalnosti, proti njima s svojim višnjevim listkom.

Hitro okrogel klobuk na glavo in tiste po-
pošastne naočnike na oči, in doktor je stopil tako
čilo proti durim, da sta ona dva nehote stopila
za njim. Syme je bil videti nekoliko razmišljen,
in pod vhodom je udaril s palico po kameniti veži,
da je krepko jeknilo.

„Ampak, ti moj Bog nebeški,“ je vzkliknil,
„potemtakem nas je bilo več prokletih detektivov
nego prokletih anarhistov na tem prokletem shodu!“

„Lahko bi se bili udarili,“ je rekel Bull; „bili
smo štirje proti trem.“

Profesor je bil že na stopnicah, a njegov
glas je prišel do njiju.

„Ne,“ je rekel glas, „nismo bili tako srečni,
da bi bili štirje proti trem; bili smo štirje proti
enemu.“

Onadva sta prišla molče doli.

Mladi Bull je hodil, nedolžno uljuden, kar je
bilo zanj tako značilno, zadaj, dokler niso prišli
na cesto; zunaj pa se je ponevedoma uveljavila
njegova krepka nestrpnost, in hitel je pred njima
proti železniški poizvedovalnici, govoreč z njima
preko rame.

„To je veselje, najti tovariše,“ se je razma-
hoval. „Saj sem bil napol mrtev strahu, ko sem
se čutil samega. Gogola bi bil včeraj skoraj objel
in poljubil, kar bi bilo pač neprevidno. Upam, da
me ne bosta zaničevala, ker sem vama priznal,
kako sem strah trpel, da sem bil kar zelen.“

„Vsi zeleni vragi iz zelenega pekla so me
nagnali v zelen strah,“ je rekel Syme „a naj-
hujši vrug ste bili vi s svojimi peklenskimi na-
očniki.“

Mladi mož se je zadovoljno nasmejal.

„Veste, da sem se kitil s pavovim perjem?“ je razlagal. „Tako navadna misel — pa ne z mojega zelnika. Nikdar mi ne bi bila segla v možgane. Poglejte, nameraval sem vstopiti v protianarhistično službo pri policiji. V to svrho so baš potrebovali koga, ki bi ga preoblekli v anarhista; a vsi uradniki so se rotili na žive in mrtve, da je mene nemogoče zakrinkati. Trdili so, da je že moja hoja dostojanstvena, in da sem od zadaj čisto tak kot angleška konstitucija; da mi je izraz prezadovoljen in preoptimističen; sploh vse so mi prerekli v Scotland-Yardu. Če bi bil zločinec, so dejali, da bi si bil pomagal s svojim poštenjaškim licem; ker pa imam nesrečo, da sem poštenjak, da nimam niti najmanjšega upanja, da bi jih mogel kakorkoli podpirati pri njihovem nadzorovanju zločincev. Nazadnje so me peljali pred vrhovnega načelnika, starega moža, ki mora imeti dobro glavo na svojih plečih. Tam so mu razkladali moje zadevo. Eden je menil, ali ne bi zakrili mojega ljubeznivega nasmeška pod košato brado; drugi, naj si počrnim obraz in prevzamem ulogo anarhista-črnca; starina pa je končal prepir s presenetljivo pripazko. „Par sajastih naočnikov, pa bo,“ je odločil. „Le pogledjte ga: pravi angeljski komij; nateknite mu sajaste naočnike in otroci bodo vreščali pred njim.“ In bogme, prav je govoril! Toliko, da sem si zakril oči, me je delalo vse drugo, moj smeh, široka pleča, pristriženi lasje — čisto popolnega vražička. Z eno besedo, ko je bilo storjeno, je bilo tako preprosto, kakor so čudeži preprosti. Toda to še ni bilo največje čudo. V tem je bilo še nekaj tako osupljivega, da se mi še sedaj v glavi vrtil, kadar pomislim na to.“

„Kaj je bilo?“ je vprašal Syme.

„Poslušajte,“ je rekel mali mož z naočniki. „Tisti bučman na policiji, ki me je tako natanko

presodil, da je vedel, kako bodo pristali naočniki mojim lasem in vsi moji vnanjosti — Bog mi je priča, da me sploh nikoli videl ni!“

Symeu so se oči zaiskrile.

„Kako?“ je vprašal. „Saj ste rekli, da ste z njim govorili.“

„Sem,“ je rekel Bull; „toda govorila sva v sobi, temni kakor kozji rog. Ali si je mogoče kaj takega misliti?“

„Nikoli ne,“ je pritrdil Syme resno.

„Res nekaj novega,“ je prikimal profesor.

Novi zaveznik je bil v praktičnih rečeh uren kot vrtavka. V poizvedovalnici je povprašal na kratko, po trgovsko, kako vozijo vlaki v Dover. Ko je dobil podatke, je spravil tovariša v kočijo, nato v železniški voz, predno sta se prav zavedela, kako in kaj. Bili so že na ladji v Calais, predno je zopet stekel pogovor.

„Jaz sem bil že vse napeljal,“ je razlagal Bull, „da bi šel v Francijo na obed; ampak veselil me, da bom kósil v družbi. Veste, moral sem odpraviti to govedo, markija, z bombo vred na pot, zakaj predsednik je imel oko na meni, in Bog ve, da pozorno oko. O priliki vam bom že vse povedal. To vam je bilo razburjanja! Kadar sem se hotel izmuzniti, ali ti ne zagledam vselej kje Nedelje! Sedaj se mi je nasmehnil skozi okno katerega kluba, sedaj se mi je odkril z vrh omnibusa. Recite, kar vam drago, ampak ta dečko se je vragu zapisal; naenkrat je lahko na šestih krajih.“

„Torej ste poslali markija naprej, če sem vas prav razumel,“ je vprašal profesor. „Ali je že dolgo, kar je odpotoval? Ali ga še utegnemo ujeti?“

„Gotovo,“ je rekel novi vodnik, „za to sem že poskrbel. Ko pridemo v Calais, bo on še tam?“

„Ampak v Calaisu, če ga dohitimo,“ je menil profesor, „kaj potem?“

Ob tem vprašanju se je doktorju Bullu ravnodušnost omajala. Nekoliko je premislil, nato je rekel:

„Teoretično, se mi zdi, da bi morali obvestiti policijo.“

„Po mojem ne,“ je oponesel Syme. „Teoretično bi moral jaz sam prej v vodo skočiti. Nekemu revčku, pravemu modernemu pesimistu, sem se moral zarotiti na častno besedo, da ne ovadim ničesar policiji. V kaznistiki nisem bogvekak podkovan, vendar vem, da ne morem prelomiti modernemu pesimistu besede. To bi bilo, kakor bi prelomil besedo otroku.“

„Z mano je ista,“ je rekel profesor. „Name-raval sem opozoriti policijo, pa nisem mogel za-voljo bedaste prisege. Ko sem bil igtalec, sem bil pravo motovilo. Kriva prisega ali izdajstvo je edini zločin, ki ga nisem zakrivil. Če bi ga bil, ne bi poznal razločka med dobrim in zlim.“

„Tudi jaz sem šel skozi vse to,“ je rekel doktor Bull, „in sem se sprijaznil s svojo mislijo. Obljubil sem tajniku . . . saj veste, tistemu ki se navzkriž smeje. Prijatelja, ta mož je najnesrečnejši človek pod solncem. Naj bo že to od želodca ali od slabe vesti, od živcev ali od njegovega svetovnega nazora, proklet je, v peklju je! Kratkoma-lo, proti takemu človeku se ne morem obrniti in ga preganjati. To bi se reklo bičati gobavca. Že mogoče, da sem bedak, a tak čut je v meni, pa mir besedi.“

„Meni se ne zdi, da ste bedak,“ je pripomnil Syme. „Vedel sem, da se boste tako odločili, takoj, ko ste —“

„No?“ je vprašal doktor.

„Takoj, ko ste si sneli naočnike.“

Doktor Bull se je malo nasmehnil in je stopil po krovu, da bi pogledal po morju, ki se je svetilo v solncu. Nato je prišel nazaj, udaril s peto

ob peto, potem pa je legel med tri može prijateljski molk.

„No,“ je spregovoril Syme, „vse kaže, da smo zapleteni vsi trije v iste vrste moralnost ali nemoralnost; tako bo najbolje, da si predočimo dejanske posledice.“

„Res,“ je pritrdil profesor, „čisto prav; in hiteti bo treba, zakaj Francija, lejte, nam že moli svoj Zeleni Rt nasproti.“

„Dejanjska posledica,“ je povzel Syme resno, „je ta, da smo mi trije sami na tem planetu. Gogol je sam Bog ve kje; morda ga je predsednik zmečkal kot muho. Sedaj smo v Osrednjem Svetu trije proti trem, kakor Rimljani, ki so branili most. In vendar smo mi na slabšem, prvič, ker se oni lahko naslanjajo na svojo organizacijo, mi se pa na svojo ne smemo, in drugič, ker —“

„Ker eden onih treh,“ je rekel profesor, „ni človek.“

Syme je pokimal in je par trenutkov pomolčal, potem pa je rekel:

„Poglejte, kako si mislim jaz. Nekaj moramo ukreniti, da pridržimo markija do jutri opoludne v Calaisu. Preko dvajset načrtov sem obračal po glavi. Kot anarhista ga ne moremo ovaditi, to je pribito. Tudi ga ne moremo dati prijeti radi kake neznatnejše krivice, ker bi morali pred sodišče; on nas pozna in bi takoj zaslutil, za katerim grmom je zajec. Tudi s pretvezo drugih anarhističnih podjetij ga ne moremo pridržati; v tem smislu bi marsikaj požrl, nikakor pa bi mu ne šlo v glavo, da je dobro, če on ostane v Calaisu, dočim hodi car varno po Parizu. Lahko bi ga poskusili ujeti in nadzorovati; toda mož je tukaj predobro znan; ima celó telesno stražo samih prijateljev; sam je zelo močan in pogumen, izid je kaj dvemljiv. Edino, kar lahko storimo, drugega izhoda ne vidim, je, da se poslužimo prednosti,

ki jih uživa on kot marki. Jaz hočem izrabiti dejstvo; da je čislán aristokrat, dejstvo, da ima mnogo prijateljev in se giblje v najboljši družbi.“

„Kakšnega nam to vraga blebečete?“ je vprašal profesor.

„Symeov rod se omenja že v širínajstem stoletju,“ je rekel Syme; „neko sporočilo pa pravi, da se je eden tega rodu priklopil Bruceovemu pohodu v Bannockburn. Od 1350 tega leta nadalje je rodovnik popolnoma ugotovljen.“

„Blede se mu,“ je rekel strme mali doktor.

„Naš grb,“ je nadaljeval Syme mirno, „je na srebrnem polju rdeč pas s tremi zvrnjenimi križci. Deviza se menja po linijah.“

Profesor je zgrabil Symea krepko za telovnik.

„Smo že pristali,“ je rekel. „Ali imate morskó bolezen ali uganjate burke na nepravem mestu?“

„Moje pripazke so tako praktične, da režejo v živo,“ je odgovoril nemoteno Syme. „Tudi hiša Saint-Eustaška je jako stara. Marki ne more tajiti, da je plemič. Ne more tajiti, da sem jaz plemič. In da onemogočim sleherni dvóm o svojem socialnem stališču, sem sklenil, da mu zbijem pri prvi priložnosti klobuk z glave. Pa saj smo že v luki.“

Izkrcali so se skoraj omamljeni od močnega solnca. Syme, ki je prevzel sedaj vodstvo, kot Bull v Londonu, jih je peljal po obrežni cesti, da so uzrli nekaj gostilen, ki so gledale izmed gostega zelenja po morju. Ko so šli mimo njih, mu je bil korak nekam gizdalinski in vihtil je palico kakor meč. Kazalo je, kot da je namenjen v zadnjo gostilno na koncu, a se je nenadoma ustavil. Z ostro kretnjo jim je velel, naj molče, ter pokazal s prstom mizo pred gostilno pod cvetočim vejevjem, za katero je sedel marki de Saint-Eu-

stache; zobje so se mu svetili izza goste črne
brade; smeli, rjavi obraz, zasenčen z rumenim
slamnikom, se je očrtaval na vijoličnem ozadju
morske planí.

DESETO POGlavJE.

Dvoboj.

Syme je sedel s svojima tovarišema za mizo na terasi. Oči so se mu bliščale kakor svetlo morje tam spodaj, in z veselo nestrpnostjo je naročil steklenico saumurca; ves je bil v nekaki pričakujoči razigranosti, skoro nenaravni živahnosti, ki se mu je višala, kakor se je saumurec v steklenici nižal; za pol ure je bilo njegovo govorjenje hudournik neumnosti. Zatrjeval je, da si dela načrt za razgovor z usodnim markijem. Naglo ga je zmetal s svinčnikom na papir. Bil je zasnovan kot katekizem, s vprašanji in odgovori in predaval ga jim je z izredno jezičnostjo.

„Stopim k njemu. Predno snamem klobuk njemu, ga snamem sebi. Potem pa: ‚Marki de Saint-Eustache, če se ne motim?‘ On: ‚Sloviti gospod Syme, se mi zdi.‘ In potem v najizbornejši francoščini: ‚Kako se imate?‘ Jaz pa v najizborlondonščini: ‚O, sam Syme —‘“

„Nehajte no!“ ga je prekinil Bull. „Zberite svoj um in vrzite ta kos papirja proč. Kaj name ravate pravzaprav začeti?“

„Ampak to je vendar mičen katekizem,“ je rekel Syme patetično. „Dejte, naj vam ga prečitam. Saj je samo triinštirideset vprašanj in odgovorov, in par markijevih odgovorov je čudovito šegavih. Jaz sem svojemu sovražniku pravičen.“

„In čemu je vse to dobro?“ je vprašal doktor Bull brezupno.

„To je uvod, da ga lahko izzovem, lejte no!“ je rekel Syme z gorečnostjo. „Kadar mi bo dal marki svoj devetintrideseti odgovor, ki se glasi —“

„Ai vam je mogoče prišlo na misel,“ je vprašal profesor važno, „da marki nemara ne bo govoril ravno vseh triinštirideset točkov, ki ste mu jih napisali? V tem primeru bi bile vaše zbadljivke precej brez soli.“

Syme je udaril po mizi, lice mu je žarelo.

„Joj, kako je to res,“ je rekel, „pa mi ni seglo v možgane. Gospod, vaš razum presega navadnega. Še ime si pridobite.“

„O, vi ste pijani kot žolna!“ je vzkliknil doktor.

„Ne preostaja drugega,“ je nadaljeval Syme čisto ravnodušno, „nego iskati druge metode, da prebijem — če se smem tako izraziti — led med menoj in možem, ki ga želim ubiti. In ker dialogu ni mogoče predpisati razvoja enostransko (kakor ste tako bistrourmno namignili), ni drugega, mislim, nego da razvija ena stranka dialog, kolikor mogoče, po svoje. In bogme, tako hočem jaz.“ Naglo je vstal in plavi lasje so mu vihrali v lahнем morniku.

V šantanu, skritem nekje med drevjem, je svirala godba; pravkar je prenehal peti ženski glas. Vreščavost teh pihál se je zlila v Symeovi razgreti glavi z vtisom lajne na leicesterskem nabrežju, ob katere zvokih se je bil odločil, da hoče tvegati če tudi smrt. Ozrl se je proti mizici, kjer je sedel marki. Sedaj je imel dva družabnika, svečana Francoza v salonskih suknjah in s cilindri, eden je imel rdečo rozeto častne legije; očitvidno človeka trdnega socijalnega stališča. Vpričo teh v črno opravljenih gospodov je bil videti marki s svojim vegastim slamnikom precej bohemski in celo barbarski; kljub temu si moral videti v njem markija. Da, po njegovi vnANJI eleganci, po prezirljivem

pogledu, ponosito vzdignjeni glavi, ki se je odražala od vijoličastega morja, bi rekel, da gledaš kralja. Toda vsekakor ni bil krščanski kralj; temveč temnopolitiran, napol Grk, napol Azijat, eden tistih, ki so v dneh, ko je robstvo veljalo za naravno napravo, gledali na sredozemeljsko morje, na svoje galeje in ječeče sužnje na njih. Prav tako, si je mislil Syme, se je moral risati bronasti obraz takega tirana proti temnozelenim oljkam in proti žarni sinjini morski.

„Ali nameravate nagovoriti zbor?“ se je pošalil profesor, videč, da Syme še vedno stoji in se ne makne z mesta.

Syme je izpraznil zadnji kozarec šumečega vina.

„Da,“ je rekel in pokazal na markija in njegova tovariša; „tisti-le zbor tam. Ta zbor mi ni po godu. Ta zbor bom potegnil za veliki, grdi črni nos!

In stopil je tja, če ne z varnim, pa vsaj s hitrim korakom.

Marki, ko ga je zagledal, je vzbočil v čudu svoje črne asirske obrvi, vendar se je uljudno nasmešnil.

„Gospod Syme, če se ne motim,“ je rekel.

Syme se je priklonil.

„In vi ste marki de Saint-Eustache,“ je rekel graciozno. „Dovolite, da vas potegnem za nos.“

Sklonil se je čez mizo, da bi tako tudi storil, a marki je odskočil, zvrnil pri tem stol, njegova tovariša pa sta prijela Symea za rame.

„Ta mož me je razžalil!“ je zavpil Syme in krilil z rokami, kakor bi hotel razložiti.

„Razžalil?“ je vzkliknil gospod z rdečo rozeto, „kedaj?“

„Pravkar,“ je rekel Syme. „Mater mi je razžalil.“

„Mater vam je razžalil!“ je rekel gospod neverno.

„Naj bo, kakor hoče,“ je Syme nekoliko prijenjal, „pa teto.“

„Toda kako vam bi bil marki pravkar razžalil teto?“ se je drugi gospod precej upravičeno začudil. „Ko je pa ves čas tukaj sedel.“

„O, z besedami,“ je rekel Syme mračno.

„Prav ničesar nisem rekel,“ je ugovarjal marki, „samo nekaj o godbi. Pripomnil sem, da ljubim Wagnerja, toda da mora biti dobro igran.“

„S tem ste merili na mojo družino,“ je rekel Syme odločno. „Moja teta je igrala Wagnerja slabo. To je bila pri nas vedno kočljiva točka. Zaradi tega so nas ljudje često zbadali.“

„Vse to se mi zdi jako čudno,“ je rekel gospod z redom na prsih s vprašujočim pogledom na markija.

„Le prepričani bodite,“ je rekel Syme resnobo, „iz vsega vašega razgovora so štrlela zabavljiva namigavanja na to slabost moje tete.“

„To jo nezmiselnost!“ je rekel drugi gospod. „Jaz za svojo osebo nisem pol ure črhnul, razen, da mi je petje tiste črno laske všeč.“

„No, smo že zopet skup!“ je rekel Syme užaljeno. „Moja teta je bila rdečelasa.“

„Meni se zdi,“ je rekel oni, „da iščete čisto navadno pretveze, kako bi markija razžalili.“

„Bogme,“ se je obrnil Syme proti njemu, „vi ste pa res bistroglav Jurček!“

Marki se je zravnal; oči so mu žarele kakor tigru.

„Prepira iščete z menoj!“ je zavpil. „Biti se hočete z menoj! Bogme, nikoli me ni še nihče dolgo iskal. Tadva gospoda mogoče prevzameta moje zastopstvo. Do večera so še štiri ure. Bojujva se še nocoj.“

Syme je izrazil z lepim poklonom svoje soglasje.

„Marki,“ je rekel, „vaše ravnanje se strinja z vašim imenom in vašo krvjo. Dovolite, da se posvetujem z gospodoma, katerima izročim svojo zadevo.“

Tri dolge korake, in bil je pri doktorju in profesorju; tadvaj, ki sta videla njegov po šampanjeu navdihnjeni naskok in poslušala njegove bedaste izjave, sta vsa ostrmela, ko sta ga zopet zagledala. Sedaj namreč je bil popolnoma trezen, nekoliko bled, in govoril je poluglasno, strastno a stvarno.

„Opravil sem,“ je začel hripavo. „Pozval sem zverino na boj. A glejta in poslušajta me pozorno. Sedaj ni, da bi besedičili. Vidva mi bosta priči, in vse mora izhajati od vaju. Delajta, delajta na vse kriplje na to, da bo dvoboj jutri pred sedmo uro zjutraj, tako ne bo mogel s pariškim vlakom, ki odhaja ob sedmi petinštirideset. Če zamudi ta vlak, zamudi svoj zločin. Na vsak način se bo zedinil z vama v postranski točki glede časa in kraja. A veste, kaj bo naredil? Izbral si bo travnik kje blizu kake postaje, kjer bi v zadnjem hipu še ujel vlak. Bije se jako dobro. Zato bo prepričan, da me ubije še pravočasno, da se lahko odpelje. Toda tudi jaz se ne sabljam slabo, in mislim, da ga bom vsekakor lahko zabaval, dokler vlak odide. Potem me nemara ubije, da se potolaži. Razumeta? Dobro, dovolita, da vaju predstavim dveh ljubeznivima znancema.“

In peljal ju je preko terase ter ju predstavil markijevima sekundantom; pri tej priliki ju je označil z zelo aristokratskimi imeni, ki jih dotlej še nista slišala.

Syme je imeval od časa do časa čudne napade zdrave pameti, ki sicer ni bila bistven del njegove osebnosti. Ti napadi so bili — kakor se je izrazil takrat, ko je zaslutil skrivnost doktorje-

vih naočnikov — poetični, včasih pa so se povzdignili do proroškega zanosa.

V tem pričujočem primeru je čisto pravilno preračunal taktiko svojega nasprotnika. Ko so priče sporočile markiju, da se utegne Syme še-le jutri boriti, si je pač moral biti docela na jasnem, da se je dvignila nenadna zapreka med njega in nameravani atentat v francoski prestolici. Tega svojim prijateljem seveda ni smel razodeti, in tako je izvolil pot, ki jo je bil Syme napovedal. Naročil je svojim sekudantom, naj določijo za bojišče majhen travnik blizu železnice, zanašajoč se, da bo že prvi spopad odločilen.

Na polje slave je prišel jako miren, hladan, nihče ne bi bil slutil, da ima kaj skrbi radi potovanja; roke je držal v hlačnih žepih, slamnik si je bil pomeknil na tilnik, lepo obličje mu je palilo solnce. A čudno bi se zdelo vsakemu, da nista prišla z njim samo sekundanta z meči, nego tudi dva strežnika, ki sta nosila kovčeg in nekak koš, kakor z jestvinami.

Solnce je kljub rani uri močno pripekalo. Syme se je nekako začudil obilici pomladnih cvetlic, ki so se zlatile in srebrile po visoki travi, segajoči mu skoro do kolena.

Razen markija so bili vsi temno, svečano oblečeni, s cilindri, podobnimi dimnikom; zlasti mali doktor je bil kot pogrebnišnik v gledališki burki. Symeu se je zdelo zabavno nasprotje med tem mračnim izprevodom in med bohotnim travnikom, posejanim vsepovsod z divjimi rožami, a to zabavno nasprotje med rumenim cvetjem in črnimi klobuki je bilo le simbol tragičnega kontrasta med rumenim cvetjem in črnimi nameni teh ljudi. Na njegovi desni strani je bil majhen gozdič, na levi se je vila dolga krivina železniške proge, katero je rekel bi branil zoper markija, ki je imel v nji zatočišče in izhodišče. Naravnost pred seboj, za

črno skupino svojih nasprotnikov, je videl mandljeve grmiček v cvetju, ki je plaval liki oblak na blede črti morske gladine.

Član častne legije, stotnik, Ducroix po imenu, se je približal z veliko uljudnostjo profesorju in doktorju Bullu ter je stavil predlog, naj gre boj do prve rane.

Toda doktor Bull, ki je imel baš glede te točke od Symea posebna naročila, je zahteval z veliko dostojanstvenostjo, a v zelo klaverni francoščini, da naj se bijejo, dokler ne bo eden nesposoben. Syme je premislil, da lahko stvar vsaj za dvajset minut zavleče: v dvajsetih minutah pa se bo pariški vlak že odpeljal.

„Tako odličnemu borilcu, kot je gospod de Saint-Eustache,“ je rekel profesor svečano, „je pač vseeno, kateri način sprejmemo; naš poveritelj pa ima svoje trdne razloge, da zahteva daljše bojevanje, razloge, katerih kočljivost mi prepoveduje obširnejše pojasnjevanje, ki so pa pravični in poštene, da sem —“

„Strela!“ se je oglasil marki, čigar lice se je bilo hipoma pomračilo, „mir besedi pa začnimo!“

Zamahnil je s palico in odsekal visoki cvetki glavo.

Syme je razumel, odkod ta divja nestrpnost, in instiktivno se je ozrl preko ramena, ali je že videti vlak. A na obzorju ni bilo najrahljajšega dima.

Stotnik Ducroix je pokleknil in odklenil za boj ter vzel iz njega dva enaka meča, na katerih je igralo solnce v dveh gorečih pramenih. Enega je podal markiju, ki ga je sprejel brez vseh ceremonij, drugega Symeu, ki ga je upogibal in težkal kakor dolgo je pač šlo. Potem je vzel stotnik iz zaboja še dva meča; enega je obdržal sam, drugega je dal doktorju Bullu, nato je razpostavil može vsakega na svoje mesto.

Syme in marki sta se slekla do pasu ter si stala z meči v rokah nasproti. Sekundanti vsak na svoji strani tudi z golimi meči, toda obdržali so svoje temne obleke in klobuke. Borca sta se pozdravila. Stotnik je velel mirno: „Naprej!“ in meča sta se žvenketaje zakrižala.

Ko je žvenk jekla zagomazel Symeu po roki, so se mu odvalili od duše vsi strahovi minolih dni, kakor se razbegnejo nočne sanje človeku, ki se je predramil v postelji. Spominjal se jih je jasno in po vrsti, in zdeli so se mu prevare razdraženih živcev: strah pred profesorjem je bil strah pred tiranskimi dogodki, s katerimi ograža človeka huda nočna môra; strah pred doktorjem je bil strah pred brezzračno praznino človeškega znanstva. Prvo je bil oni stari strah iz pradavnine, ki si je vsak hip v svesti čuda; drugo — brezupnejši strah modernega človeka, ki izključuje vero v vsak čudež. Sedaj je videl, da so bili vsi ti strahovi namišljeni, zakaj sedaj je stal pred velikim dejstvom strahu pred smrtjo, nad katerim bedi neizprosno najsurevejša zdrava pamet. Bilo mu je kakor človeku, ki je vso noč sanjal, kako pada v brezna, in se zjutraj zave, da bo danes obešen. Zakaj ko je zagledal, kako se lesketa solnce na ostrini nasprotnikovega meča, ko je začutil, da se je jeklo trepetaje doteknilo jekla, je spoznal, da je njegov sovražnik strašen sabljáč, in da mu je najbrže odbila zadnja ura.

Hipoma je dobila vsa zemlja okrog njega, trava pod njegovimi nogami čudovito, živo dragocenost; začutil je, kako vse žive stvari trepečejo ljubezni do življenja. Skoraj se mu je zdelo, da čuje, kako raste trava; da vidi, kako prav sedaj klijó nove cvetke iz tal, kako se razvijajo v cvetje — rdeče, rumeno, modro, in razkladajo bujno dičnost pomladno. In kadar so se mu oči za hip odmeknile od mirnih, srepih, hipnotičnih oči marki-

jevih, so zagledale šopek cvetočega mandljevca, plavajočega na obzorju. Imel je občutek, da bi hotel, če bi se po čudežnem naključju otel, za vedno sedeti pred tem mandljevцем, in da si ne bi ničesar drugega želel na svetu.

A dočim se mu je odkrivala na zemlji in na nebu in v vseh stvareh živa lepota stvari, ki so človeku izgubljene, mu je bila glava bistra kot kristal, in odbijal je nasprotnikove sunke s točno ročnostjo, ki si je ne bi nikdar prisodil. Enkrat ga je marki s konico prasnili po zapestju, da se je pocedil tenak curek krvi; toda rane ali niso zapazili ali se jim ni zdelo vredno. Od časa do časa je ripostiral, in enkrat ali dvakrat se mu je zadelo, da je pogodil; ker pa ni bilo krvi niti na meču niti na markijevi srajci, je mislil, da se je zmotil. Potem je bil kratek premor, a pri novem spopadu je šlo nekoliko drugače.

Marki, ki je gledal doslej ves čas nasprotniku strmo v oči, je tvegala, magari vse izgubiti, in se je bliskoma ozrl preko rame na desno proti železniški progi. Potem je obrnil proti Symeu obraz, ki se je bil preobličil v hudičevo spako, in začel udrihati, kakor, da vihti dvajset mečev. Napadi so bili sedaj tako nagli in srditi, da se mu je meč lesketal kakor snop žarečih strelic. Symeu je bilo nemogoče pogledati proti železnici; pa saj mu niti treba ni bilo: lahko je uganil iz markijeve nenadne blaznosti v naskakovanju — da prihaja pariški vlak.

Toda markijeva bolestna energija je šla preko cilja. Syme je dvakrat odbil nasprotnikovo konico daleč iz borbne kolobara; in tretjič je bila njegova riposta tako nagla, da to pot ni bilo dvoma, da je zadel. In Symeov meč je prodril markiju v život in se je uvil. Syme je bil tako preverjen, da je zasadil meč v sovražnika, kakor ve vrtnar, da je zasadil lopato v rušino. Kljub temu je marki

odskočil od sunka, ne da bi omahnil, in Syme je strmel v konico svojega meča kakor bedak. Niti kapljice krvi ni bilo na nji.

Za hip je nastala topa tišina, potem pa se je pognal Syme besno na markija; silna radovednost ga je prijelá. Marki je bil, kakor je Syme že odkonca slutil, boljši sabljač od njega, a sedaj kakor da je bil razmišljen, in to mu je bilo v škodo. Boril se je razdraženo, a hkrati slabo, in neprestano se je oziral proti progi, kakor bi mu pretila hujša nevarnost od vlaka nego od ostrega jekla. Syme zopet je tolkel divje, a vendar pozorno, z nekako umstveno besnostjo, želeč razrešiti uganko, zakaj na njegovem meču ni krvi. Zato ni meril toliko v markijev život, nego bolj na grlo in na glavo. Poldrugo minuto nato je šel njegov meč markiju pod čeljustjo v vrat. Izdrl ga je — bil je čist. Napol blazen je sunil zopet, in sedaj bi bilo moralo biti markijevo lice razklano. A obraz ni kazal niti najmanjše brazgotine.

Za trenotek se je Symeu nebo zopet napolnilo s čeznaturnimi strahovi. Ta mož ima gotovo začarano življenlje. Toda ta nova duševna groza je bila nekaj vse strahovitejšega nego tisti narobe-svet, vpodobljen v hromeu, ki ga je sinoči zasledoval. Profesor je bil navaden škrat; ta mož pa je vrág — mogoče sam Vrag! Kakor že, to je gotovo, da ga je človek trikrat zabodel z mečem in da mu tega ni poznati.

Ob teh mislih se je Syme povzdignil, in vse, kar je bilo dobrega v njem, je pelo v zračnih višinah, kakor poje veter drevju v vrhovih. Domislil se je vseh človeških reči v svoji zgodbi — kitajskih svetilk v Saffron-Parku, deklice na vrtu in njenih rdečih lâs, poštenih mornarjev, ki so se napajali s pivom doli pri luki, svojih zvestih tovarišev, ki mu stoje ob strani. Mogoče so si ga izbrala vsa ta sveža in dobra bitja za svojega bo-

jevnika, ki naj križa svoj meč z zopernikom vsega stvarstva.

„Navsezadnje,“ si je dejal sam pri sebi, „sem več od vraga; jaz sem človek! Nekaj zmorem, česar ne zmore sam satan — umreti.“

In ko mu je šinilo to skozi glavo, je začul v daljavi lahen žvižg; še malo, in za tem žvižgom je priropotal pariški vlak.

Vrgel se je v boj z nadčloveškim navdušenjem, kakor mohamedanec, koprneč po raj. In ko se je vlak približeval, mu je bilo, kakor da vidi pariško ljudstvo, kako postavlja po ulicah s cvetjem opletene slavoloke; pomešal se je v naraščajoči hrup, spojil se je s slavo vélike republike, katere vrata je branil proti peklu. Misli so se mu popenjale više in više, čimbolj je naraščal hrup vlaka, ki se je končal z dolgim predirnim žvižgom — vlak se je ustavil.

Nenadoma, vsem v začudenje, se je marki umeknil dosegu Symeovega meča, svoj meč pa je zagnal na tla. To je bil čudovit skok, zlasti, ker je bil Syme trenotek poprej zadržal svoj meč nasprotniku v stegno.

„Stoj!“ je ukazal marki z glasom, ki je zahteval pokorščino prez odloga. „Nekaj vam moram povedati.“

„Kaj je?“ je osupnil stotnik Ducroix. „Kaj nepravilnega?“

„Nekaj nepravilnega je bilo,“ je rekel doktor Bull, malo bled. „Naš poveritelj je ranil markija najmanj štirikrat, in vendar se mu to ne pozna.“

Marki je dvignil roko s čudnim izrazom: kakor bi ukazoval in prosil.

„Prosim, dovolite mi govoriti,“ je rekel. „Nekaj važnega. Gospod Syme,“ se je obrnil k svojemu nasprotniku, „ako se prav spominjam, se biva, ker ste izrazili željo — po mojem kaj neumestno — da bi me potegnili za nos. Ali mi

hočete storiti to uslugo in me potegniti čim prej mogoče za nos? Meni se mudi na vlak.“

„Ugovarjam, to je proti vsem pravilom,“ je rekel ogorčeno doktor Bull.

„Gotovo se nekako ne strinja z dosedanjimi običaji,“ je menil stotnik Ducroix z resnim pogledom na markija. „Mislim, da je zabelježen en slučaj (stotnika Bellegarda proti baronu Zumptu), ko sta borca na zahtevo enega nasprotnika zamenjala orožje. Toda človeški nos bi težko priznal za orožje.“

„Ali me hočete potegniti za nos ali ne?“ je rekel marki v brezupu. „Dajte no, gospod Syme, dajte! Saj ste hoteli, dajte no! Niti izdaleka si ne morete predstavljati, koliko mi je do tega. Nikar ne bodite tako sebični! Potegnite me vendar za nos, če vas prosim!“

In z vablјivim nasmehom se je nalahko sklonil naprej. V tem je pariški vlak puhaje pridrdral na majhno postajico za bližnjim gričem.

Syme je imel občutek, kakor da se mora strahovit val, ki je vzkipel do neba, zdaj zdaj prevreči. Nahajal se je v svetu, ki ga je le napol pojmlil; stopil je dva koraka naprej ter zagrabil tega odličnega plemiča za njegov rimski nos. Vlekel je krepko, in nos mu je ostal v roki. Par sekund je stal smešno veličasten, ter si ogledoval rilec od lepenke med prsti, dočim so solnce, oblaki in zarasli griči opazovali ta bedasti prizor.

Marki je prekinil molk s krepkim veselim glasom.

„Če bi kdo potreboval mojo levo obrv,“ je rekel, „evo mu je! Stotnik Ducroix, izvolite sprejeti mojo levo obrv! Na sedem let vse prav pride.“ In resno si je izdrl svojo črno asirsko obrv, z njo vred pa približno polovico čela, ter jo je uljudno ponudil stotniku, ki je bil ves rdeč jeze, da izprva niti do besede ni mogel.

„Če bi bil vedel,“ je zajeceljal, „da zastopam strahopetca, ki se pred bojem omota —“

„O, vem, vem!“ je rekel marki in je nemoteno razmetaval razne dele svoje osebe na levo in desno po travniku, „to je pomota; toda sedaj-le vam ne utegnem razlagati. Saj vidite, da je vlak že na postaji.“

„Da,“ je rekel doktor Bull odločno, „in vlak pojde s postaje brez vas. Prav dobro vemo, kakšen peklenski naklep —“

Skrivnostni marki je v brezupu zakrilil z rokami. Čudno strašilo, ta mož v solncu, ki je imel polovico obraza olupljenega, z drugo polovico pa se je bolešno kremžil.

„Ne tirajte me v blaznost!“ je zakričal. „Vlak —“

„S tem vlakom ne pojdete,“ je rekel Syme s krepkim poudarkom in je stisnil meč v roki.

Neznanski obraz se je obrnil proti Symeu; poznati mu je bilo, da išče s silnim naporom besed.

„Ti gorostasni, zavaljeni, krmežljavi, klepetavi, topoumni, od Boga udarjeni, šlevasti, prokleti bedak!“ je izbruhnil v eni sapi. „Ti veliki našemljeni cepec, ti slamorezec, ti —“

„S tem vlakom ne pojdete!“ je ponovil Syme.

„In zakaj, strela božja preklana,“ je rjul oni, „ne bi smel iti s tem vlakom?“

„Mi vemo vse,“ je rekel profesor resno. „V Pariz bi radi, da bi vrgli bombo!“

„V Jeriho bi rad, da bi vrgel klepetec!“ se je zadril oni ter si pulil lase, kar ni bilo težko. „Ali res mislite, da mi je toliko do tega vlaka? Radi mene naj se odpelje dvajset pariških vlakov! K vragu vsi pariški vlaki!“

„Zakaj se pa potem zanj tako brigate?“ je vprašal profesor.

„Zakaj se brigam? Ne brigam se, da bi ujel vlak, nego da vlak ne ujame mene. In glejte, bog-me, ujel me je.“

„Obžalujem, toda povedati vam moram,“ je rekel Syme s pridrževano ogorčenostjo, „da vaše izjave ne delajo name najmanjšega vtiska. Mogoče, ako si odstranite ostanke svojega originalnega čela in zadnje podrtine čeljusti, bo vaša misel jasnejša. Pojavi duševne bistrosti si iščejo včasih raznih izhodov. Pravite, da vas je vlak ujel. Kaj hočete s tem reči? Mogoče je to le moja pisateljska domišljija, a nekako čutim, da mora to nekaj pomeniti.“

„To pomeni vse,“ je rekel oni, „ali pravzaprav konec vsega. Nedelja nas ima v roki.“

„Nas!“ je ponovil profesor ves osupel. „Koga menite to: nas?“

„Koga neki — policijo vendar!“ je rekel marki ter si je odtrgal svoj skalp in polovico obraza.

Prikazala se je svetla glava z nakratko pristriženimi, skrbno počesanimi lasmi, glava, tako pogosta po angleških policijskih uradih. A lice je bilo strašno blede.

„Jaz sem nadzornik Ratcliff,“ je rekel naglo, skoraj osorno. „Moje ime je pri policiji prilično dobro znano, in vidim, da imate vi isti poklic. No, če bi si bil kdo še morda v dvomu glede mene, kje mi je karta? —“ In vlekel je višnjev listek iz žepa.

Profesor je leno zamahnil.

„Nikar je ne kažite,“ je rekel z izmučenim glasom; „sedaj se nas je že toliko nabralo, da lahko priredimo družabno veselico.“

Mali mož, Bull po imenu, je imel, kakor marsikdo, ki se ti zdi samo živahen in nič drugega, nagel čut za družabni takt. Ob tej priliki je bil on tisti, ki je rešil položaj. Sredi te komedije zmešnjav je stopil z vso važnostjo in odgovorno-

stjo, ki jo čuti sekundant, proti markijevima zastopnikoma in ju je ogovoril.

„Gospoda,“ je rekel, „vsi skupaj se vama moramo temeljito opravičiti; a zatrjujem vama, da nista bila žrtev podle glume, kakor se vama najbrže zdi; v vsej tej zadevi ni ničesar, kar bi seglo poštenemu možu na čast. To ni bila potrata časa: gospoda sta nam pomagala rešiti svet. Mi nismo pavlihe, nego možje v obupnem boju zoper široko razpreženo zaroto. Tajna družba anarhistov nam je za petami kakor zajcem; to niso nesrečni blazniki, ki jih zavede glad ali nemška filozofija, da vržejo tu pa tam kako bombo, to vam je bogata, mogočna in fanatična cerkev, cerkev zapadnega pesimizma, ki si je postavila za najsvetejši cilj, uničiti človeštvo kakor mrčes. Kako kruto nas preganjajo, lahko sklepate iz dejstva, da smo prisiljeni k takemu zakrinkavanju, radi katerega vas prosim oprostitev, in k glupostim, kot je ta, pri kateri ste bili tudi vi vdeleženi.“

Mlajši markijevih zastopnikov, majhen mož s črnimi brki, se je uljudno priklonil in je rekel:

„Opravičbo seveda sprejemem; vi pa mi izvolite oprostiti, če odklonim svoje nadaljnje sodelovanje pri vašem težavnem podjetju, in dovolite, da se poslovim. Videti znanega in odličnega so-meščana, kako se o belem dnevū razkosava, je nenavaden prizor, in meni je za danes tega dovolj. Stotnik Ducroix, nikakor ne bi hotel vplivati na vaše ravnanje, a po mojem občutku je najina navzočnost tukaj nekako neumestna, in zato se vrnem jaz nemudoma v mesto.“

Stotnik Ducroix se je mehanično zdrznil, potem se je potegnil za bele brke ter vzkliknil:

„Ne, bogme, jaz ne grem. Ako imajo ti gospodje res opravka s tako podlimi lopovi, grem z njimi do zadnjega. Boril sem se za Francijo, pa da se ne bi mogel za civilizacijo!“

Doktor Bull si je snel klobuk in ga vihtil v odobravanje, kakor bi bil na shodu.

„Ne delajte preveč hrupa,“ ga je miril nadzornik Ratcliff, „da vas ne sliši Nedelja!“

„Nedelja!“ je vzkliknil Bull in spustil klobuk na tla.

„Nedelja, Nedelja,“ je poudaril Ratcliff, „najbrže je z njimi.“

„S kom?“ je vprašal Syme.

„Z ljudmi, ki so izstopili iz vlaka,“ je rekel oni.

„Vaša trditev se mi zdi zelo neverjetna,“ je povzel Syme. „Sicer pa, res. . . Ampak, moj Bog,“ je vzkliknil nenadoma, kakor človek, ki vidi oddaleč eksplozijo, „potem nas je bila večina na anarhističnem shodu protianarhistov! Sami detektivi, razen predsednika in njegovega osebnega tajnika. Kaj naj to pomeni?“

„Kaj naj pomeni!“ je rekel novi policist z neverjetno razvnetostjo. „To pomeni nam vsem smrt! Ali ne poznate Nedelje? Ali ne veste, kako so njegove šale zmerom tako surove in preproste, da jih človek sploh niti ne premišlja? Ali se vam ne zdi čisto Nedelji primerna zamisel, spraviti vse svoje sovražnike, ki kaj veljajo, v Najvišji Svet, in potem urediti stvar tako, da ta svet ni najvišji? Verjemite mi, da je podkupil vse truste, da je pridobil vse kable, da nadzoruje vse železniške proge, in še posebe to progo!“ In pri tem je pokazal s trepetajočim prstom proti mali železniški postaji. „On vodi vse gibanje; pol sveta je pripravljenega, da se vzdigne zanj. Samo pet možakov mogoče je bilo, ki bi se mu uprli . . . in stari vrug jih je pritegnil v Najvišji Svèt, da bi tratili svoj čas z medsebojnim oprezovanjem. Kakšni idijotje smo! In on nas je udaril z idijotijo! Nedelja je vedel, da bo profesor preganjal Symea po Londonu, in da se bo Syme na Francoskem

z menoj boril. On pa je grabil in gomilil kapital, se polaščal velikih brzojavnih črt, dočim smo mi bedaki drevili drug za drugim, kakor otroci, ki se gredo slepe miši.“

„No, in kaj?“ je vprašal Syme z neko odločnostjo.

„Kaj,“ je odgovoril oni z nenadno vedrostjo, „danes nas je zalotil sredi prelepega polja, sredi kmetiške samote, kako se igramo slepe miši. Po vsej priliki je omrežil ves svet; sedaj mu je treba samo še vreči mrežo nad to polje in nad norce na njem. In če želite res vedeti, kaj mi je bilo do tega vlaka in njegovega prihoda, vam povem: da je pravkar izstopil iz njega predsednik ali njegov tajnik.“

Syme je nehote vzkliknil, in vsi so obrnili oči proti daljnji postaji. Res se je precejšnja gruča ljudi pomikala v smeri proti njim. A bili so predaletč, da bi jih bilo razločiti.

„Ranjki marki de Saint-Eustache,“ je rekel novi policist in je potegnil iz žepa usnjeno torbico, „je imel navado, da je nosil vedno kukalo s seboj. Predsednik ali tajnik gre za nami s tisto druhaljo. Zalotili so nas v prijaznem, mirnem kraju, kjer nimamo izkušnjave, da bi prelomili svoje prisege s tem, da bi poklicali policijo. Doktor Bull, dozdeva se mi, da boste videli bolje na te naočnike nego na lastne, čeprav so vaši res jako dekorativni.“

Podal je kukalo doktorju, ki si je mahoma snel naočnike in nastavil kukalo na oči.

„Tako hudo vendar ne bo, kakor pravite,“ je rekel profesor nekoliko vznemirjen. „Precej jih je, seveda, pa saj so lahko čisto navadni izletniki.“

„Ali nosijo navadni izletniki,“ je vprašal Bull s kukalom na očeh, „črne krinke čez polovico obraza?“

Syme mu je kukalo skoraj iztrgal iz rok in je pogledal skozenj. Večina ljudi v bližajoči se trumi je bila videti res kaj navadna; a bilo je popolnoma res, da so dva, trije v prvi vrsti imeli krinke, ki so jim segale skoraj do ust. Na tako razdaljo so krinke izpolnjevale svoj namen, in Symeu je bilo nemogoče razbrati kak obraz, saj je videl samo obrite obradke in del lica; edino to je razložil, da so govorili; nenadoma pa so se zasmejali, in eden se je smejal samo z eno stranjo.

ENAJSTO POGLAVJE.

Zločinci preganjajo policijo.

Syme je odmeknil kukalo od oči s skoraj strašnim olajšanjem

„Naj bo, kar hoče, predsednika ni zraven,“ je rekel ter si otrl čelo.

„Pa saj so še prav daleč na obzorju,“ je pripomnil začudeni stotnik, ki si je komaj napol opomogel od Bullovih naglih, a uljudnih opazk. „Ali bi lahko spoznali predsednika med toliko množico?“

„Ali ne bi spoznal belega slona med toliko množico?“ je odgovoril Syme malce pikro. „Res, na obzorju so še, kakor ste prav dobro povedali; toda če bi bil predsednik med njimi . . . bogme, mislim, da bi se tresla zemlja pod nami.“

Po kratkem premolku je izpregovoril Ratcliff z mrko rezkostjo:

„Predsednika seveda ni vmes. Jaz bi rad, da bi bil. Po vsej priliki jaha v zmagoslavnem sprevodu po Parizu, ali pa sedi na razvalinah katedrale svetega Pavla.“

„Nezmisel!“ je oporekel Syme. „V naši odsotnosti se je bržčas nekaj pripetilo; toda kar tako naskokoma se vendar ni mogel polastiti sveta. Že res,“ je pristavil, ko je sumno pogledal na daljnja polja ob mali postaji, „da je velika gruča na potu proti nam, pa to vendar ni vojska, ki jo hočete vi po vsej sili.“

„O ti-le,“ je rekel prezirno novi detektiv, „teh se nam ni bati. A naravnost vam povem, da je

njih moč natanko premerjena po naši — kaj pa smo mi, dečko moj, v vesoljstvu, ki si ga je uklonil Nedelja! Polastil se je sam vseh brzojavnih zvez na kopnem in na morju. Zatreti Osrednji Odbor, to je njemu igrača, kakor vreči dopisnico v nabiralnik; take malenkosti prepušča svojemu zasebnemu tajniku.“ In pljunil je v travo.

Nato se je okrenil k drugim in je rekel nekam rezko:

„Marsikaj bi se dalo reči, kar bi govorilo za smrt; ampak, če se kateri od vas rajši odloči za življenje, mu resno svetujem, naj gre za mano.“

S temi besedami jim je pokazal svoj široki hrbet in je mahnil s tiho energijo proti gozdu. Drugi so se ozrli preko ramen in so videli, da se je črni oblak ljudi odtrgal od kolodvora ter se pomikal s tajinstveno disciplino preko ravni. Sedaj so že s prostim očesom ločili na obrazih sprednje vrste črne maroge, ki so bile krinke. Vsi so krenili za Ratcliffom, ki je že došel do gozda ter izginil med bleščečim se drevjem.

Trava v solnceu je bila suha in vroča. Ko so stopili v gozdno zahladje, jih je stresnilo, kakor zgrozi koaplea, kadar skoči v mrzlo vodo. Razpršeni solnčni žarki in premikajoče se sence so se spletale v trepetajoč pajčolan, ki ti je mešal oči kakor slike v kinematografu. Syme je celo iztežka ločil krepke postave svojih tovarišev, ker je plesalo po njih solnce z mrakom v šaroviti menjavi. Sedaj se je pokazala glava, kakor da jo je osvetlil Rembrandt, dočim je bilo vse drugo zabrisano; sedaj so zasijale ostro očrtane bele roke, dočim je bil obraz zamorski. Bivši marki si je bil potisnil stari slamnik na oči, in senca od krajevcev mu je delila obraz tako na dvoje, da je bil videti zakrinkan kot njihovi preganjavci. Domišljija je zabarvala Symeu lastni mogočni zmisel za čudežnost. Ali ima Ratcliff krinko? Ali ima sploh

kdo krinko? Ali je sploh kdo? Ta začarani gozd, v katerem so človeški obrazi sedaj črni. sedaj beli, v katerem stopajo njih postave najprej v jarko luč in so potem razblinjajo v brezobličen mrak, ta temnosvetli kaos po jasnem dnevu tam zunaj — se je zdel Symeu popoln simbol sveta, v katerem se je gibal sedaj že tretji dan, sveta, kjer si ljudje snemajo brade, snemajo naočnike in nosove in se izpreminjajo v druge ljudi. Ona tragična samozavest, ki ga je navdajala, ko je mislil, da je marki vrag, mu je sedaj, ko je vedel, da je marki prijatelj, na zagoneten način izginila. In po vseh teh zmedah in prevarah se je izpraševal, kje je razloček med prijateljem in sovražnikom. Ali je razlika med stvarjo in njenim videzom? Marki si je snel nos in se je preobrazil v detektiva. Ali si ne bi prav tako lahko snel glave in se pretvoril v škrata? Ali ni navsezadnje vse, kakor ta začarani gozd, ples luči in temè? Vse samo bežen poblesk, vselej nenaden, takoj pozabljen? Gabrijel Syme je odkril sredi tega s solncem škropljenega lesa, kar je našlo v njem mnogo modernih slikarjev: to, kar imenujejo sodobniki impresijonizem, in kar je samo drugo poznamenovanje za tisti skrajni pesimizem, ki ne more najti veseljstvu podlage.

Kakor človek v hudih sanjah, ki bi rad zavpil in se predramil, tako se je boril Syme v burnem naporu, da bi se iznebil te zadnje in najhujše svojih domišljij. Z dvema skokoma je bil pri možu z markijevim slamnikom, ki je vedel, da ga imenujejo Rateliff. S pretirano živahnim glasom je prekinil ta brezdANJI molk in je sprožil razgovor.

„Ali vas smem vprašati,“ je rekel, „kam na vsem svetu vendar gremo?“

Tako resnična je bila negotovost v njegovi duši, da se je ves vzradostil, ko je slišal tovariša govoriti z naravnim človeškim glasom.

„Skozi mesto Lancy moramo do morja,“ je odgovoril. „V tisti pokrajini mislim da imajo najmanj pristašev.“

„Kaj hočete reči s tem?“ je vzkliknil Syme. „Resničnega sveta vendar niso mogli tako ovladati. Med delavci gotovo ni mnogo anarhistov, in če bi jih tudi bilo, navadne tolpe vendar ne bi zmogle ničesar proti modernim armadam in policiji.“

„Navadne tolpe!“ se je namrdnil novi prijatelj. „Govorite o tolpah in o delavskih slojih, kakor da se tiče to vprašanje njih. Tudi vi ste sprejeli to večno se ponavljajočo idijotsko idejo, da bo anarhija, če se uveljavi, izšla od revežev. Zakaj neki? Reveži so bili včasih uporniki; njim je več nego komurkoli do tega, da imajo spodobno vlado nad seboj. Ubožec je v svojo zemljo resnično vkoreninjen; bogatin ne, ker sede lahko na ladjo in se preseli na Novo Gvinejo. Reveži so se včasih upirali zoper slabo vladanje, bogataši so se vedno ustavljali vsaki vladi sploh. Aristokrati so bili od nekdanj anarhisti, kar dokazujejo fevdalne vojne.“

„Kot berilo iz angleške zgodovine za male otroke,“ je rekel Syme, „je vse to prav lepo; toda zveze s sedanjim položajem ne uvidevam.“

„Zveza je ta,“ je rekel Rateliff, „da ima Nedelja največ pribočnikov med južno-afriškimi in ameriškimi milijonarji. Tako je spravil pod-se vsa občila; in zato begajo zadnji štirje borci protianarhistične policije po gozdu kakor kunci.“

„Milijonarji, to razumem,“ je rekel Syme zamišljeno, „ti so malone vsi sami norci. Ampak pridobiti par brezbožnih muhastih starcev je eno, drugo pa je pridobiti velike krščanske narode. Stavim svoj nos (oprostite!), da si Nedelja ne bi vedel pomagati, če bi imel nalogo izpreobrniti samo enega navadnega, pametnega človeka.“

„Kdo ve?“ je rekel oni. „Odvisno je od tega, kakega človeka menite.“

„No,“ je odgovoril Syme, „tistega-le postavim ne bi nikoli izpreobrnili,“ in je pokazal naravnost predse.

Prišli so bili do solnčne jase, ki se je zdela Symeu kakor podoba njegove duše, v katero se je končno vrnila jasna, zdrava pamet; in sredi te jasnice je zagledal postavo, ki bi pač lahko posebljala to zdravo pamet v najveličastnejši telesnosti. Ogorel in ves v znoju, resen, kakor je neskončno resen mali vsakdanji trud, je sekal koščat francoski kmet drva. Voz mu je stal par korakov proč, do polovice že naložen; in konj, ki je mulil travo, je bil kakor njegov gospodar pogumen brez drznosti; kakor gospodar čil, a vendar skoro žalosten. Mož je bil Normandec, višji, nego so povprečno Francozi, in zelo trščat; črno se je dvigala njegova postava na svetli solnčni lisi, kakor alegorična podoba Dela, slikana a la fresco na zlatem ozadju.

„Gospod Syme trdi,“ je zaklical Ratcliff francoskemu stotniku, „da vsaj ta mož ne bo nikdar anarhist.“

„Gospod Syme trdi prav,“ je odgovoril nasmehom stotnik Ducroix, „že zato, ker ima ta mož svojo lastnino, ki mu jo treba braniti. Toda nisem pomislil, da vi doma ne vidite pogostoma bogatih kmetov.“

„Videti je ubog,“ je podvomil doktor Bull.

„Res,“ je rekel stotnik; „in zato je bogat.“

„Nekaj mi je prišlo na um,“ je vzkliknil nenadoma doktor Bull; „koliko neki bi zahteval, če bi nas vzel na svoj voz? Tisti psi hodijo peš, in mi bi jih pustili lahko daleč za seboj.“

„Kaj, dajte mu, kolikor hoče!“ je hitel Syme „Jaz imam denarja na kupe.“

„Tako pa nikarte,“ je rekel stotnik; „ako se ne pogajate, vas ne bo spoštoval.“

„O, če se pogaja!“ je menil nestrpno Bull.

„Pogaja se, ker je svoboden mož,“ je rekel oni. „Vi tega ne razumete; on ne mara vaše velikodušnosti; ne sprejema darov.“

Zdelo se jim je, da slišijo za seboj topotanje svojih čudnih zasledovalcev, in morali so stati in cepetati, dočim je stotnik s francoskim drvarjem zložno mešetaril in se prerekal kot na semnju. Po preteku štirih minut so videli, da se stotnik ni varal, zakaj drvar jim je bil pripravljen postreči, ne z omledno uslužnostjo prežarja, ki komaj čaka, da ga bo kdo preplačal, nego z resnostjo praktičnega jurista, ki je prejel svojo pošteno nagrado. Nasvetoval jim je, da je najugodnejše, ako krenejo proti mali krčmi na hribu nad Lancyjem, kjer da jih bo krčmar, star vojak, ki je pa zadnja leta pobožnjak, gotovo prijazno sprejel in jim na vsak način pomagal. Vsa družba se je torej spravila na drva in se tresla na vegastem vozu po nasprotnem, strmejšem pobočju navzdol. Kakor so bila kola težka in okorna, so se še dovolj hitro premikala in kmalu jih je obšla vse radostiva zavest, da se večja razdalja med njimi in onimi, ki jih love, kdor že so. Zakaj navsezadnje je bila uganka, odkod so dobili anarhisti vse te svoje spremnike, še vedno nerešena. Njim je zadoščalo, da so bili spoznali v oni tolpi le eno osebo: tajnika; toliko da so bili zapazili njegov skremženi smeh, so se spustili v beg. Syme se je zdaj pa zdaj ozrl preko rame po armadi, ki je šla za njihovim sledom.

Gozd se je redčil in potem z razdaljo polagoma manjšal, in Syme je lahko videl okrog njegovega bregove v solncu; in po njih se je premikala štiriozglata črna truma liki pošasten hrošč. V močni svetlobi je razložil s svojimi bistrimi, skoraj tele-

skopičnimi očmi med to množico prav natanko posamezne postave. Ali glej čudo in prečudo: kako se premika vsa ta tema ljudi kakor en sam mož! Imeli so črne obleke in čisto navadne klobuke, kakor bi gledal navadno gručo na cesti; le da se niso razhajali in razlivali na vse strani kakor bi bilo pričakovati pri navadni druhali. Pregibali so se s strašno in zlobno drvenostjo, kakor štrleča avtomatična armada.

Syme je opozoril na to Ratcliffa.

„Da,“ je odgovoril policist, „to je disciplina. To je Nedelja. Nemara je petsto milj daleč, toda njegov strah je nad njimi kakor prst božji. Da, vsi korakajo redno in lahko stavite svoje čevlje, da govorijo redno, da mislijo redno. Nam pa je edino važno, da tudi redno izginjajo.“

Syme je prikimal. In res, čimbolj je kmet obdelaval svojega konja, tem bolj se je črna pega pregánjavcev manjšala in manjšala.

Solnčna pokrajina, čeprav nasploh ravna, se je spuščala naprej od gozda v težkih valovih proti morju, da je nekoliko spominjala malo nižjega gričevja susseškega; samo s to razliko, da bi bila v Sussexu cesta pretrgana in kljukasta kakor struga majhnega potočka, tukaj pa je bela francoska cesta padala pred njimi naravnost liki slap. Po tem hudem klancu je ropotal voz, in v par minutah, ko je bila cesta še bolj strma, so zagledali pod seboj malo lancyjsko luko in velik lok morske sinjine. Potujoči oblak njih sovražnikov je popolnoma izginil z vidika.

V ostrem loku so zavili okoli skupine brestov, in toliko da ni konj z gobcem sunil starca, ki je sedel pred krčmo pri zlatem solncu. Kmet je zamrmral nekaj v opravičilo in je stopil raz svoj sedež. Detektivi so poskakali z voza, spregovorili s starcem vsak par prijaznih besed,

zakaj po tem, kako jih je sprejel, je bilo jasno, da je lastnik male krčme.

Bil je belolas možak z obrazom kakor naganjano jabolko, z zaspanimi očmi in sivimi brki; čvrst, nerad se gibajoč, in zelo dobrodušen; tip, kakoršnega najdeš često v Franciji, ki je pa še pogostejši v katoliški Nemčiji. Vse na njem in vse okrog njega, pipa, vrč s pivom, cvetlice, čebelnjak, je dihala starožiten pokoj. Samo v gostilniški sobi so zapazili prišleci sabljo na steni.

Stotnik, ki je bil pozdravil krčmarja kakor starega prijatelja, je stopil naglo noter, sédel in naročil običajnih okrepčil. Vojaška odločnost stotnikova je zanimala Symea, ki je sedel poleg njega, in ko je krčmar odšel, je porabil priliko, da bi zadostil svoji radovednosti.

„Ali vas smem vprašati, gospod stotnik,“ je rekel potihoma, „zakaj smo prišli sem?“

Stotnik Ducroix se je pod košatimi brki nasmehnul.

„Iz dveh vzrokov, gospod,“ je odgovoril; „in najprej vam povem prvega, ki ni važnejši, pač pa samopridnejši. Prišli smo sem zato, ker v okrožju dvajsetih milj samo tukaj lahko dobimo konje.“

„Konje!“ je ponovil Syme in pogledal kvišku.

„Da, konje,“ je odgovoril oni; „če hočete svojim nasprotnikom res uiti, morate imeti konje; kvečjemu, če imate v žepu kolesa ali avtomobile.“

„In kam, bi nam svetovali, naj se obrnemo?“ je vprašal Syme,

„Brez besede je najbolje,“ je odgovoril stotnik, „da greste neutegoma na policijsko postajo na drugem koncu mesta. Moj prijatelj, kateremu sem sekundiral v precej dvomljivem položaju, po mojem pač zelo pretirava, če verjame v možnost splošne vstaje, a še on bi nemara ne trdil, da niste pod orožniško zaščito varni.“

Syme je resno pokimal; potem pa hipoma:

„In vaš drugi vzrok, da ste nas pripeljali sem?“

„Moj drugi vzrok, da sem vas pripeljal sem,“ je rekel Ducroix suho, „je ta, da človeku dobro de, videti enega ali dva poštena človeka, kadar mu je morda odbila zadnja ura.“

Syme je pogledal na steno in je videl surovo in patetično nabožno sliko. Nato je dejal:

„Res je tako.“ In hitro nato:

„Ali se je kdo pobrigal za konje?“

„Gotovo,“ je odgovoril Ducroix, „takoj ko smo prišli, sem ukrenil, kar se mi je zdelo. Vse kaže, da se ti vaši sovražniki ne žurijo bogvekak, vendar pa se pomikajo čudovito hitro, kakor dobro izvežbana četa. Nikdar si ne bi bil mislil, da imajo anarhisti takšno disciplino. Niti trenotka ne smete zamuditi.“

Še ko je govoril, se je primajal v sobo stari, belolasi krčmar z modrimi očmi in je javil, da je zunaj šest konj osedlatih.

Po Ducroixovem nasvetu so se založili z malo hrane in vinom, vzeli s seboj meče od dvoboja, svoje edino porabno orožje, ter so odpeketal po strmi beli cesti. Služabnika, ki sta nosila markiju prtljago, ko je bil še marki, so pustili v gostilni pri pijači, kar jima ni bilo nikakor neljubo.

Solnce se je pomikalo proti zahodu in Syme je videl, kako se je krepka postava starega krčmarja bolj in bolj manjšala; a še vedno je stal nepremično in gledal tiho za njimi; solnce mu je ozarjalo srebrne lase. Slučajne prejšnje besede stotnikove so ostavile Symeu v duši trdovratno, praznoverno misel, da je to morda res zadnji poštenjak, ki mu ga je še dano videti na svetu.

Gledal in gledal je to izginjajočo postavo, ki je bila samo še siva pega, katere se je dotikal bel

plamen, črtajoča se na zeleni steni strmine za njo. In ko je tako strmel nazaj, se je pokazala vrhu griča za krčmo četa črno oblečenih korakajočih mož. Viseli se nad dobrim možem in njegovo hišo kakor črn oblak kobilic. Konji niso bili osedlani prav nič prezgodaj.

D V A N A J S T O P O G L A V J E.

Zemlja v anarhiji.

Jezdeci so brez ozira na hrapavo in strmo cesto vzpodbodli konje v galop ter dobro prehiteli korakajočo množico, in nazadnje so jim zaslonile prve laneyjske hiše razgled na zasledovalce. Toda ježa je bila dolga, in ko so dospeli do srede mesta, se je nebo na večeru zagrinjalo v gorko sijajino zahajajočega solnca. Stotnik je svetoval, naj se še ne obrnejo na policijo, nego naj se prej poskusijo zvezati z nekim njegovim znancem, ki bi jim utegnil koristiti.

„Štirje med petimi bogataši v tem mestu,“ je rekel, „so čisto navadni sleparji. Zdi se mi, da je to razmerje povsod približno enako. S petim sva si prijatelja, pravi poštenjak je; in kar je z našega stališča važneje: svoj avto ima.“

„Bojim se,“ se je pošalil profesor po svoje, oziraje se nazaj po beli cesti, kjer bi se vsak hip lahko pokazala črna, plazeča se pega, „bojim se, da nam bo komaj preostajalo časa za popoldanske posete.“

„Do hiše doktorja Renarda imamo samo še tri minute,“ je rekel stotnik.

„In naša nevarnost,“ je rekel doktor Bull, „nima niti dve minuti do nas.“

„O,“ je rekel Syme, „če hitro jahamo, jih moramo pustiti za seboj, oni hodijo peš.“

„Doktor ima svoj avtomobil,“ je poudarjal stotnik.

„Ampak mi ga ne dobimo,“ je menil Syme.

„Dobimo ga, on je popolnoma na naši strani.“

„Nemara je z dóma.“

„Tiho,“ je velel nenadoma Syme. „Kakšen hrup je to?“

Sekundo so stali vsi nepremično, kakor kipi jezdecev, in sekundo, dve, tri, štiri sekunde je bilo, kot da sta nebo in zemlja tudi obstala. In potem so začuli zadaj po cesti tisti topot, ki se ne da popisati, ki pa tudi izključuje vsak dvom: konjska kopita.

Stotniku se je lice na mah izpreletelo, kot bi ga bil opuhnil blisk, a ga pustil vendar nepoškodovanega.

„Imajo nas,“ je rekel z jedrnato vojaško ironijo. „Pripravite se: kavalerija!“

„Kje neki so prišli do konj?“ je vprašal Syme, ki je mehanično konja vzpodbodel.

Stotnik je nekaj časa molčal, nato je rekel s spremenjenim glasom:

„Ko sem vam rekel, da dvajset milj naokoli ni dobili konj drugje nego pri zlatem solncu, sem govoril s popolno gotovostjo.“

„Nikoli!“ je živo oporekal Syme; „ta mož s svojimi belimi lasmi da bi bil to storil? Tega ne verjamem.“

„Nemara so ga prisilili,“ je rekel stotnik mirno. „Dobra stotina jih mora biti. Zato kar vsi k mojemu grijatelju Renardu, ki ima avtomobil.“

Po teh besedah je zasukal konja za bližnji ogal in je grmel po cesti tako jadrno, da so drugi, čeprav so dirjali na ves dir, komaj dohajali vihrajoči rep njegovega konja.

Doktor Renard je prebival v visoki udobni hiši na vrhu strme ulice, tako da so jezdec, ko so razjahali pred njegovimi vrati, lahko še enkrat pregledali belo cesto, tekočo po zelenem pobočju hriba, ki je molel preko vseh streh. Oddehnili so si, videč, da je cesta še prazna, ter so pozvonili.

Doktor Renard je bil rjavobradec, pršeč samega zdravja, prava podoba tiste vrste molčečih, a zelo priskočnih zdravnikov, ki se je v Franciji popolneje ohranila nego na Angleškem. Ko so mu razložili položaj, je najprej pihal in prskal nad preplašenostjo bivšega markija; potem pa je izjavil s krepkim francoskim skepticizmom, da na možnost splošne anarhistične vstaje niti oddaleč ni misliti.

„Anarhija,“ je skomiznil z rameni, „otročarija!“

„Et ça,“ je vzkliknil stotnik ter pokazal preko zdravnikove rame, „ali je to tudi otročarija?“

Vsi so se obrnili in ugledali upognjeno črto črnih jahačev, ki so se podili burno liki Atilova tolpa navkreber. Čeprav so jahali silno hitro, je ostala vsa vrsta ves čas dobro strnjena; in natančno so lahko ločili črne krinke v prvem redu, zbravane na enako višino, kakor vojaške uniforme. Toda najsi je bil črni četverokotnik isti, le da se je hitreje premikal, so videli sedaj vendar nekaj presenetljivega, razlika, ki so jo z vrh hriba lahko opazili, ker je bilo pobočje pod njimi kakor razgrnjen zemljevid. Vsa masa jezdecev je bila enotna; pred njo pa, daleč spredaj, je dirjal en jezdec zase, divje je zamahoval z rokami in bil s petami konja po bokih ter ga naganjal bolj in bolj, da bi človek sodil, da ni preganjač, nego da beži pred preganjavci. A še na to veliko razdaljo je bilo v tej postavi nekaj tako fanatičnega, tako nedvornega, da so spoznali v nji — samega tajnika.

„Žal mi je, da moram prekiniti ta znanstveni razgovor,“ je rekel stotnik, „toda, ali mi morete posoditi svoj avtomobil, sedaj, v dveh minutah?“

„Bojim se, da vsi skupaj blaznite,“ se je doktor po prijateljsko nasmehnil; „a Bog ne zadene, da bi bila blaznost ovira prijateljstvu. Stopimo do kolnice.“

Doktor Renard, blaga duša, je bil neznansko bogat mož; njegovo domovanje je bilo kakor muzej za starine, in imel je tri avtomobile. Vendar je bilo kazno, da jih je zase poredkoma rabil, ker je bil v svojih zahtevah skromen, kakor francoski srednji sloji sploh, in ko so jih njegovi nestrpni prijatelji začeli preizkušati, je preteklo precej časa, predno so se prepričali, da je eden sposoben za vožnjo. Tega so nekako spravili na cesto pred hišo. Stopivši iz temačne kolnice so se začudili, da je zunaj že mrak: znočilo se je bilo hipno, kakor v tropičnih krajih. Ali so se bili dalje mudili, nego so si sami mislili, ali se je bila zbrala nad mestom nenavadno gosta gruča oblakov? Ozrli so še po strmini navzdol, in zdelo se jim je, kakor da se dviga od morja lahna meglica.

„Sedaj ali nikoli!“ je rekel doktor Bull. „Konje slišim.“

„Ne,“ je popravil profesor, „konja.“

Prisluhnili so: ta približujoči se peket ni bil od cele kavalkade, to je bil en jezdec, ki je pustil druge daleč za seboj — blazni tajnik!

Symeova obitelj je imela, kakor večina obitelji, ki končajo v skromnih razmerah, nekoč svoj avto, zato je znal z njim ravnati. Mahoma je skočil na šoferski sedež in z zariplim obrazom vlekel in sukal kolesje, ki ga ni bil več vajen. Z vso silo se je uprl na ročko, potem pa čisto mirno:

„Bojim se, da ne pojde.“

V tem je zavil okrog ogla jezdec, vzravnan na drvečem konju, jadrno in naravnost kakor puščica. Smeh mu je šel križem preko lica, da mu je bil obradek kakor razkrenjen. Zavil je mimo voza, v katerega se je bila stlačila družba, in je iztegnil roko prednje. Bil je tajnik in v slovesnem zmago slavju so se mu usta izravnala.

Syme je slonel trdo na okretalu; slišati je bilo samo grmenje anarhistične konjice, ki je pri-

hajala v mesto. Nenadoma pa je zaškripalo železje v stroju, in avtomobil se je pognal naprej. Tajnika je kar posnelo s sedla, kakor bi potegnil ostrino iz nožnice, vleklo in suvalo ga je do dvajset korakov, ter ga vrglo ploskoma po cesti prav drgetajočemu konju pred noge. Ko je avto zavijal v sijajnem loku za ogal, so zagledali še ostale anarhiste, ki so se razgrnili po cesti in vzdigovali svojega vodnika.

„Ne razumem, kako se je tako hitro zmračilo,“ je menil naposled profesor s pridušenim glasom.

„Vihar se nam obeta,“ je rekel doktor Bull. „Škoda, da nima voz svetilke, da bi vsaj kaj videli.“

„Imamo jo,“ je rekel stotnik ter je izvlekel iz voza težko, starinsko svetilko od kovanega železa. Bila je očitno starina, po vsej priliki je služila nekoč pobožnim namenom, zakaj na eni strani je imela surovo izdelan križ.

„Kje vraga ste pa to izteknili?“ je vprašal profesor.

„Kjer smo izteknili avtomobil,“ se je zasmel stotnik, „pri mojem najboljšem prijatelju. Ko se je naš prijatelj Syme ukvarjal z okretalom, sem stekel po stopnjicah na vrata k Renardu, ki je gledal, kako se odpravljamo. ‚Zdi se mi,‘ sem mu rekel, ‚da svetilke ne utegnemo več iskati.‘ Ljubeznivo je pogledal kvišku proti krasno obokanemu vežnemu stropu. Izpod njega je visela na verigah čudovito umetnega dela ta-le svetilka, eden izmed tisočerih zakladov njegove hiše, ki je res prava zakladnica. S silo je izdrl svetilko iz stropa, da se je okrušilo nekaj slikanega ometa ter se razletelo dvoje modrih vaz. Nato mi je izročil železno svetilko in jaz sem jo spravil v voz. Ali ni bilo prav, ko sem rekel, da se izplača seznaniti se z doktorjem Renardom?“

„Prav je bilo,“ je rekel Syme resno in je obesil težko svetilko spredaj na voz. V nasprotju med modernim avtomobilom in to čudno, cerkveno svetilko je bila nekaka alegorija vsega njih položaja.

Dotlej so bili hodili po najmirnejšem delu mesta, srečuje kvečemu po dvoje, troje ljudi, po katerih niso mogli prav nič soditi, je-li jim prebivalstvo prijazno ali sovražno. Sedaj pa so se začela okna polagoma razsvetljevati; čutili so se sredi ljudi, sredi človeštva. Doktor Bull se je okrenil s svojim naravnim prisrčnim smehom k Ratcliffu:

„Te luči človeku dobro dejo.“

Nadzornik Ratcliff je namršil obrvi.

„Meni dé dobro samo ena luč,“ je rekel, „luč na policijski postaji, ki jo vidim za mestom. Bog daj, da bi prišli tja v desetih minutah.“

V Bullu se je uprla zdrava pamet in ves njegov optimizem je izbruhnil na dan.

„Saj to je vse skupaj neumnost, nezmisel!“ je vzkliknil. „Ako res mislite, da so navadni ljudje po navadnih hišah anarhisti, morate biti sami še blaznejši od anarhistov. Če bi se obrnili in naskočili to druhal, bi se vse mesto borilo za nas.“

„Ne,“ je odgovoril oni v svoji neomahljivi preproščini, „vse mesto bi se borilo zanje. Boste videli.“

Ko sta tadva govorila, se je profesor nena doma vznemiril in se je sklonil iz voza.

„Odkod ta hrup?“ je vprašal.

„Od konj za nami,“ jo rekel stotnik. „Sicer pa se mi zdi, da smo se jim precej umeknili.“

Še ko je govoril, je preropotalo konec ceste pred njimi nekaj mračnega, ki je metalo luč v temo. Skoraj bliskoma je zopet izginilo, a vsi so spoznali, da sta bila dva avtomobila, in profesor

se je bled vzpel pokoncu, roteč se, da sta to ostala dva vozova iz kolnice doktorja Renarda.

„Če vam pravim, da sta njegova,“ je ponavljal in srd mu je švigal iz oči, „in v njih vse polno zakrinkanih ljudi.“

„Nespamet!“ ga je zavrnil jezno stotnik. „Doktor Renard jim svojih avtomobilov že nikoli ne bi dal.“

„Morda so ga prisilili,“ je rekel Ratcliff mirno. „Vse mesto je z njimi.“

„Ali ste res še vedno tega mnenja?“ je vprašal stotnik neverno.

„Kmalu boste vsi,“ je rekel oni mirno.

Nekaj časa so zbegano molčali, nato je povzel stotnik:

„Ne, tega ne morem verjeti. Saj to je nezmisel. Peprсто meščanstvo mirnega francoskega mesteca . . .“

Besedo mu je presekala pok; zabliskalo se mu je skoro tik pred očmi. Za bežečim avtom se je zvil bel oblaček dima; Symeu je bil švignil strel mimo ušesa.

„Moj Bog,“ je šepnil stotnik, „nekdo je streljal na nas.“

„Pa ne, da bi zato prekinili razgovor,“ je menil mračni Ratcliff. „O čem ste že govorili, gospod stotnik? Če se ne motim, o preprostem meščanstvu mirnega francoskega mesta.“

Osuplega stotnika je zmisel za šale že davno minil. Sukaje oči se je razgledoval po cesti.

„Neverjetno,“ je rekel, „skrajnje neverjetno.“

„Kočljivec,“ je rekel Syme, „bi dejal celo, da je neprijetno. Sicer pa upam, da so tiste luči tam na polju kraj ceste orožniška postaja. Takoj pridemo tja.“

„Ne,“ je rekel nadzornik Ratcliff, „nikoli ne pridemo tja.“

Vstal je bil in gledal ostro predse. Sedaj je sedel in si je trudno potegnil po gladkih laseh.

„Kaj ste rekli?“ je vprašal Bull rezko.

„Rekel sem, da nikoli ne pridemo tja,“ je odgovoril pokojno pesimist. „Z dvema vrstama oboroženih mož so nam zgradili cesto; vidim jih od tod. Mesto je oboroženo, kakor sem rekel. Lahko se zibljem v sladki zavesti, da sem točen prorok.“

In Ratcliff se je zložno zleknil ter si zapalil cigareto, drugi pa so razburjeni vstali in so gledali po cesti. Syme je bil avto nekoliko privrl, odkar si niso bili več na jasnem, kako bi; nazadnje je voz ustavil na ogalu stranske ceste, ki je tekla strmo proti morju.

Mesto je bilo skoraj popolnoma v senci, čeprav solnce še ni bilo zašlo; kamor so mu še mogli prodreti že vodoravni žarki, so zlatili vse z žarkim ognjem; na tej strani ceste so bili ostri in snopasti, kakor umetna luč v gledališču. Oblivali so avtomobil s petimi prijatelji, da so bili kakor v gorečem vozu Elijevem. Ostali del ceste, zlasti oba kraja, je bil zavit v gost mrak in par sekund niso mogli sploh ničesar videti. Potem pa je Syme, ki je imel najbistrejše oči, malce bridko zažvižgal in rekel:

„Res je: Konec ceste stoji tolpa ljudi, ali armada ali nekaj podobnega.“

„No, če je tako,“ je rekel zadirčno Bull, „mora biti že kaj drugega — veselica, županov god ali kaj. Tega ne morem in nočem verjeti, da bi navadno, veselo ljudstvo v takem-le kraju hodilo po ulicah z bombami v žepu. Poženite malo, Syme, da si jih ogledamo od bliže.“

Voz se je pomeknil okrog sto korakov naprej in potem so se vsi zdrznili: doktor Bull se je strahovito zakrohotal.

„O bedaki!“ je kriknil, „kaj sem vam pravil? Ta množica je pohlevna in udana zakonom, kakor ovce, in če tudi ne bi bila, na naši strani je.“

„Kako veste to?“ se je zavzel profesor.

„O, vi slepci,“ je vpil Syme, „ali ne vidite, kdo jih vodi?“

Napenjali so oči, in stotnik je vzkliknil z za-hliplim glasom:

„Kaj, Renard!“

Res je tekla cela vrsta nerazločnih, temnih postav preko ceste; a toliko daleč od njih, da je še padala nanj večerna svetloba, se je šetal sem in tja doktor Renard; ni bilo dvoma, bil je on, z belim klobukom, gladil si je dolgo rjavo brado in držal v levici samokres.

„Kakšen bedak sem bil!“ je vzkliknil stotnik.

„Dragi stari dečko nam je seveda prišel na pomoč!“

Boktor Bull se je tresel smeha, in vihtel meč v roki brezskrbno kakor palico. Skočil je z voza, stekel proti doktorju kričé:

„Doktor Renard, doktor Renard!“

Trenotek nato je mislil Syme, da so mu oči v glavi poblaznele. Zakaj človekoljubni doktor Renard je premišljeno naperil svoj revolver in je dvakrat izprožil na Bulla, da je odmevalo po cesti od vseh strani.

Skoro isti hip, ko se je pokadilo iz Renardovega revolverja, je zasukljaj bel oblaček dima ciničnemu Ratcliffu od cigarete. Kakor vsi drugi je tudi on malo prebledel, vendar se je smehljaj. Doktor Bull, kateremu sta krogli šinili tik mimo glave, je stal brez vsega strahu sredi vozá, potem se je počasi obrnil in zlezal nazaj v avtomobil; v klobuku je imel dve luknji.

„No,“ je rekel mož s cigareto v ustih mirno, „kaj mislite sedaj?“

„To mislim,“ je rekel doktor Bull določno, „da ležim v postelji številka 217 v Peaboy Buil-

dings, in da se bom zdaj zdaj prebudil in planil pokoncu; ali pa, če to ni res, da sedim v ozki oblažini celici v Hanwellu, in da je zdravnik izgubil skoraj vse upanje zame. Ako pa bi radi vedeli, česa si ne mislim, vam tudi povem. Ne mislim si, nikoli si ne bom mislil, da je množica navadnih ljudi tolpa, prepojena z ostudnim slobodomiselstvom. Ne, gospod, jaz sem demokrat, in še sedaj ne verjamem, da bi Nedelja mogel izpreobrniti enega samega poprečnega železničarja ali štacunskega slugo. Ne, lahko da blaznim jaz, človeštvo ne more.“

Syme je pogledal Bulla s svojimi svetlimi, modrimi očmi tako resno, kot mu sicer ni bila navada.

„Vi ste imeniten dečko,“ je rekel. „Vi verjamete v zdravo pamet, ki ni da bi morala biti baš vaša. In prav imate, če menite človeštvo sploh, kmete in ljudi kot je oni dobrodušni stari krčmar. Motite pa se glede Renarda. Meni se je zdel takoj odkonca sumljiv. Racijonalist je, in, kar je še huje, bogat. Ako morata čut za dolžnost in vera res propasti, bodo tega krivi bogatini.“

„Sedaj sta res propadla,“ je rekel Ratcliff, ki je imel še vedno cigareto v ustih, ter je vstal z rokami v hlačnih žepéh. „Vragi se pomikajo proti nam!“

Možje v avtomobilu so vznemirjeni pogledali v smeri njegovih sanjavih oči, in videli so, da vsa oborožena četa koraka proti njim; na čelu doktor Renard, divji, z brado, vihrajočo mu v vetru.

Stotnika ni več strpelo, skočil je z voza.

„Gospoda,“ je zavpil, „to je nemogoče! To je vendar debela šala! Če bi poznali Renarda, kakor jaz — saj to je, kakor bi rekel, da je kraljica Viktorija dinamitarka. Ali vam ne gre v glavo, da je značaj tega moža. . .“

„Doktorju Bullu,“ je rekel Syme pikro, „je šlo vsaj samo v klobuk!“

„Če vam pravim, da ni mogoče!“ je rekel stotnik in zateptal z nogo. „Renard nam bo stvar že pojasnil. Meni bo pojasnil.“ In stopil je naprej.

„Le ne prenaglo!“ je govoril počasi Ratcliff. „Kaj hitro nam bo pojasnil vsem.“

Toda vihravi stotnik, ki je korakal proti bližajočemu se sovražniku, je bil že predaleč, da bi ga bil še slišal. Doktor Renard je zopet dvignil svoj samokres, a se je obotavljal, ko je spoznal svojega nasprotnika: stotnik je krilil z rokami kakor da hoče nekaj dopovedati, in je stopil tik predenj.

„To ni vsesкупaj nič,“ je rekel Syme. „Iz tega starega brezverca ne izbije ničesar. Jaz bi rekel, da predrimo — penk — naravnost skozi gručo — penk — kakor je predrla krogla Bullu skozi klobuk. Lahko da nas pobijejo, toda prej jih moramo še mi precej pobiti.“

„Ne boš Jaka,“ je rekel doktor Bull bolj po domače v iskrenosti svojega demokratizma. „Nemara se revčki motijo. Le pustimo stotniku priliko, naj se pogovori.“

„Ali naj se torej umaknemo?“ je vprašal profesor.

„Ne,“ je rekel Ratcliff hladno, „cesta za nami je tudi zastavljena. Saj res, lejte no, zdi se mi, da vidim tam še nekega vašega prijatelja, Syme.“

Syme se je živahno okrenil in gledal po cesti nazaj: tam se je zbirala in dirjala proti njim neredna gruča jezdecev. Nad sedlom prednjega konja se je srebrno lesketal meč, in ko je prišel bliže, so se zablesteli srebrni lasje na stari glavi. V naslednjem trenutku je Syme na vso moč avtomobil zasukal ter ga pognal po strmi cesti proti morju, kakor bi hotel po vsej sili v smrt.

„Kaj vraga vam je?“ je vzkliknil profesor in ga zagrabil za lakeť.

„Danica se je utrnila!“ je rekel Syme in njegov voz je drčal v temo liki utrinek.

Drugi niso razumeli njegovih besed; a ko so se ozrli nazaj, so videli sovražno četo na konjih, ki je prihajala izza ogala in po klancu za njimi; spredaj pa je dirjal pošteni krčmar, oblit z ognjeno nedolžnostjo večernega solnea.

„Svet blazni!“ je rekel profesor in si je zakril obraz z dlanmi.

„Ne,“ je dejal doktor Bull s trdovratno ponižnostjo, „jaz blaznim.“

„Kaj bomo?“ je vprašal profesor.

„Ta trenotek,“ je rekel Syme s strokovnjaško vzvišenostjo nad položajem, „bomo treščili v cestno svetilko.“

Hip pozneje je avtomobil zaropotal ob nekaj železnega, in še hip pozneje so štirje možaki izlezli izpod grmade raztreskane kovine, in tenak drog visoke svetilke se je vil na oglu obrežne ceste, kakor veja razčesnjenege drevesa.

„No, nekaj smo vendar razbili,“ je rekel profesor z lahnim nasmeškom; „vsaj malo tolažbe imamo.“

„Zdaj ste še vi anarhist,“ je rekel Syme in si otepal hlače.

„Saj smo vsi,“ je rekel Ratcliff.

V tem je že grmel beloglavi jezdec s svojimi spremljevalci za njimi, in skoro isti hip je drvela kričé temna vrsta ljudi ob obrežju. Syme si je vteknil meč med zobe, dva je stisnil pod pazduhe, četrtega je vzel v levico, v desnico svetilko, in je skočil z nabrežne ceste na breg pod njo.

Druge je potegnilo njegovo odločno dejanje za seboj, poskakali so za njim; zgoraj so ostale samo razvaline njih avtomobila in zgrinjajoča se množica.

„Še eno upanje imamo,“ je rekel Syme, ko si je vzel meč izmed zób. „Naj pomeni ta pandemonij kar že hoče, mislim, da nam pride policija na pomoč. Mi ne moremo tja, ker so nam zaprli pot. A prav tu-le gre pomol ali valolom v morje, in tega lahko precej dolgo branimo, kakor Horacij, ko je branil most. Pomol moramo držati, dokler ne pride orožništvo. Le za meno!j.“

Šli so za njim po bregu navzdol, da niso čutili pod podplati več morskega peska nego široke kamenite plošče. Potem po dolgem, nizkem nasipu, ki se je iztezal z enim krakom v mračno, kipeče morje; in ko so prišli do konca, jih je obšel občutek, da so tudi na koncu svoje historije. Okrenili so se proti mestu.

To mesto! Punt mu je izpremenil lice! Vse vzdolž visokega obrežja, s katerega so bili malo prej poskakali, se je valila temačna, rjoveča reka ljudi; sami divji obrazi; pretili so jim z rokami in jih prebadali s srepimi očmi. Tu pa tam se je zasvetila v tej dolgi temni vrsti plamenica, svetilka. A tudi tam, kjer luč ni osvetljevala obrazov, so slutili v najoddaljenjšem obličju, v najnerazločnejši kretnji organizirano sovraštvo. Bilo jim je jasno, da jih vsi ti ljudje preklinjajo, pa niso vedeli zakaj.

Dva, trije, — bili so videti majhni in črni kot opice — so skočili preko ograje na prod. S strahovitim kričanjem so stopali po ugrezajočem se pesku ter skušali bresti kar na slepo v morje. Vzgled je vlekel, in vsa črna masa se je zavalila in jela kapati preko ograje liki črna čežana.

Med prvimi na produ je Syme zagledal kmeta, ki jih je bil vzel na voz. Pljusknil je v valove, na velikem konju, vihteč sekiro proti njim.

„Kmet!“ je vzkliknil Syme. „Od srednjega veka že se niso spuntali!“

„Če zdaj tudi pride policija,“ je rekel profesor žalostno, „saj ne more tej druhalu kaj.“

„Nezmisel!“ je rekel Bull obupano; „vsaj nekaj človeških ljudi mora vendar še biti v mestu.“

„Ne,“ je rekel Ratcliff, ki ni imel nobenega upanja, „človeštvo bo kmalu zatrto. Mi smo njega poslednji zastopniki.“

„Že mogoče,“ je rekel profesor zamišljeno; potem je pristavil s svojim sanjavi glasom: „Kako se že glasi konec D u n c i a d e ?“

Narodu niti družini ne sveti več plamen noben,
človeške ni luči, ni božjega žarka nikjer,
glej, tvoje strašno carstvo je obnovljeno, kaos,
luč umira pred tvojo netvorno besedo:
tvoja roka, veliki Anarh, spušča zaveso,
in vesoljna tema zagreba vse!“

„Mir!“ je kliknil nenadoma Bull, „orožniki so prišli.“

In res, pred razsvetljenimi okni policijskega poslopja so se naglo premikale postave, in skozi mrak so začuli peketanje disciplinirane konjice.

„Množico naskakujejo!“ je vzkliknil Bull v zanosu ali strahu, kdo ve.

„Ne,“ je rekel Syme, „razvrstili so se po nabrežju.“

„Sneli so si karabinke,“ je zaplesal Bull ves razburjen.

„So,“ je rekel Ratcliff, „in streljali bodo na nas.“

V tem se je razlegel skupen strel in krogle so zaprasketale kakor toča po kamenju pred njimi.

„Orožniki so se priklopili njim!“ je kriknil profesor in se je udaril po čelu.

„Jaz sem v blaznici,“ je rekel Bull pošteno krepko.

Dolgo so molčali, potem je pogledal Ratcliff po razburkanem morju, po sivo-višnjem, in je rekel:

„Kaj to, kdo je blazen, kdo ni! Kaj kmalu bomo vsi mrtvi.“

Syme se je obrnil proti njemu:

„Torej ste brez vsakega upanja?“

Mister Ratcliff je molčal kot kamen; naposled je rekel mirno:

„Ne; res je čudno, in vendar nisem brez vsega upanja. V meni tli drobna drobna iskrica nade, ki je ne morem spraviti iz duše. Moč vsega tega planeta je zoper nas, in vendar se moram vprašati, je-li res ta iskrica nade tako breznadna.“

„In na kaj ali na koga se naslanja to upanje?“ je vprašal radovedno Syme.

„Na moža, ki ga nisem nikdar videl,“ je rekel oni ter se ozrl po svinčenem morju.

„Vem, koga mislite,“ je rekel Syme potihoma, „moža v temni sobi. A Nedelja ga je sedaj gotovo že umoril.“

„Mogoče,“ je rekel oni čvrsto; „ampak, če ga je, je bil on edini človek, ki ga je bilo Nedelji težko ubiti.“

„Slišal sem, kaj sta govorila,“ je rekel profesor, ki jima je kazal hrbet. „Tudi jaz se zanašam na nekaj, česar nisem nikdar videl.“

Syme, ki je stal kot slep v mislih, obrnjenih navznoter, se je nepričakovano obrnil in vzkliknil kakor človek, ki se je predramil iz spanja:

„Kje je stotnik? Mislil sem, da je z nami!“

„Stotnik! Saj res,“ je vzkliknil Bull, „kje za Boga je stotnik?“

„Odšel je, da bi govoril z Renardom,“ je rekel profesor.

„Ali naj ga pustimo sredi vseh teh zverin?“ je zavpil Syme. „Umririmo kot poštenjaki, če . . .“

„Le nič ne pomilujte stotnika,“ se je zarogal Ratcliff in je hkrati pobledel, „on se prav dobro počuti, on je. . .“

„Ni, ni, ni!“ je zavpil Syme v blazni razjarjenosti; „še stotnik zraven? Nikdar! Tega ne verjamem, pa ne verjamem!“

„Ali boste verjeli svojim lastnim očem?“ je vprašal oni in je pokazal proti bregu.

Več nasprotnikov je bilo začelo bresti po vodi, stiskali so pesti, a morje je bilo prenemirno, zato niso mogli do nasipa. Dva trije so vendar prišli do kamenitega prehoda in so se oprezno spuščali naprej. Na prednja dva je pala luč od svetilke. Eden je nosil na obrazu črno krinko in pod njo so se mu vila usta v taki krčevitosti, da se mu je črna, košata brada sukala nemirno na vse strani, kot bi živela. Drugi z rdečim obrazom in belimi brki je bil stotnik Ducroix. Oba sta se resno posvetovala.

„Da, tudi on je prestopil,“ je rekel profesor in je sédel na kamen. „Vse je prestopilo. Jaz tudi. Niti v lastno telo ne morem več verjeti. Zdi se mi, da bi se lastna roka lahko od mene odločila in me udarila.“

„Če se moja roka odloči,“ je rekel Syme, „bo udarila koga drugega;“ in stopil je po nasipu proti stotniku, z mečem v eni, s svetilko v drugi roki.

Kakor bi hotel razpršiti zadnje upanje ali zadnji dvom, je naperil stotnik, ko ga je zagledal, revolver nanj in je izprožil. Symea je pogrešil, zadel pa je meč ter ga odlomil prav nad držajem. Syme se je pognal naprej, vihteč si nad glavo železno svetilko.

„Judeža pred Herodom!“ je zakričal in je tresčil stotnika ob kamenita tla. Nato se je obrnil proti tajniku, ki so se mu strašna usta skoraj penila; dvignil je svetilko s tako krepko in zapove-

dujočo kretnjo, da je mož za hip kakor odrevenel in bil primoran, poslušati ga.

„Vidite-li to svetilko?“ je zavpil Syme z grozovitim glasom. „Vidite križ na nji, in plamen v nji? Vi ga niste naredili, tega križa; vi ga niste prižgali, tega plamena. Boljši ljudje od vas, ljudje, ki so verovali in se znali pokoravati, so skovali to železo in vdelali vanj ognjeni napis. Vsaka cesta, po kateri hodite, vsaka nitka na vas je bila narejena kot ta svetilka, v zanikanju vaše blatne, podganje filozofije. Vi sploh ne morete ničesar napraviti. Vi znate samo uničevati. Uničiti hočete človeštvo, uničiti svet. Imejte svoje zadoščenje! Toda te stare, krščanske svetilke ne boste uničili. Naj gre, kjer je vaše opičje kraljestvo kljub vsi bistrournosti nikoli ne najde!“

In udaril je tajnika s svetilko, da se je opotekel; potem jo je dvakrat zavihtil nad glavo in jo zalučal daleč po morju, kjer je zaplapolala kot prasketajoča raketa in se utrnila.

„Mêče!“ je zaklical Syme, okrenivši razvneto lice proti trem tovarišem za seboj. „Naskočimo te pse, zakaj smrtna ura nam je prišla.“

Trije njegovi drugi so prišli za njim z meči v rokah. Symeov meč je bil zlomljen, a pobil je nekega ribiča in mu izvil krepelec iz rok. Že so se hoteli vreči v razdraženo množico, ko ves prizor nenadoma zastane. Odkar je Syme govoril, je stal tajnik, z ranjeno glavo med dlanmi, kakor omamljen; zdajci si je na mah strgal črno krinko z obraza.

Bledo obličje, na katerega je padala luč od svetilke, je razodevalo bolj osuplost nego srd. Važno in veljavno je dvignil roko.

„Nesporazumljenje je med nami,“ je rekel. „Gospod Syme, zelo dvomim, da bi vam bil vaš položaj jasen. Primem vas v imenu postave!“

„Postave?“ se je začudil Syme in je izpustil svoj krepelec.

„V imenu postave!“ je ponovil tajnik. „Jaz sem detektiv iz Scotland-Yarda;“ in potegnil si je višnjevi listek iz žepa.

„In mi — kaj mislite, da smo mi?“ je vprašal profesor in je zamahnil z rokami.

„Vi,“ je rekel tajnik trdo, „vi ste, kakor za trdno vem, člani osrednjega anarhističnega odbora. Jaz, preoblečen v anarhista . . .“

Doktor Bull je zalučil svoj meč v morje.

„Osrednjega anarhističnega odbora sploh ni bilo,“ je rekel. „Mi smo vsi skupaj bedasti polici-
sti, ki se med seboj zalezujemo. In vsi ti pošteni ljudje, ki so nas škropili s svincem, so mislili, da smo dinamitarji. Saj sem vedel, da se glede ljudstva ne varam;“ in pri tem je preletel z žarečimi očmi ogromno množico, ki se je razprostirala v daljavi na obe strani. „Preprosti narod nikdar ne blazni. Jaz sam sem človek iz naroda, zato vem. Pojdimo na breg, kdor hoče naj pije, jaz plačam vse!“

TRINAJSTO POGlavJE.

Lov za predsednikom.

Drugo jutro se je pet zbeganih, a vedrih mož vkrcalo za v Dover. Ubogi stari stotnik bi bil pač imel vzroka pritoževati se, ker se je moral najprej boriti za obe stranki, ki jih sploh ni bilo, in je bil nazadnje še pobit z železno svetilko. A bil vam je prevelikodušen starec; zadovoljen, da ni imela niti ena niti druga stranka prav nič opravka z dinamitom, je spremil zelo dobre volje popotnike do pristanišča.

Detektivi, ki so se tako vendarle spravili, so si imeli razložiti vse polno podrobnosti. Tajnik je moral dopovedovati Symeu, zakaj so si nadeli krinke: hoteli so se približati domnevanemu sovražniku kot zarotniki-zavezniki; Syme je moral razkladati, kako, da so se obrnili s tako naglico v beg po civilizirani pokrajini. A preko vseh teh posameznosti, ki so se dale pojasniti, je strmelo kakor gora nerazrešljivo poglavitno vprašanje. Kaj naj vse to pomeni? Ako so oni vsi nedolžni policisti, kaj je Nedelja? Ako se ni polastil sveta, kaj pod milim Bogom je počel? Nadzornik Ratcliff je imel o tem svoje mračne misli.

„Kakor vi ne, tako ne vem tudi jaz, kam bi z Nedeljo in njegovo šalico,“ je dejal. „A naj je Nedelja kar že, državlján brez prigovora ni. Vraga, spomnite se no njegovega obraza!“

„Priznam,“ je rekel Syme, „da ga nikakor nisem mogel pozabiti.“

„No,“ je rekel tajnik, „upam, da si bomo skoro na jasnem, jutri imamo zopet svoj shod. To mi boste pač oprostili,“ je pristavil s svojim pošastnim nasmehom, „da tičim tako trdno v svojih tajniških poslih.“

„Nemara bo res tako,“ je pripomnil zamišljeno profesor. „Mogoče izvabimo iz njega skrivnost; a odkrito vam povem, da bi me bilo nekoliko strah, vprašati Nedeljo, kdo prav za prav je.“

„Kaj?“ je vprašal tajnik, „iz strahu pred bombami?“

„Ne,“ je odgovoril profesor, „iz strahu, da bi mi res ne povedal.“

Umolknili so; potem pa doktor Bull:

„Dajmo, pojdimo malo pit.“

Vso pot na ladji in na železnici so bili zelo veseli in zgovorni; instinktivno so tičali skupaj. Doktor Bull, optimist v družbi, je hotel druge štiri pregovoriti, da bi si vzeli od Viktorije naprej vsi skupaj en sam kab; toda preglasovali so ga in se odpeljali v kočiji; doktor Bull je sedel na kozlu in je prepeval. Dan so zaključili v nekem hotelu na trgu Piccadilly, da bi jim bilo naslednje jutro bliže k zajtrku na Leicesterskem nabrežju. A še ni bilo konec vseh doživljajev tistega dne. Doktor Bull, ki mu ni bil po godu splošni predlog, da bi šli spat, se je odpravil okoli enajste ure iz hotela, da bi si še ogledal in užil kaj londonskih lepot. Dvajset minut na to pa se je vrnil in zagnal v veži silen hrup. Syme ga je izprva miril, nazadnje pa je moral z nenavadno pozornostjo poslušati njegovo novico.

„Ali veste, da sem ga srečal!“ je hitel poudarjati doktor Bull.

„Koga?“ je vprašal Syme mirno. „Pa ne predsednika?“

„Tako hudo le ni,“ je rekel doktor Bull z neumestnim smehom, „tako hudo le ni. Pripeljal sem ga sem.“

„Pripeljal — koga?“ je vprašal Syme nestrpno.

„Kuštravca,“ se je razžarel Bull, „moža, ki je bil kuštravec — Gogola. Evo ga!“ In vlekel je za roko mladega moža, ki se mu je nekoliko upiral, moža redkih, rdečih lās in bledega obraza, ki je moral pet dni preje oditi s shoda, prvi razkrinkanec med preoblečenimi anarhisti.

„Kaj se ravšate z menoj?“ je vpil. „Saj ste me pogнали kot špijona.“

„Mi vsi smo špijoni,“ mu je zašepetal Syme.

„Vsi smo špijoni!“ je zarulil doktor Bull. „Nate, pijte!“

Drugo jutro se je združena šestorica napotila proti hotelu na leicesterskem nabrežju.

„Lepa je ta,“ je rekel doktor Bull; „šest mož nas gre izpraševati enega, kaj hoče.“

„Meni se zdi za spoznanje drugače,“ je rekel Syme. „Šest mož gre izpraševati enega, kaj hočejo.“

Molče so krenili na nabrežje in čeprav je stal hotel na nasprotnem koncu, so zagledali naenkrat mali balkon in na njem postavo, ki je bila videti prevelika zanj. Mož je sedel sam, s sklonjeno glavo, zatopljen v časopis. A vsi njegovi svetovalci, ki so prišli, da bi ga preglasovali, so korakali po nabrežju, kakor da jih opazuje z neba stotero oči.

Mnogo so se bili pregovarjali o svoji taktiki, ali bi ostavili Gogola, ki je bil brez krinke, zunaj, in začeli diplomatično, ali bi ga vzeli s seboj in mahoma izprožili. Syme in Bull sta dosegla, da je prevladal zadnji načrt, čeprav je tajnik hotel vedeti, zakaj Nedeljo tako nanagloma naskočiti.

„Vzrok je kaj preprost,“ je rekel Syme. „Nanagloma ga hočem naskočiti, ker se ga bojim.“

Molče so korakali za Symeom po mračnih stopnicah in potem stopili vsi naenkrat v prostrano svetlobo jutranjega solnea in v veliko svetlobo Nedeljinega nasmeha.

„Prekrašno!“ je rekel. „Veseli me, da vas vidim zbrane vse. Kako čudovit dan! Je car mrtev?“

Tajnik, ki je stal slučajno v prvi vrsti, se je zelo brzdal, da je govoril dostojno.

„Ne, gospod,“ je rekel ostro, „ni bilo moritve. Ne bom vam poročal o tako priskutnih pogledih.“

„Priskutnih pogledih?“ je ponovil predsednik z bistrim, vprašujočim smehom. „To mislite doktorja Bulla z njegovimi naočniki?“

Tajniku je za hip zadrgnilo grlo, in predsednik je nadaljeval nekako milo opominjajoč:

„Seveda imamo vsak svoje misli in tudi svoje oči, a reči komu kar v obraz, da ima priskuten pogled. . .“

Doktor Bull si je snel naočnike ter jih je ob mizi razbil.

„Moji naočniki so lopovski,“ je rekel, „jaz sam pa nisem. Poglejte mi v obraz.“

„Po mojem je to obraz, kakoršnega vam je dala narava,“ je rekel predsednik; „res, narava vam ga je dala. In kdo sem jaz, da bi se upiral zoper čudno sadje, ki ga zoreva drevo življenja? Zakaj ne bi pognalo enkrat podobno tudi iz mene?“

„Sedaj ni čas za burke,“ je usekal divje tajnik. „Prišli smo, da izvemo, kaj vse to pomeni. Kdo ste vi? Kaj ste? Zakaj ste nas zbrali tukaj? Ali veste, kdo in kaj smo mi? Ali ste bebec, ki igra zarotnika, ali ste razumen človek, ki igra norca? Odgovorite mi, vam pravim.“

„Kandidatje pri izpitu,“ je zamomljal Nedelja, „morajo odgovoriti samo na osem vprašanj od sedemnajstih. Kolikor lahko posnamem iz vaših besed, zahtevate od mene, naj vam povem, kaj sem

jaz in kaj ste vi, in kaj je ta miza, in kaj je ta svèt, in nemara še, kaj je sploh ta svèt. Prav, o-smelil se bom raztrgati zaveso izpred ene teh skrivnosti. Če želite izvedeti, kaj ste, evo: vi ste čreda mladih osličkov z najboljšimi nameni.“

„In vi,“ je rekel Syme ter se sklonil naprej, „kaj ste vi?“

„Jaz? Kaj sem jaz?“ je zarjul predsednik in se počasi dvignil neverjetno visoko, liki val, ki se bo zdaj zdaj zbočil preko njih in se zrušil. „Iz-vedeli bi radi, kdo sem jaz, kaj ne? Bull, vi ste znanstvenik. Zaglobite se v korenine teh-le dreves, in zasledite resnico o njih. Syme, vi ste poet. Ozrite se za temi jutranjimi oblački in povejte meni ali komurkoli resnico o jutranjih oblakih. A povem vam: prej boste našli resnico o zadnjem drevesu in o najvišjem oblaku, nego resnico o meni. Razumeli boste morje, jaz vam bom še vedno zagonetka; vedeli boste, kaj so zvezde, kaj sem jaz, ne boste vedeli. Od začetka sveta so me vsi ljudje preganjali kakor volka — kralji in mo-drijani, poetje in zakonodajalci, vse cerkve in vse filozofije. A nikdar še nisem bil ujet, in nebo se bo zrušilo, kadar se postavim lovcu na muho. Pošteno sem jih spravil v dir, — to jim je za njih denar! — in tudi sedaj jih bom!“

Predno se je kateri mogel ganiti, se je po-gnal neznanski mož kakor orjaški orang-utang preko balkonske ograje. A predno se je spustil na tla, se je potegnil z rokami kvišku kakor na dro-gu, pomolil svojo veliko čeljust čez balkon in re-kel veličastno:

„Nekaj o sebi vam bom vendar-le razodel: jaz sem mož v temni sobi, ki vas je sprejel k policiji.“

Na to se je spustil z balkona, se odbil od tlaka liki kavčukova žoga, ter odskakal proti alhamberskemu ogalu, kjer je poklical kab ter sko-čil vanj.

Zadnje odkritje predsednikovo je udarilo dektive kakor strela, da so stali blede in okameneli; a ko je predsednik izginil v voz, se je Symeu vrnil njegov praktični zmisel, in meni nič tebi nič se je vrgel z balkona, da bi si bil kmalu moge polomil, ter je tudi poklical kab.

On in Bull sta skočila v ta voz, profesor in nadzornik v drugega, tajnik in Gogol sta zlezla v tretjega, tako da so se vsi podili za Symeom, ki je drevil za bežečim predsednikom. Nedelja jih je vodil v divji gonji proti severo-zahodu; njegov kočijaž, očitvidno pod vplivom nenavadne napitnine, je poganjal konja v vratolomen dir. Syme pa, ki baš ni bil na tenko struno ubran, je vstal v svojem vozu in je kričal: „Primate ga, tata!“ In ulila se je za njim velika jata, tako da je posegla policija vmes in začela izpraševati. Vse to je vplivalo na predsednikovega kočijaža, ki je začel debelo gledati in konja pridrževati. Odprl je linico, da bi se pametno pomenil s svojim gostom; pri tem pa je povetil bič daleč preko voza. Nedelja se je sklonil, zgrabil bič in ga izvil kočijažu iz roke. Nato je vstal, švrkal konja in kričal na ves glas, da so drevili po cestah kot hudo-uren oblak. In od ceste do ceste, od nabrežja do nabrežja je viharil ta nedoumni voz, v katerem je gost poganjal konja, kočijaž pa ga skušal ustaviti. In drugi trije kabi so se podili za njim — rekel bi — kakor hropeči psi. Ceste in okna so letela mimo kot žvenketajoče puščice.

Sredi najhujšega dira se je Nedelja obrnil na blatniku, kjer je stal, pomolil svojo silno, režečo se glavo iz voza, da so mu beli lasje plapolali v vetru, ter je pokazal svojim spremljevalcem strahovit obraz, podoben velikanskemu paglavcu. Potem je naglo zamahnil z desnico, zagnal Symeu svaljek papirja v obraz ter izginil. Syme ga je instinktivno prestregel in je videl, da sta v njem

zmečkana dva listka. Eden je bil naslovljen njemu, drugi doktorju Bullu; za imeni je bila cela vrsta ironičnih naslovov. Doktorja Bulla. naslov je bil vsekakor znatno daljši nego vsebina sama, zakaj vse pismo se je glasilo:

„Kaj bo Martin Tupper zdaj?“

„Kaj neki hoče reči s tem stari blaznik?“ je vprašal Bull, strmeč v nerazumljive besede. „In kaj pravi vaš list, Syme?“

Symeovo pismo je bilo daljše:

„Nihče ne bi bolj obžaloval nego jaz, če bi moral posredovati arhidijakon. Upam, da ne pride do tega. A kje so zadnji čas vaše galoše? Slabo kaže, zlasti če sodim po tem, kar pravi stric.“

Predsednikov kočijaž kakor da je zopet dobil nekoliko oblasti nad svojim konjem, in zasledovalci so ga nekoliko došli, ko so zavili v Edgware Road. Tu pa se jim je pripetilo nekaj, kar se jim je zdelo kakor delo božje previdnosti. Ves promet se je razmikal na levo in desno ali pa se je sploh ustavil, zakaj po cesti je prihajalo trobljenje, oznanjujoče gasilsko brizgalnico, ki je v par sekundah res prigrmela. A kakor hitro je prišla mimo, se je Nedelja vrgel s svojega voza, skočil proti brizgalki, se prijel zanjo in se pognal nanjo; ko je izginjal v hrupni daljavi, so videli, kako maha z rokama in govori in nekaj razlaga osuplemu gasilcu.

„Za njim!“ je zatulil Syme. „Sedaj nam ne more sleda zmešati. Gasilne brizgalke ne moremo izgrešiti.“

Trije kočijaži, ki so bili za hip odreveneli, so udrihali po svojih konjih in so polagoma skrajšali razdaljo med preganjavci in izginjajočim jim plenom. Predsednik, da bi priznal njih uspeh, se je skobacal na zadnji konec voza, se je večkrat detektivom poklonil, jim pošiljal poljubčke z roko, nazadnje je zagnal nadzorniku Ratcliffu v prsi

skrbno pregnjen listič. Ta ga je precej nestrpno odprl, in je našel te besede napisane:

„Bežite pri tej priči. Skrivnost vaših hlačnih stremenj je znana. — Prijatelj.“

Brizgalnica se je pomikala bolj in bolj proti severu, prišli so v okraj, ki ga niso več poznali; in ko je drdrala mimo visoke ograje, osenčene z drevjem, so se prijatelji v svojih kabih prestrašili, a hkrati malo oddehnili, videč, kako je predsednik skočil z gasilskega voza; ali ker ga je prišla nova muha, ali radi vedno hujšega protivljenja gasilcev, niso mogli videti. Toda predno so dospeli trije kabi do tistega mesta, je bil že splezal na ograjo kot ogromen siv maček, se prevalil čez njo in izginil v senčni goščavi listja.

Syme je planil kakor divji z voza ter je tudi splezal na ograjo. Ko jo je bil že z eno nogo prekobilil in so prijatelji hiteli za njim, se je ozrl po njih z obrazom, ki je bil videti v senci popolnoma bled.

„Kam smo prišli?“ je vprašal. „Ali je mar tukaj stari vrag doma? Slišal sem, da ima v severnem okraju Londona svojo hišo.“

„Tem bolje,“ je zarenčal tajnik, z eno nogo že na ograji, „ga najdemo vsaj doma.“

„Ne, ni tako,“ je rekel Syme z namršenimi obrvmi. „Strašen hrup slišim, kakor bi se hudiči smejali in kihali in usekovali svoje hudičeve nosove.“

„Njegovi psi lajajo, kaj drugega,“ je rekel tajnik.

„Zakaj ne rečete, da lajajo njegovi ščurki!“ se je raztogotil Syme, „da lajajo njegovi polži, geranije! Ali ste že slišali psa tako lajati?“

Dvignil je roko, naj molče, in iz gošče je prihajalo zateglo ruljenje, da jim je zagomaze o pod kožo in jih je zona zgrnila — globoko renčeče tuljenje, da se je ves zrak naokrog tresel.

„Nedeljini psi niso navadni psi,“ je rekel Golgol in se je zdrznil.

Syme je bil že skočil na ono stran, a je še vedno stal in napeto poslušal.

„Le poslušajte,“ je rekel, „ali je to pes? Kakoršenkoli pes?“

Na uho jim je udarilo raskavo vreščanje, kakor bi se nekaj protivilo in vpilo v nenadni bolečini; in potem v daljavi liki odmev, ki je prihajal kot iz trombe.

„No, njegova hiša je pravi pekel,“ je rekel tajnik; „pa če pekel, jaz grem vanj!“ in na en mah se je pognal preko ograje.

Drugi za njim. Prerili so se skozi gosto travo in grmovje in prišli na prosto stezo. Ničesar ni bilo videti, kar si tleskne doktor Bull ob dlani.

„O, bedaki,“ je vzkliknil, „saj to je zoologični vrt — zverinjak!“

Ko so se zbegano razgledovali, da bi našli sled svoje divjačine, je pritekel po stezi čuvaj v uniformi in za njim človek v navadni obleki.

„Ali je šel tod mimo?“ je zasopihal čuvaj.

„Kdo? Kaj?“ je vprašal Syme.

„Slon!“ je kriknil čuvaj. „En slon nam je zdivjal in je zbežal!“

„In starega gospoda je odnesel na hrbtu,“ je rekel brez sape drugi neznanec, „ubogega starca belolasca.“

„Kakšnega starca?“ je vprašal Syme ves zavzet.

„Zelo velikega, debelega starega gospoda v svetlosivi obleki,“ je odgovoril naglo čuvaj.

„No,“ je rekel Syme, „če je vaš stari gospod tak, če veste za gotovo, da je velik, debel star gospod v sivi obleki, potem vam zastavim svojo besedo, da ni zbežal slon z njim. On je zbežal s slonom! Ni ga Bog ustvaril takega slona, ki bi

lahko odnesel tega gospoda, če ne bi on sam v to privolil. Lej jo strefo, tukaj je!“

Sedaj ni bilo več dvoma, dvesto korakov strani, po sredi trate, z vreščeco in begajočo množico za petami, je šel velikanski siv slon z veličastnim, dolgim korakom, s trupom dolgim kakor stožina na ladji, trobentajoč kakor trobenta sodnjega dneva. Na hrbtu pa mu je sedel Nedelja, miren kakor sam sultan; z ostro bodico v roki je vzpodbadal žival k diru.

„Primate ga!“ je kričalo ljudstvo. „Ušel bo skozi vrata.“

„Primi pláz!“ je rekel čuvaj. „Je že zunaj!“

Še ko je govoril, je silen polom in preplašen hrup oznanil, da je veliki sivi slon udril skozi vrata zoologičnega vrta; drevil je po Albany Street kakor nove vrste nenavadno hiter omnibus.

„Oče nebeški!“ je vzkliknil Bull, „svoj živ dan si ne bi bil mislil, da more slon tako dirjati. Brez vóz ga izgubimo izpred oči.“

Ko so tekli na ves tek proti vratom, skozi katera je bil izginil slon, so se pokazale Symeu v bleščeči panorami tuje živali v kletkah, mimo katerih so šli. Pozneje se mu je zdelo zagonetno, da jih je mogel videti tako razločno. Zlasti so mu ostali v spominu pelikani svojimi čudnimi visečimi podbradki. Vprašal se je, zakaj-li je pelikan simbol požrtvovalne ljubezni; kvečjemu, ker je treba precej požrtvovalne ljubezni, da sploh moreš pelikana občudovati. Spominjal se je tudi kljunorožca, ki je bil kar velikanski rumen kljun, na katerega je bil zadaj pripet majhen ptiček. Vse skupaj ga je navdajalo z občutkom, — tako živahnim, da si tega ni mogel razložiti — kakor da si narava neprestano dovoljuje skrivnostne šale. Nedelja jim je rekel, da ga bodo razumeli, kadar bodo razumeli zvezde. Syme pa je dvomil, ali razumejo nadangelji kljunorožca.

Nesrečni detektivi so poskakali v kabe ter se pognali za slonom; groza, ki se je širila od živali po dolgih vrstah cest, je spreletala tudi nje. Sedaj se Nedelja ni obračal, nego jim je kazal svoj krepki, omalovažujoči hrbet, kar jih je, če mogoče, še bolj togotilo, nego njegovo prejšnje norčevanje. Baš predno so dospeli do Baker Streeta, so vendar videli, da je vrgel nekaj visoko v zrak, kakor deček žogo, ki jo hoče zopet prestreči. Toda ob tem jadrnem diru je padlo na tla daleč zadaj, prav poleg kaba, v katerem je sedel Gogol; in bodisi, da se je vsaj oddaleč nadejal takega pojasnila, bodisi iz drugega nerazložljivega nagiba e dal voz ustaviti in je tisto stvar pobral. Bil je debel zavitek, naslovljen njemu. Našel je triin-trideset listkov navadnega papirja, zvutih eden preko drugega. Ko je razvil zadnjega, se je pokazal ozek trak papirja z napisom:

„Beseda prava bodè r o ž n o.“

Bivši Gogol ni črnil ne bele ne črne, a udelaval je z rokami in z nogami kakor jezdec, ki naganja konja do novega napora.

Skozi cesto za cesto, skozi okraj za okrajem se je podilo to čudo bežečega slona; iz vseh oken so se sklanjali ljudje, promet se je razmikal na desno in levo. Za njim pa ves čas med zmedenim občinstvom trije vozovi, dokler jih niso nazadnje smatrali ljudje za vdeležence tega spreveda, češ, nemara delajo reklamo za kak cirkus. Tako hitro so vozili, da so se komaj zavedali pretečenega pota; Syme je zagledal Albert Hall v Kensingtonu, ko je mislil, da so še vedno v Paddingtonu. Po praznih aristokratskih cestah v South-Kensingtonu je bila žival prostejša in se je spustila v še urnejši tek; potem je krenila proti onemu koncu obzorja, kjer je strmelo v nebo velikansko kolo earls-courtsko. Kolo je prihajalo večje in večje, dokler ni napolnilo vsega neba kakor venec zvezd.

Žival je vozove daleko prehitela. Ker so morali zavijati okrog več ogalov, so jo izgrešili, in ko so dospeli do enega vhoda v earls-courtško razstavo, jim je bila nenadoma cesta zastavljena. Pred njimi se je gibalo vse črno ljudi; sredi množice se je stresal ogromen slon. Predsednika pa nikoli nikjer.

„Kam neki je izginil?“ je vprašal Syme, stopivši z voza.

„Gospod je planil v razstavo!“ je razložil o-supli sluga. Potem je pristavil z užaljenim glasom: „Čuden gospod to. Prosil me je, naj mu podržim konja in mi je dal to-le.“

S studom je pomolil pred se pregnjen papir z napisom: „Tajniku Osrednjega Anarhističnega Odbora.“

Tajnik ga je razjarjen razvil in je našel na notranji strani napisano:

Dokler teče slanik po tleh,
tajnik se drži na smeh;
ko slanik začne leteti,
tajniku bo treba umreti.

Kmečki pregovor.“

„Kaj vraga,“ je zarentačil tajnik, „ste pustili tega človeka noter? Ali je navada, da ljudje na vašo razstavo jahajo na besnih slonih? Ali je...“

„Lejte!“ je vzkliknil nenadoma Syme. „Lejte, tam gori!“

„Lejte — kaj?“ je zagodrnjal tajnik.

„Lejte privezni balon!“ je rekel Syme in je sunkoma pokazal kvišku.

„Zakaj hudiča naj gledam privezni balon?“ je vprašal tajnik. „Kaj je na njem posebnega?“

„Nič,“ je rekel Syme, „razen, da ni privezan.“

Vsi so obrnili oči proti balonu, ki se je napenjal in zibal nad razstavo na vrvi, kakor otroški balonček. Sekundo pozneje se je vrv utrjala

prav pod ladjó in oproščeni balon je odplaval kakor mehurček.

„Da bi te sto hudičev!“ je zavpil tajnik. „Vanj se je spravil!“ In stiskal je pesti v zrak.

Zrakoplov, ki ga je gnal veter, je prišel naravnost nad nje, in pokazala se je bela glava predsednikova, ki se jim je blagohotno smehljala.

„Bog mi je priča,“ je zajavkal profesor v svojem starem tonu, ki se ga ni mogel iznebiti, kadar je imel belo brado in pergamenasti obraz, „Bog mi je priča, zazdelo se mi je, kakor da mi je nekaj palo na klobuk!“

S trepetajočo roko je segel in našel za krajevci svaljek papirja, ki ga je razmišljeno odvil; v njem pa je našel le trak z napisom:

„Vaša lepota me ni pustila hladne. — Mala Snežinka.“

Kratek molk; Syme si je grizljál brado, potem pa je rekel:

„Nisem še poražen. Ta prokleta ropotija mora vendar nekje na tla. Pojdimo za njim!“

ŠTIRINAJSTO POGLAVJE.

Šest filozofov.

Po zelenih poljanah, po cvetočih mejicah se je potilo šest blatnih detektivov nekako šest milj od Londona. Optimist med družbo je bil najprej nasvetoval, da bi zasledovali zrakoplov v dvokolnih vozovih v južno smer. Naposled, ker se je balon odločno upiral držati se ceste, in so se vozniki še odločneje upirali, ravnati se po zrakoplovu, je svoje mnenje premenil. Zatorej so neutrudni, a obupani popotniki prodirali skozi črne gošče in preko oranic, in so bili nazadnje tako klaverne postave, da jim ne bi bil delal krivice, kdor bi jih bil imel za potepuhe. Zeleno gričevje surreysko je gledalo zaključni, tragični razpad čudovite svetlosive oprave, od katere se Syme ni ločil, odkar je odšel iz Saffron-Parka. Svilni klobuk mu je preklala prav nad nosom veja, suknjo mu je raztrgalo do ramen trnje, do samega vrata je bil obrizgan z angleško ilovico; kljub temu je molil svojo rumeno brado s tiho, jaro odločnostjo naprej, oči pa je upiral v plavajočo plinasto oblo, ki je žarela v jarki večerni zarji kakor oblak.

„Navsezadnje,“ je dejal, „je vendar krasno!“

„To je prav posebna, čudo redka lepota!“ je menil profesor. „Vendar bi rad, da bi se ta vražji meh razpočil.“

„Ne,“ je rekel doktor Bull, „Bog ne daj! Starcu bi se kaj zgodilo.“

„Zgodilo!“ je vzkliknil maščevalni profesor, „zgodilo! Še vse kaj drugega bi se mu zgodilo, če bi mogel jaz do njega. Mala Snežinka!“

„Ne vem, kako to, a jaz mu ne priželim slabega,“ je rekel doktor Bull.

„Kaj!“ je kriknil tajnik bridko. „Ali mu verjamete, da je bil res on tisti mož v temni sobi? Nedelja bi nam lahko še kaj drugega natvezel.“

„Sam ne vem, ali verjamem ali ne,“ je rekel doktor Bull. „A hotel sem reči nekaj drugega. Ne morem želeti, da bi se Nedelji zrakoplov razpočil, ker je. . .“

„No,“ je vprašal nestrpno Syme, „ker je — kaj?“

„No, ker je sam tako prijeten in zabaven kakor njegov zrakoplov,“ se je zaletel doktor Bull. „Nikakor mi ne gre v glavo, kako bi mogel biti on mož, ki nam je dal višnjeve listke. To je zmešnjava nad zmešnjavo. Toda — vedi, kdor hočeš — ves čas sem čutil simpatijo do starega Nedelje, kakor je bil tudi zloben. Prav kakor da je veliko, razposajeno dete. Kako bi vam razložil to svojo čudno simpatijo? Ni me ovirala, da bi se ne bil boril zoper njega kakor zoper sam pekel. Ali se vam bo zdela vsa stvar jasnejša, če vam povem, da sem ga imel rad, ker je bil tako debel?“

„Nič jasnejša nam ni,“ je rekel tajnik.

„Čakajte, tako-le:“ je vzkliknil Bull, „zato, ker je bil tako debel in tako lehak: prav kakor balon. Debeluhi, si mislimo vedno, da so težki; on pa bi bil lahko plesal z vsakim silfom. Sedaj mi je moja misel jasna: srednje mere moč se kaže v sili, najvišja moč se razodeva v lahkoti. Saj veste, tiste starodavne špekulacije: kaj bi se zgodilo, če bi slon lahko skakal v zrak kot kobilica?“

„Naš slon,“ je rekel Syme in je pogledal kvišku, „je skočil v zrak kot kobilica.“

„In zato menda,“ je zaključil Bull, „imam starega Nedeljo rad. Ne, to ni občudovanje moči, ali karkoli drugega tako neumnega. V vsem tem je nekaj veselega, kakor da nam prinaša dobrih novic. Ali niste včasih, kakega pomladanskega dneva, imeli tega občutka? Narava rada uganja burke, toda taki dnevi nam nekako zatirujejo, da so njene burke dobrodušne. Jaz sam nisem nikoli čital svetega pisma, ampak tisto mesto, ki se mu radi posmehujejo, je doslovno resnično: „Griči visoki, zakaj poskakujete?“ Griči res poskakujejo — ali vsaj — radi bi. . . Zakaj imam Nedeljo rad? . . . Kako bi vam to povedal? . . . Zato, ker je tak skakač!“

Dolgo so molčali, potem pa je izpregovoril tajnik s čudnim, napornim glasom:

„Vi ne poznate Nedelje niti izdaleka. Nemara, ker ste boljši od mene, in ker ne poznate pekla. Jaz sem vam bil divji dečko, in že od konca nekoliko bolesten. Mož, ki sedeva v temi, in ki je nas vse izbral, je izbral mene, ker sem imel vso blazno podobo zarotnika — s svojim raztrganim smehom, z očmi, ki so gledale mrko tudi kadar sem se smejal. Nekaj je moralo biti v meni, kar je odgovarjalo duševni sili, ki je v vseh teh anarhistih. Meni, ko sem videl prvič Nedeljo, se je zdelo v njem toliko izraženega, ne ta vaša zračna živahnost, nego nekaj ogromnega in hkrati otožnega, spojenega z naravo vseh stvari. Kadil je v mračni sobi s spuščnimi rjavimi zavesami; ta somrak je bil neskončno mučnejši nego blagodejna tema, v kateri živi naš mojster. Sedel je na klopi — ogromen mož, mračen, neličen. Poslušal me je brez besede, nepomično. Moj govor je bil strasten, prekipevajoč. Potem, po dolgotrajnem molku, se je začel stvor pred menoj tresti, in mislil sem, da ga stresa kaka skrivna bolezen. Tresel se je liki oostudna, živa žulica. Pri tem sem se domislil vse-

ga, kar sem kedaj čital o nizkih snoveh v prvih početkih življenja, o protoplazmasti kepah globokega morja. Zdel se mi je kakor materija v zadnjem razkroju, najbolj brezlična in najbolj gabna. Lej, sem si dejal sam pri sebi ob tem njegovem stresanju, to je naposled vendar tudi nekaj, da je tak nestvor tudi lahko beden. Nato pa se mi je posvetilo: to živalsko goro je stresal tajen smeh, in ta smeh je veljal meni. In vi zahtevate od mene, da bi mu to odpustil? To ni karsibodi, če te zasmehuje nekaj nižjega, a hkrati močnejšega od tebe!“

„Vidva dečka oba divje pretiravata,“ je povzel nadzornik Ratcliff z jasnim glasom. „Predsednik Nedelja je strahovit, če ga hočeš pojmiti, toda snovno ni taka barnumska posebnost, kakoršno delata vidva iz njega. Mene je sprejel v navadni pisarni, zelo svetli; bil je v sivi karirani obleki. Tudi govoril je z menoj prav navadno. A poslušajta, kaj je na Nedelji malce čudnega. Soba snažna, obleka čedna, vse okoli njega v redu; on pa je razmišljen. Včasih se mu zastrme velike, svetle oči kar v slepo. Za cele ure pozabi, da ste vi poleg. Je pa razmišljenost pri hudobnem človeku nekaj, kar nas navdaja z grozo. Zlobneža si mislimo vedno budnega. Ne moremo si misliti, da bi zlobnež pošteno in iskreno sanjaril, ker si ga ne upamo misliti samega s seboj. Razmišljen — zamišljen — človek, to je isto kakor dober človek; kadar zapazi, da ste vi poleg njega, se opravičuje. Kako pa bi prenesli misel, da vas bo razmišljen človek, kadar vas uzre, ubil? To nam muči živce: razmišljenost, zvezana s krutostjo. Potniki, ki so hodili po pragozdih, so imeli včasih ta občutek; občutek, da so živali hkrati nedolžne in neusmiljene. Zver ali se zate ne briga ali te pobije. Kako bi vam prijalo, prebiti deset strašnih ur v dvorani, v kateri je z vami vred razmišljen tiger?“

„In kaj mislite o Nedelji vi, Gogol?“ je vprašal Syme.

„Jaz o Nedelji načeloma ne premišljam,“ je dejal Gogol preprosto, „kakor ne gledam opoldan v solnce.“

„No, tudi to je stališče,“ je rekel Syme zamišljeno. „In kaj pravite vi, profesor?“

Profesor je korakal s povešeno glavo, vlekel palico za sabo in ni sploh odgovoril.

„Vzdramite se, profesor,“ je rekel Syme bodro. „Povejte nam, kaj mislite o Nedelji.“

Naposled je profesor spregovoril; počasi je vlekel besede.

„Svoje misli vam ne morem jasno izraziti. Ali še bolje: svoje misli si ne morem jasno misliti. Tako približno. Moja mladost, kakor veste, je bila malo preveč razpuščena in brez brzde. No, ko sem videl Nedeljino obličje, se mi je zdelo, da je preveč razpuščeno — no, kakor se zdi vsakemu, a meni se je zdelo tudi preveč brez brzde. Obraz je tako velik, da ni moči najti prave razdalje, da bi ga človek videl res kot obraz. Oko je tako daleč od nosu, da ni več oko. Ust samih je toliko, da jih odločiš od družega obraza in jih gledaš zase. Sicer pa — vse to je težko razložiti.“

Pomolčal je; še vedno je vlekel palico po tleh; potem pa je nadaljeval:

„A dejmo, poskusimo tako. Nekoč, ko sem hodil ponoči po cesti, sem videl svetilko, razsvetljeno okno in oblak; vsesкупaj je tvorilo obraz, popoln obraz, da si ga moral pogoditi. Ako ima kdo v nebesih tak obraz, jaz ga bom spoznal. Ko pa sem šel nekoliko naprej, sem videl, da ni obraza, da je okno deset metrov od mene, svetilka sto metrov, oblak pa onkraj sveta. Tako podobno se mi je razmikal obraz Nedeljin; razbegaval se mi je na desno in levo, kakor take po-

dobe, ki jih sestavlja slučaj. In tako sem vzpričo njegovega obraza podvomil, ali so sploh kakšni obrazi na svetu. Ne vem, je-li vaš obraz, Bull, res obraz ali kombinacija perspektive. Nemara je oni črni kolot vaših strahovitih naočnikov prav tik mene, in drugi petdeset milj daleč. O, dvomi materialista niso, da bi se ti čelo pomračilo. Nedelja me je navdal s poslednjimi, najhujšimi dvomi, dvomi spiritualista. Zdi se mi, da sem budist; in budizem ni vera, budizem je dvom. Ubogi, dragi moj Bull, jaz ne verjamem, da imate res obraz. V meni ni dovolj vere, da bi bil prepričan o materiji.“

Symeu so se oči še vedno upirale v blodečo oblo, ki je imela v rdeči večerni svetlobi podobo nekakega bolj rožnega, nedolžnejšega svetá, nego je naš.

„Ali ste opazili,“ je rekel, „v vseh svojih popisih nekaj prav posebnega? Slehernemu od vas se zdi Nedelja popolnoma drugačen, in vendar, sleherni more najti samo eno, čemur ga primerja — vesoljstvo. Bull ga gleda kot zemljo spomladi, Gogol kot opoldansko solnce; tajnika spominja nelične protoplazme, nadzornika Ratcliffa brezbržnosti pragozda, profesorju se zdi kakor menjajoča se pokrajina. To je čudno, a še zagonetnejše je, da imam tudi jaz svoj posebni pojem o predsedniku, da mislim o Nedelji, kakor mislim o vsem svetu.“

„Le hitreje stopajte, Syme,“ je rekel Bull „ne ozirajte se vedno v zrakoplov.“

„Ko sem zagledal prvič Nedeljo,“ je povzel Syme počasi, „sem videl samo njegov hrbet; in ko sem gledal ta hrbet, sem natančno vedel, da je mož največji hudobnež na svetu. Tilnik in pleča so mu bila brutalna, kakor tilnik in pleča boga-opice. Kako je sklanjal glavo, v tem je bilo komaj nekaj človeškega; tako sklanja glavo

vol. Zares, domišljaj sem si — in ta misel je strahovita — da to sploh ni človek, nego zver, preoblečena v človeka.“

„Dalje!“ je rekel Bull.

„In potem se je zgodilo čudo. Njegov hrbet sem gledal s ceste, ko je sedel na balkonu. Nato sem stopil v hotel ter šel proti njemu od druge strani, da sem videl njegov obraz v solnce. To obličje me je preplašilo, kakor je vsakega drugega; toda ne, ker je bilo surovo, ne, ker je bilo zlobno. Narobe, preplašilo me je, ker je bilo tako lepo, ker je bilo tako dobro.“

„Syme,“ je vzkliknil tajnik, „ali blaznite?“

„Bilo je kakor obličje kakega starega nadangelja, ki sodi pravično, ko je končal junaške boje. Nasmeh mu je bil v očeh, in na ustih poštenje in bridkost. Isti beli lasje, ista silna pleča pod sivo obleko, kot sem jih bil videl od zadaj. Le, ko sem ga gledal od zadaj sem bil prepričan, da je žival, in ko sem ga gledal od spredaj, sem vedel, da je bog.“

„Pan,“ je dejal profesor sanjavo, „je bil bog in žival obenem.“

„Takrat, in pozneje, in ves čas,“ je nadaljeval Syme, kakor bi govoril samemu sebi, „je bila meni to skrivnost Nedelje, in to je tudi skrivnost sveta. Kadar vidim neznanski hrbet, sem prepričan, da je plemeniti obraz zgolj krinka. Kadar zagledam obraz samo za trenotek, vem, da je hrbet le šala. Zlo je takó zlo, da vidimo v dobrem samo slučajnost; dobro je tako dobro, da nas prešinja globoka zavest, da se zlo da razložiti. A vse te misli so se mi vzpele do vrhunca včeraj, ko sem divjal za Nedeljo in sem bil ves čas za njim.“

„Ste-li imeli časa takrat premišljati?“ je vprašal Ratcliff.

„Časa za eno samo, sramotno misel,“ je odgovoril Syme. „Nenadoma me je obšla ideja, da je slepo, gladko ozadje njegove glave prav za prav njegov obraz — grozen, brezok obraz, ki strmi vame! In domišljaj sem si, da je človek, ki beži pred menoj, človek, ki teče ritensko in v teku pleše.“

„Strašno!“ se je zgrozil doktor Bull.

„Strašno ni prava beseda,“ je rekel Syme, „To je bil naravnost najhujši trenotek mojega življenja. In vendar, deset minut pozneje, ko je pomolil glavo iz voza in je spačil obraz kakor gotski lijak pri žlebu, sem vedel, da je kakor oče, ki se gre slepe miši s svojimi otroki.“

„Samo da je ta igra zelo dolgotrajna,“ je rekel tajnik in je mrko pogledal svoje razdrapane čevlje.

„Poslušajte!“ je vzkliknil Syme v neobičajnem zanosu. „Ali vam naj razodenem skrivnost vsega sveta? Mi vsi smo videli svetu samo hrbet. Vse vidimo samo od zadnje plati, in ta se nam zdi surova. To-le ni drevo, nego hrbet drevesa. To ni oblak, nego hrbet oblaka. Ali ne morete pojmiti, da se vsaka stvar obrača od nas ter nam skriva svoj obraz? Če bi jo le mogli obiti in ji pogledati v obraz!“

„Poglejte!“ je zavpil na ves glas Bull, „zrakoplov se spušča proti zemlji!“

Symea ni bilo treba opozarjati z vpitjem, zakaj ves čas ni bil obrnil očesa od njega. Videl je, kako se je ogromna svetla obla hipoma na nebu zamajala, se umirila, ter se polagoma spuščala za drevjem kakor zahajajoče solnce.

Gogol, ki je ves čas na tej mučni poti komaj besedico izpregovoril, je nenadoma iztegnil roke kakor duša v vicah.

„Mrtev je!“ je vzkliknil. „In sedaj vem, da mi je bil prijatelj — prijatelj v temi!“

„Mrtev!“ se je obregnil tajnik. „Ne boste ga videli izlepa mrtvega. Če ga je vrglo iz košare, boste videli, da se bo valjal po travniku, kakor mlado žrebe, ki brca in kopita iz same objesti.“

„S kopitom ob kopito!“ je rekel profesor. „Tako delajo žrebeta, tako je delal Pan!“

„Že zopet Pan!“ je rekel Bull srborito. „Kakor da se vam zdi, da je Pan vse!“

„Saj tudi je;“ je rekel profesor, „v grščini pomeni Pan Vse.“

„Nikar ne pozabite,“ je rekel tajnik s povešenimi očmi, „da pomeni tudi paniko.“

Syme je stal zraven, a ni poslušal vzklikanja.

„Tam-le zgoraj je padel,“ je rekel nakratko. „Pojdimo za njim!“

Potem je pristavil z nepopisno kretnjo:

„O, če se je s svojo smrtjo iz nas vseh ponorčeval! To bi bila zopet prav njegova burka.“

Mahnil je z novo čilostjo proti daljnjemu drevju; razcapana obleka mu je frfotala v vetru. Drugi so krenili za njim bolj trudno in omahljivo. In skoro isti hip so vsi zapazili, da niso sami na malem polju.

Preko tratine se jim je bližal velik mož, opiraje se ob čudno dolgo palico, žezlu podobno. Imel je lepo, toda starinsko opravo s hlačami-dokolenkami; nje barva je bila med modro, vijolično in sivo, nedoločna, kakor so včasih sence v gozdu. Lasje so mu bili belkasto-sivi, in če si jih pogledoval skupaj z njegovimi dokolenkami, kakor da so pudrani. Premikal se je zelo mirno; in da se mu ni srebrila slana na glavi, bi se bil lahko stopil z gozdnimi sencami.

„Gospoda,“ jih je nagovoril, „moj gospodar vam je pripravil vozove, ki vas čakajo na cesti, tu zraven.“

„Kdo je vaš gospodar?“ je vprašal Syme, ki je stal kakor pribit.

„Dejali so mi, da vam je njegovo ime znano,“ je rekel mož spoštljivo.

Nastal je premolk, potem pa je rekel tajnik: „Kje so ti vozovi?“

„Čakajo vas še-le par minut,“ je odgovoril neznanec. „Moj gospod se je pravkar vrnil domov.“ Syme se je ozrl na desno in levo po krpi zele-nega polja, na kateri je stal. Meje so bile navadne meje, tudi drevje se mu je zdelo navadno drevje; in vendar se je počutil kakor da se je bil dal iz-vabiti v deveto deželo.

Premetil je skrivnostnega slà od vrha do tal, in ni našel na njem ničesar nego to, da je imela njegova obleka čisto barvo vijoličnih senc in da so se mu prelivale po licu prav popolnoma né-besne rdeče, rjave, zlate barve.

„Vodite nas,“ je rekel Syme nakratko; na to se je mož v vijolični opravi brez vsake besede o-brnil ter stopil proti vrzeli v seči, skozi katero se je zablestela bela cesta.

Ko so popotniki stopili skozi to odprtino, so zagledali belo cesto zastavljeno s celo vrsto voz. Poleg njih so stali v redu sijajni sluge, oblečeni v sivo-modre livreje; vsi so se držali nekako pro-sto in dostojanstveno, kar ni navada pri plemiških strežnikih, marveč označuje dvorjane in poslanike velikega kralja. Natanko šest voz je bilo priprav-ljenih, po eden za vsakega teh klavernih razca-pacev. Vsi služabniki so nosili — kakor da so v dvorski opravi — meče, in vsakemu, ki je sto-pal v kočijo, se je v pozdrav zabliskalo jeklo.

„Kaj naj vse to pomeni?“ je vprašal Bull Sy-me, predno sta se ločila. „Ali je uganil Nedelja novo burko?“

„Ne vem, kaj,“ je odgovoril Syme in se je pogreznil globoko v blazine; „če pa je burka, je ena tistih, o katerih ste govorili. Dobrodušna je.“

Šesteri prijatelji so doživeli marsikatero pustolovstvo, a niti eno jim ni tako izpodneslo nog, kakor to udobno pustolovstvo. Doslej so bili vajeni samo neprilik in težkoč; če se jim je kaj gladko obneslo, so bili osupli. Niti oddaleč si niso mogli predstavljati, kaj so ti vozovi; moralo jim je zadoščati, če so vedeli, da so vozovi in sicer vozovi z blazinastimi sedeži. Niti slutili niso, kdo je starec, ki jih je privedel na cesto; a moralo jim je zadoščati, da jih je gotovo privedel k vožovom.

Sredi bežečih senc se je Syme prepustil sanjam. To je bilo značilno zanj. Dokler se je dalo še kaj ukreniti, je nosil svojo brado smelo in drzno, ko pa mu je bilo vse delo izmaknjeno iz rok, se je zgrudil v popolni onemoglosti na blazine.

Polagoma in zelo nerazločno se je začel zavedati, po kako sijajni cesti se vozi. Videl je, da so zapeljali skozi kamena vrata v nekak park, da so se zložno vzpenjali na grič, ki je bil sicer po obeh straneh zarasel, a vendar skrbneje gojevan nego-li navaden gozd. Kakor bi se polagoma budil iz zdravega snà, ga je začelo obhajati veselje nad vsako stvarjo. Čutil je, da so seči, kar bi morale seči biti: žive stene; da je meja kakor človeška armada, disciplinirana, a zategadelj le še bolj živa. Za mejami so moleli v nebo visoki brestovci, in Symea je prešinila misel, kako srečni bi bili dečki, ki bi plezali nanje. Nato je krenil voz okrog ovinka in nenadoma je zagledal dolgo, nizko hišo, ki se je kopala v mili svetlobi zahajajočega solnca kot dolg, nizek oblak.

Pozneje so prijatelji primerjali svoje vtiske; niso si bili povsem edini, vendar je moral vsak priznati, da ga kraj zagonetno spominja njegovega detinstva. Ta brest, ona kljukasta steza, ta kos vrta, oblika onega okna, karkoli; vsak je trdil, da se mu je vtisnil ta kraj globlje v spomin nego poteze lastne matere. —

Ko so naposled pridrdrali do širokega, nizkega, obokanega vhoda, jim je stopil naproti drugi mož v enaki livreji, samo da je imel sivo suknjo in na prsih srebrno zvezdo. Ta zastavni mož je rekel osuplemu Symeu:

„Okrepčila so vam pripravljena v vaši sobi.“

Syme, ves čas pod težkim vplivom magnetičnega sna, je šel po prostranih hrastovih stopnicah za častitljivim strežnikom. Stopil je v razkošno stanovanje, ki je bilo po vsej priliki pripravljeno nalašč zanj. Z instinktom, lastnim njegovemu stanu, je postal pred visokim zrcalom, da bi si poravnal ovratnico ali pogladil lase; in v njem je zagledal strašno podobo — sebe: kri se mu je cedila po licu od mesta, kamor je bila udarila veja, lasje so mu štrleli kakor šop usehle trave, od obleke so mu bingljale dolge prnjave cape. In mahoma mu je vstala v duhu zagonetka, vprašanje, kako je zašel sem, in kako bi se zopet odstranil. Tisti hip je rekel mož v sinji obleki, ki mu je bil določen za slugo, zelo slovesno:

„Izložil sem vam obleko, gospod.“

„Obleko!“ je rekel Syme sardonično. „Saj imam samo to-le,“ in dvignil je dva dolga, očarljiva trakova svoje suknje, ter se okrenil, kot da se hoče zavrteti liki baleteza.

„Gospodar mi je naročil,“ je dejal sluga, „naj vam povem, da bo nocoj tukaj maskerada, in da želi, da bi se vi preoblekli v opravo, ki sem vam jo pripravil. Medtem pa, gospod, imate tu steklenico burgundca in nekaj mrzlega fazana; izvolite si postreči, zakaj do večerje je še par ur.“

„Mrzel fazan,“ je pomislil Syme, „je dobra reč, in burgundec je izborno dobra reč. In vendar mi ni toliko niti do tega niti do onega, kolikor mi je do tega, da bi izvedel, kaj zlodeja naj vse to pomeni in kakšno obleko ste mi pripravili. Kje pa je?“

Sluga je vzel z nekake otomane dolgo izpreminjasto sinjo haljo, podobno po priliki dominu; spredaj je bila okrašena z velikim zlatim solncem in tu pa tam posuta z žarnimi zvezdami in luninimi krajci.

„Vi, gospod, boste preoblečeni v Četrтка,“ je rekel sluga prijazno.

„Preoblečen v Četrтка!“ je rekel Syme zamišljeno. „To se mi ne zdi topla obleka.“

„Pač, pač, gospod,“ je hitel oni, „Četrtkova obleka je jako topla. Prav do brade sega.“

„No, ničesar ne razumem,“ je vzdihnil Syme. „Tako dolgo sem bil vaje neprilik, da me ugodni dogodki spravljajo iz ravnovesja. Toda, je-li dovoljeno vprašati, zakaj moram biti kot Četrtek v sinji obleki, odičeni s solncem in luno. Tedve luči sijeta menda vendar tudi druge dni. Nekoč vem da sem videl luno v torek.“

„Oprostite, gospod,“ je odgovoril sluga, „tudi sveto pismo smo vam oskrbeli.“ In spoštljivo mu je pokazal z iztegnjenim prstom vrsto v prvem poglavju geneze. Syme jo je čudoma prečital. Bilo je tisto mesto, v katerem je četrty dan tedna spojen z ustvaritvijo solnca in meseca. No, tukaj vsaj štejejo dneve od krščanske nedelje!

„Saj to je od trenutka do trenutka zagonetneje,“ je rekel Syme, ko je sedel na stol. „Kdo so ti ljudje, ki so ti oskrbeli mrzlega fazana, burgundca, sinjo obleko in sveto pismo? Ali skrbe sploh za vse?“

„Res, gospod, za vse,“ je pritrdil služabnik resno. „Ali naj vam pomagam pri oblačenju?“

„O, dajte no, ogrnite me!“ je rekel Syme nestrpno.

A čeprav se je delal, kakor da mu je to šemljenje zoprno, je čutil, kako neobičajno svobodno in naravno se kreta, ko ga je objela sinja, z zlatom okrašena halja; in ko je videl, da mora nositi meč,

se mu je zdelo, da sanja otroške sanje. Ko je stopil iz sobe, si je vrgel z razmahom gube okoli rame, meč mu je molel izpod roba in razprezal se je prav po trubadursko. Zakaj to odelo ni zagrinjalo, marveč razodevalo.

PETNAJSTO POGlavJE.

Tožnik.

Ko je šel Syme po koridorju, je zagledal tajnika, stoječega vrhu velikega stopnišča. Nikdar še ni opazil na njem tolike plemenitosti. Ogrnjen je bil v dolgo haljo, čisto črno, po sredi pa se mu je vlekla široka proga, vsa bela, kakor en sam trak luči. Vse je bilo kakor zelo strogo cerkveno oblačilo. Symeu ni bilo treba niti malo brskati po spominu ali po svetem pismu, takoj se je domislil, da je bila prvi dan vstvarjena luč iz teme. Tajnikova obleka sama je bila živ izraz tega simbola; in Syme je tudi čutil, kako popolnoma izraža ta spoj belega s črnim dušo bledega in mrkega tajnika z njegovim nadčloveškim resnicoljubjem in njegovo hladno besnostjo, ki ga je navdajala v borbi zoper anarhiste, in zavoljo katere je tako lahko veljal za enega izmed njih. Symeu se ni niti kdovekaj čudno zdelo, da so ostale temu možu celo v tem okrožju, sredi udobnosti in gostoljubnosti, oči še vedno srepe. Ni ga piva tako opojnega, ni ga vrta tako duhtečega, da bi se dal tajnik zmotiti in ne bi kaj razboritega vprašal.

Da se je Syme mogel videti, bi se bil moral uveriti, da je sedaj prvič v svojem življenju podoben samemu sebi in nikomur drugemu. Dočim namreč je tajnik predstavljal filozofa, ki se z ljubeznijo bavi z izvirno, nelično lučjo, je bil Syme tip poeta, ki hoče luč vedno oblikovati, ki jo cepi v solnce in lune in zvezde. Filozof stremlji včasih po neskončnem; poet ljubi vedno končno. Njemu

vélíki hip ni vstvarjenje luči, nego vstvarjenje solnca in meseca.

Na stopnicah sta srečala Ratcliffa, v pomladanje zeleni lovski opravi, katere vzorec je kazal gosto drevje s prepletajočimi se vejami. Zakaj on je predstavljal tretji dan, ko je bila vstvarjena zemlja in zelenina na nji; in njegov oglati, razumni obraz s svojim ne baš odljudnim cinizmom je bil kaj primeren za to.

Skozi širok, nizek prehod so stopili v zelo prostoren angleški park, razsvetljen s premnogimi plamenicami in kresovi; v njih lomečem se odsvitu se je prelival silen karneval plešočih ljudi v pestrih oblekah. Symeu se je zdelo, kakor da vidi vse mogoče oblike iz narave posnete v raznih fantastičnih opravah. Lej tam moža preoblečenega v mlin na veter z velikanskimi krili, onega tam v slona, zopet drugega v zrakoplov; zadnja dva kakor da namigujeta na burkaste dogodke današnjega dne. Čudno je preletelo Symea, ko je zagledal plesalca, oblečenega v velikanskega kljunorožca, s kljunom enkrat tolikim kakor je bil sam — čudni ptič, ki se mu je zapičil v misli kot živo vprašanje, ko je drl po dolgi stezi v zoološkem vrtu. Pa koliko drugih takih stvorov se je gibalo po tem parku! Plešoča ulična svetilka, plešoča jablana, plešoča ladja. Rekel bi, da je neukrotljiva melodija kakega blaznega godbenika za mamila vse predmete na polju in na cesti v veko-trajen poskočen ples. In še dolgo pozneje, ko je bil Syme že v mirni moški dobi, in je zagledal katerega tistih predmetov — svetilko na cesti, jablano ali mlin na veter — se mu je vsiljevala misel, da je to tudi eden razkropljenih veseljakov z one maskerade.

Na eni strani trate, ki je mrgolela plesalcev, se je dvigala zelena vzvišenina, nekaka terasa,

kakoršne se nahajajo pogostoma na takih starinskih vrtovih.

Tam je stalo v polukrogu sedem velikih sedežev, prestolov za sedem dni. Gogol in doktor Bull sta že sedela; profesor je še-le sédal. Gogol-Torek, ta preprosta duša, je bil dobro označen z obleko, na kateri je bila narisana delitev vodâ, ki je šla od njegovega čela do nog kakor ploha v sivih in srebrnih curkih. Profesor, čigar dan je bil tisti, v katerem so bile ustvarjene ptice in ribe, prvotne oblike življenja, je imel kalno škrlatno opravo, po kateri je mrgolelo rib z izbuljenimi očmi in nekaznih tropičnih ptic; s tem je bila označena mešanica nepojmljive domišljivosti in dvoma v njegovem duhu. Doktor Bull, poslednji dan stvarjenja, je bil ogrnjen v haljo pokrito s heraldičnimi živalmi rdeče in zlate barve, na pokrivalu pa je nosil podobo plezajočega človeka. S širokim nasmehom se je naslanjal nazaj na stolu, živa slika optimista v svojem elementu.

Zaporedoma so stopali popotniki na teraso in sédali na svoje čudne stole. In ko so bili vsak na svojem mestu, se je vzdignil od trate navdušen hrup, kakor kadar sprejemajo množice kralje. Čaše so zvenketale, plamenice so mahale, operjeni klobuki so leteli v zrak. Možje, ki so jim bili pripravljeni ti prestoli, so bili ovenčani s posebnimi lavorikami. A srednji sedež je bil še prazen.

Syme je sedel na levi strani tega prestola in tajnik na desni. Tajnik se je ozrl preko praznega stola v Symea in je rekel s stisnjenimi ustnicami: „Še sedaj ne vemo, ali ni na polju umrl.“

Komaj je slišal Syme te besede, že je zapazil na morju človeških obrazov pred seboj pretresljivo, a hkrati prelepo izpremembo, kakor da se je za njegovo glavó nebo odprlo. A bil je samo Nedelja, ki je molče kot senca stopil mimo njih in sédel na svoj prostor na sredi. Oblečen je

bil preprosto, v čisto, strašno belino; in lasje so se mu vili kakor srebrn plamen nad čelom.

Dolgo — kakor da traja ure in ure — se je premikala in topotala pred njimi tista ogromna maskerada človeštva ob zvokih zanosno-poskočne muzike. Vsak par kakor da je posebe zamišljena romanca, bodisi, da je plesala vila s škatlico za žepenke, ali kmetsko dekle z mesecem; in vsaka posameznost je bila nekako nezmiselna kakor Alice v deveti deželi, in vendar resna in ginljiva kakor ljubezenska zgodba. Nazadnje se je jela gosta gneča redčiti. Parčki so se porazgubili po šetališčih, ali pa so se valili proti onemu koncu poslopja, kjer se je kadila iz ogromnih kotlov vroča, dišeča mešanica starega vina in piva. Preko vsega, na črnem odru, postavljenem na streho, je prasketal v železnem košu velikanski kres, ki se je svetil na milje daleč po deželi. Obširni lesovi, sivi in rjavi, so dobili prijazno, domače lice, kakor predmeti v hiši, ki jih obseva plamen z ognjišča; in celo praznina noči na nebu se je napolnila s toplino.

A tudi kres je začel sčasoma pojemati; mračne gruče so se zgrinjale čezdalje bolj okrog velikih kotlov, ali pa so se porazhajale smeje se in klepetaje po vežah stare hiše. Kmalu jih je pohajkovalo samo še nekako desetero po vrtu; in potem samo četvero. Nazadnje je tekel zadnji zaostali plesalec v hišo, kričé za svojimi tovariši. Ogenj je ugasnil in pozne zvezde so nagosto izstopile iz neba. In sedmorica zagonetnih mož je ostala sama, kakor sedem kamenih kipov na kamenih sedežih. Niti eden ni izustil besede.

Bilo je, kot da jim ni do govorjenja. Molče so poslušali brenčanje žuželk in oddaljeno pesem samotnega ptiča. Nato se je oglasil Nedelja, a tako sanjavo, kakor da nadaljuje pomenek, ne kakor da ga začenja.

„Jedli in pili bomo pozneje,“ je rekel. „Ostanimo še malo skupaj, ki smo se ljubili s tako bridkostjo, in smo se tako dolgo borili med seboj. Zdi se mi, kot bi se spominjal stoletij junaških bojev, katerih junaki ste bili vedno vi . . . epopeja za epopejo, ilijada za ilijado — in vi ves čas bratje v orožju. Naj je bilo to pred kratkim ali od začetka sveta — kaj to, čas ni nič — jaz sem vas poslal v boj. Sedel sem v temi, kjer ni ničesar vstvarjenega, in bil sem vam samo glas, ki vam je veleval pogum in nadnaravno krepost. Čuli ste glas v temi, in potem ga niste čuli nikdar več. Solnce na nebu ga je zanikovalo, nebo in zemlja sta ga zanikovala, vsa človeška modrost ga je zanikovala. In kadar sem se vam pokazal v dnevni svetlobi, sem ga zanikoval jaz sam.“

Syme se je sunkoma zganil na svojem sedelu; a drugi vsi so molčali in nepojmljivi je nadaljeval:

„A vi ste bili možje. Niste pozabili svoje skrivnosti in svoje časti, čeprav se je vesoljno stvarstvo pretvorilo v natezalnico, da bi vam jo izvilo. Vedel sem, kako blizu pekla ste bili. Vem, Četrtek, kako si križal meč s kraljem Satanom, vem, Sreda, kako si izgovoril moje ime ob uri brez upa.“

Popolna tišina je bila na vrtu pod zvezdami, potem pa se je črnoobrvi tajnik, nepotolažljivi, obrnil proti Nedelji in je rekel s hrapavim glasom:

„Kdo si? Kaj si?“

„Jaz sem Sabat,“ je rekel oni in se ni genil. „Mir Gospodov.“

Tajnik je skočil pokoncu in je stal in mečkal dragoceno obleko v rokah.

„Vem, kaj hočeš reči,“ je zavpil, „in baš tega ti ne morem oprostiti. Vem: ti si zadovoljstvo, optimizem, kakor se pravi, poslednja sprava. No, jaz se nisem spravil. Ako si bil ti mož v temni

sobi, zakaj si bil tudi Nedelja, žalitev solncu in in njega luči? Ako si nam bil že spočetkoma oče in prijatelj, zakaj si nam bil tudi najhujši sovražnik? Plakali smo, begali v grozi; železo nam je prebadalo duše — in ti si mir Gospodov! O, Bogu odpustim njegov srd, čeprav je z njim ugonobil cele narode; ne morem pa mu odpustiti njegovega miru!“

Nedelja ni odgovoril niti besede; a počasi je okrenil svoje kameno obličje proti Symeu, kakor da ga hoče nekaj vprašati.

„Ne,“ je rekel Syme, „jaz ne čutim tako divje. Jaz sem vam hvaležen, ne samo za vino in gostoljubnost tukaj, nego za marsikateri čist beg in svoboden boj. Toda vedel bi rad. Duša in srce sta mi tukaj tako srečna in mirna kakor ta-le stari vrt, a razum mi neprenehoma vpije: vedel bi rad!“

Nedelja se je ozrl v Ratcliffa, ki je rekel s svojim čistim glasom:

„Meni se zdi tako bedasto, da bi bili vi na obeh straneh in bi sami sebe pobijali.“

Bull je rekel:

„Jaz ne razumem ničesar, a srečen sem. Zares, dremota me prevzema.“

„Jaz nisem srečen,“ je rekel profesor z glavo v dlaneh, „zato, ker ne razumem. Pustili ste me, da sem zabredel malo preblizu pekla.“

In potem Gogol s svojo absolutno otroško preprostostjo:

„Rad bi vedel, zakaj sem moral toliko prestat.“

Nedelja ni pregovoril, nego je sedel z brado v mogočni dlani in je stmel v daljavo. Naposled je rekel:

„Čul sem po vrsti vaše pritožbe. In tukaj-le se je prišel še eden pritoževati, poslušajmo še njega.“

Pojemajoči ogenj v velikem košu je vrgel zadnji, dolg soj kakor progo stopljenega zlata preko temne tratine. Proti temu svetlemu traku so se odražale noge črno oblečene bližajoče se postave. Imel je lepo tesno obleko z dokenkami, kakoršno so nosili služabniki v tej hiši, le da ni bila modra, temveč čisto črna. Ob boku je imel, kakor služabniki, meč. Še-le ko je dospel čisto tik polukroga, kjer je sedela sedmorica, in je dvignil glavo, da bi jih pogledal, je videl Syme jasno, kakor v blisku, široko, skoraj opičje lice svojega starega prijatelja Gregoryja z bujnimi ruzimi lasmi in žaljivim smehom.

„Gregory!“ je zinil Syme in je napol vstal s stola. „Torej vendar enkrat pravi anarhist.“

„Da,“ je rekel Gregory, ki se je siloma zadrževal, da ni bruhnil v grožnje, „jaz sem pravi anarhist.“

„In napočil je dan,“ je zamrmral Bull, ki je po vsej priliki res zadremal, „da so stopili božji sinovi pred Gospoda, in z njimi je prišel tudi Satan.“

„Prav imate,“ je rekel Gregory ter se je ozrl naokrog. „Jaz sem uničevalec. Uničil bi svet, da morem.“

Patetično čustvo, kakor bi prihajalo globoko izpod zemlje, je prevzelo Symea in začel je pretrgano, brez zveze:

„O nesrečnež!“ je vzkliknil, „poskusite biti srečni! Ruse lase imate, kakor vaša sestra.“

„Moji lasje, rdeči kakor rdeči plameni, bodo požgali svet,“ je rekel Gregory. „Mislim sem, da sovražim vse stvari na svetu bolj nego more naveden človek sovražiti karkoli; a sedaj vidim, da ne sovražim ničesar bolj nego vas!“

„Jaz nisem vas nikoli sovražil,“ je rekel Syme zelo otožno.

Tedaj so bruhnili iz tega nepojmljivega stvora zadnji gromi.

„Vi!“ je zavpil „Vi niste nikoli sovražili, ker niste nikoli živeli. Dobro vem, kaj ste vsi skupaj, od prvega do zadnjega — vi ste ljudje, ki imajo moč v rokah! Policija ste — visoki, rejeni možje s smehom [na ustih, možje v modrih oblekah s svetlimi gumbi! Vi ste zakon, ki ga ni še nihče premagal. Ali pa živi svobodna duša pod solncem, ki vas ne bi hotela premoči, samo ker niste bili še premagani? Mi uporniki blebečemo seveda vsakovrstne neumnosti o tem ali onem zločinu vlade. Neumnost vsesкупaj! Edini zločin vlade je, da vlada. Neodpustljiv greh najvišje oblasti je, da je najvišja. Ne preklinjam vas, ker ste kruti. Ne preklinjam vas — dasi bi vas smel — ker ste prijazni. Preklinjam vas, ker ste na varnem! Na kamenih svojih prestolih sedite in niste niti enkrat stopili raz nje. Sedmeri nebeški angelji ste, in niste imeli nikoli nobene težave. O, vse bi vam odpustil, vam, ki vodite človeštvo, samo, če bi vedel, da ste le eno uro trpeli smrtne bolečine, kakor sem jih jaz . . .“

Syme, trepetajoč od glave do nog je planil.

„Jaz vidim vse,“ je zakričal, „vse, kar je. Zakaj se vsaka stvar na svetu bojuje proti vsaki drugi stvari? Zakaj se mora vsaka stvar na svetu, pa če še tako neznatna, boriti proti vsemu vesoljstvu? Zakaj se mora muha boriti proti vsemu vesoljstvu? Zakaj se mora regrat boriti proti vsemu vesoljstvu? Iz istega vzroka, iz katerega sem moral biti jaz čisto osamljen na strašnem shodu sedmih dni. Tako da lahko zadobi vsaka stvar, ki se klanja zakonu, slavo in odločenost od anarhistov. Zato, da je lahko vsak človek v borbi za red tako hraber in čvrst mož kot so anarhisti. Tako, da živo laž Satanovo lahko zaženemo nazaj temu klevetniku v obraz, tako da po solzah in mukah dosežemo pravico, reči temu človeku: „Lažeš!“ Nobene smrtne težave ne morejo biti

prehude, ako si z njimi kupimo pravico, da lahko porečemo temu tožniku: „Tudi mi smo trpeli!“ — Ni res, da nismo bili premagani, da nas niso nikdar trli. Trli so nas s kolesom. Ni res, da nismo nikdar stopili s teh sedežev. Šli smo v pekel. Pri-toževali smo se o nepozabnem bedovanju baš v hipu, ko je prišel ta človek, da bi nas brezstidno obtožil radi naše sreče. To natolcevanje zavračam; mi nismo bili srečni. Odgovarjam lahko za slehernega med velikimi varuhi zakona, ki jih je obtožil, Vsaj . . .“

Obrnil je oči in je nenadoma zagledal veliki obraz Nedelje, ki se je zagonetno smejal.

„Ali ste,“ je zavpil s strahovitim glasom, „ali ste vi kdaj trpeli?“

Veliki obraz se je grozno razpotegnil, razširil, da je bil večji od ogromnega lica Memnonovega, pred katerim je moral dete kričati. Rasel je in se širil, da je napolnil vse nebo; vse se je stemnilo. A v tej črni temi, predno mu je popolnoma združnilo možgane, se je Symeu zazdelo, da sliši iz dalje glas, govoreč besede, ki jih je Syme bogvekje že čul: „Ali bi vi lahko pili iz kupe, iz katere pijem jaz?“

* * * * *

Kadar se v knjigah kdo zbudi iz sanj, se zave navadno na istem mestu, kjer je zaspal; ali se zdehaje pretega na kakem stolu, ali vstane s potrtimi udi na kakem travniku. Symeov primer je bil psihologično dokaj zagonetnejši, ako je bilo res kaj — v pozemeljskem zmislu — neresničnega v njegovih doživljajih. Dočim je namreč pozneje ves čas pomnil, da je pred Nedeljinim obrazom izgubil zavest, se ni mogel nikakor domisliti, kako je prišel zopet do nje. Samo tega se je mogel spominjati, da se je polagoma in kakor da ni v tem nič posebnega, zavedel, da se šeta

po poljski stezi s prijetnim in zgovornim tovarišem. Ta tovariš je imel vlogo v njegovi pravkar završeni drami; bil je rusolasi poet Gregory. Hodila sta kakor dva stara prijatelja, bila sta sredi pomenka o bogve kateri brezpomembnosti. Le da je Syme čutil v svojih udih nadnaravno napetost in v duši kristalno-čisto preprostost, ki se mu je zdela, višja od vseh njegovih besed in dejanj. Bil si je v svesti, da so mu razodete nekake nemogoče, vesele novice, spričo katerih je vse drugo neznatna ničevost in vendar častitljiva ničevost.

Zarja je razlivala preko vseh stvari jasne in hkrati plahe barve; kot bi se narava prvič poskušala v rumenem, prvič v rožnem soju. Veter je hlidel, tako čist in mil, kakor da ne prihaja od neba nego iz razpoke v nebu. Syme se je po otroško začudil, ko je videl, kako vstajajo vse okrog njega, na obeh straneh ceste rdeča, nepravilna poslopja Saffron-Parka. Ni si mogel misliti, da je hodil tako blizu Londona. Ponevedoma se je držal bele ceste, po kateri so skakljali in prepevali rani ptički, in se je zdramil pred vrtno ograjo. Tam je videl sestro Gregoryjevo, deklico-zlatolasko, ki je rezala španski bezeg pred zajtrkom, z vso nezavedno resnostjo mladega dekleta.

K O N E C.

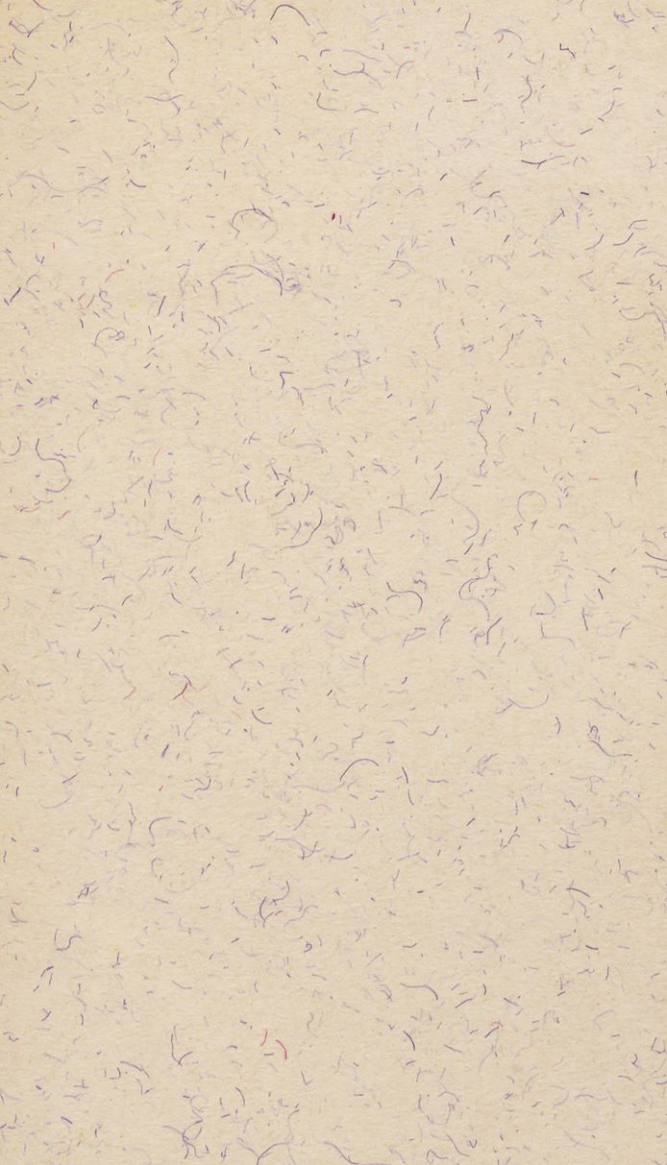

V S E B I N A.

	Stran
Prvo poglavje. Poeta v Saffron-Parku	5
Drugo poglavje. Skrivnost Gabrijela Symea	17
Tretje poglavje. Mož, ki je bil Četrtek	27
Četrto poglavje. Zgodba detektivova	39
Peto poglavje. Strašni obed	50
Šesto poglavje. Razkritje	60
Sedmo poglavje. Nepojmljivo vedenje wormskega profesorja	69
Osmo poglavje. Profesor razloži svoje vedenje . .	79
Deveto poglavje. Mož z naočniki	93
Deseto poglavje. Dvoboj	111
Enajsto poglavje. Zločinci preganjajo policijo . .	129
Dvanajsto poglavje. Zemlja v anarhiji	139
Trinajsto poglavje. Lov za predsednikom	157
Štirinajsto poglavje. Šest filozofov	170
Petnajsto poglavje. Tožnik	184

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000224889

